

De Oorlog in Zuid-Afrika.

C. HET ONTZET VAN KIMBERLEY. ENZ.

(Vervolg van blz. 716.)

Het onmiddellijk gevolg van het gevecht aan de Modderrivier was de mobilisatie van eene 6^e divisie. De 4^e Dec. was de eerste mobilisatiedag; de inschepping had plaats tusschen 16 Dec. en 1 Jan.

XI. Magersfontein.

Het terrein tusschen de Modderrivier en Kimberley.

Van af den noordelijken oever der Modderrivier rijst het „veld” onmerkbaar over een afstand van ongeveer vijf Engelsche mijlen, totdat het begrensd wordt door eene rij rotsachtige heuvels, loopende van noordwest naar zuidoost en eindigende in de heuvels van Magersfontein, 50—70 M. hoog. Tot twee à drie Engelsche mijlen ten noorden van deze heuvels vindt men een aantal kopjes en daarna, door eene inzinking van deze gescheiden, eene tweede rij heuvels, iets hooger dan de eerste en loopende van oost naar west, van Scholtznek tot Spijtfontein. Ten noorden van deze heuvelrij verheffen zich eenige kopjes, maar overigens is het terrein tot Kimberley geheel vlak.

De spoorweg snijdt het lagere, westelijk gedeelte van het heuvelcomplex; de groote weg gaat echter ten oosten van de heuvels van Jagersfontein over de Bissethoeve en Scholtznek, waarbij het ijzerdraadhek, dat de grens tusschen de K. K. en den O. V. St. aangeeft, tweemaal gesneden wordt.

Het „veld” is overal begroeid met schraal gras en hier en daar met doornmimosa's. Alleen door bovengenoemde heuvels wordt het uitzicht beperkt. Toch is het niet geheel effen, maar vertoont lichte golvingen.

De Boeren na het gevecht aan de Modderrivier.

Wij hebben reeds gezien, hoe de Boeren in den nacht na het gevecht aan de Modderrivier naar Jacobsdal waren geweken. ¹⁾ Hier ontmoetten zij de afdeelingen van de Commando's vóór Mafeking, ²⁾ die niet meer aan het gevecht hadden kunnen deelnemen.

In den vroegen morgen van den 29sten November ging de geheele macht de Modderrivier over en legerde bij de Brownsdrift, d.i. ongeveer

¹⁾ Zie blz. 715.

²⁾ Zie blz. 707.

9 Eng. mijlen ten oosten van de spoorbrug. In den namiddag van den zelfden dag begaf PIET CRONJÉ zich met het grootste gedeelte van de Commando's naar Scholtznek en Spijfontein, waar hij zich aan beide zijden van den spoorweg, op den top van de hoogten, ter verdediging wilde inrichten. Den 30sten volgden de overige Boeren; de laagers bleven echter tusschen de Rondavelsdrift en Abon's Dam, terwijl Jacobsdal voorloopig hunne voornaamste depotplaats bleef, hoewel deze tweemaal zoo ver van de gekozen stelling als van METHUEN's legerplaats verwijderd en zonder eenig weerstandsvermogen was. Niet vóór den 3^{en} December, toen President STEYN de Commando's bezocht, werd het grootste gedeelte der verschillende voorraden uit Jacobsdal naar de laagers overgebracht.

De Transvaalsche bevelhebbers hadden bij hunne regeering geklaagd over de minder goede houding van de Vrijstaters in de voorgaande gevechten. President STEYN was toen begonnen met zijne burgers schriftelijk onder handen te nemen; bovendien verscheen hij zelf, „the heart and soul of the national defence, the very incarnation of uncompromising, reckless resistance to the end”, zooals AMERY hem noemt, op den 3^{en} December in de laagers; dank zij zijn persoonlijken invloed slaagde hij er in, de burgers van beide republieken met elkander te verzoenen en den moed zijner landslieden te doen herleven.

Achtereenvolgens kwamen versterkingen uit Natal, van de grenzen van Basutoland en van het belegeringskorps van Kimberley aan. Zoo kreeg P. CRONJÉ ten slotte $\pm$ 5000 man te zijner beschikking. ¹⁾ De werkeloosheid van de Engelschen had nóg een gevolg: zij gaf den Boeren tijd eene andere, betere stelling uit te kiezen. DE LA REY toch, zag in, dat de door CRONJÉ ingenomen positie van af de heuvels van Magersfontein onder werkzaam artillerievuur kon worden genomen: niet zonder moeite dreef hij door, dat de lijn van weerstand, behoudens een paar loopgraven op de hellingen, ten zuiden van Magersfontein, en wel op eenigen afstand van den voet van de heuvels, gekozen werd. Het duurde echter tot den 4^{en} December, vóórdat zijn voorstel werd uitgevoerd.

Om zoo te zeggen in het gezicht van de Britsche legerplaats aan de Modderrivier begonnen de Boeren zich in te graven. Bij gebrek aan schansgereedschap maakten zij met behulp hunner geweerkolven dekkingen van steenen en zand, welke met gras en takken gemaskeerd werden. Na het gevecht op den 11^{en} December werden zij aanmerkelijk verbeterd en ook van ijzerdraadversperringen voorzien. ²⁾ Hare grootste sterkte ontleenden zij aan hare ligging op 100—200 M. vóór den voet van de heuvels, waardoor het inschieten der vijandelijke artillerie zeer werd bemoeilijkt, en waardoor de voordeelen van de zeer gestrekte baan van het hedendaagsche geweer geheel tot hun recht kwamen.

¹⁾ HOFMEYR, blz. 266. Volgens Krijgswetenschap 1901—1902, blz. 184, bedroeg de sterkte der Boeren 4500, volgens RUNCK, blz. 103, 5600 man.

²⁾ HOFMEYR, blz. 252. RUNCK, blz. 106.

Eerst op den 8sten December besloot men de stelling door te trekken tot aan de Modderrivier, om omtrekking of omvatting van den linker-vleugel te voorkomen. Het duurde echter nog tot den 10^{en}, vóór men hier eenige voorbereidselen ter verdediging begon te maken, zoodat op den dag van het gevecht het weerstandsvermogen van den linkervleugel veel geringer was dan dat van het centrum. De rechtere vleugel was eenigszins teruggetrokken en eindigde bij Langeberg. De geheele lengte der stelling bedroeg alzoo ± 19 KM.

De Boeren waren ervan overtuigd, dat METHUEN den aanval onmiddellijk tegen den Magersfontein Kop zou richten; zelfs stelde CRONJÉ in den krijgsraad voor, dat de beide vleugels zich niet zouden ingraven, doch zich in het gras verborgen zouden houden, om, wanneer de Engelschen met het centrum in gevecht waren gewikkeld, hunne artillerie aan te vallen. Klaarblijkelijk had CRONJÉ, en niet geheel ten onrechte, geen hoog denkbeeld van de wijze, waarop de Engelschen den veiligheidsdienst gedurende het gevecht verrichtten. Evenwel was een dergelijk offensief optreden voor de meerderheid van den krijgsraad te machtig, zoodat het voorstel verworpen werd. Trouwens, al had de krijgsraad het aangenomen, dan blijft het nog zeer twijfelachtig, of de betrokken Commando's den daartoe strekkenden last zouden hebben opgevolgd. ¹⁾

Toch bleven de Boeren, in afwachting van een aanval, niet geheel werkeloos. In den nacht van 6 op 7 December ging een detachement op weg om de verbindingen der Engelschen te verbreken. Na den spoorweg vernield te hebben, viel het Enslin aan, doch zonder succes. Op de nadering van versterking trok het detachement terug, waarop de aangerichte schade vrij spoedig hersteld werd. In den vroegen morgen van den 11^{en}, toen het gevecht juist begonnen was, kwam het detachement bij de hoofdmacht terug.

Voor het overige bepaalden de Boeren zich tot het uitzenden van verkenners, die zich met behulp van de bevolking van de bewegingen der Engelschen op de hoogte stelden.

De Engelschen na het gevecht aan de Modderrivier.

Terwijl de Boeren zich tot nieuwen tegenstand gereed maakten, herstelden de Engelschen zich van de geleden verliezen. Voorraden van allerlei aard werden aangevoerd; de genietroepen bouwden naast de vernielde spoorbrug eene noodbrug en versche troepen kwamen aan, n.l. de twee nog ontbrekende bataljons der Hooglanderbrigade: II. Koninklijke Hooglanders (Black Watch) en II. Seaforth Highlanders, met den brigadecommandant, Generaal-Majoor WAUCHOPE, het 12^e Regt. lansiers, 100 man bereden infanterie, de G batterij (rijdende artillerie), de 65ste veldbatterij (houwitsers), 1 marinekanon van 12 cM., de „Joe Chamberlain”, en 1 ballonsectie. De verbindingen werden verzekerd

¹⁾ Verg. Krijgswetenschap 1901—1902, blzn. 176 en 177.

door de aankomst van Engelsche bataljons aan de Oranjerivier, terwijl later nog Canadeesche en Australische hulptroepen naar Belmont en Enslin vooruitgeschoven werden.

Intusschen, voordat de spoorweggemeenschap over de Modderrivier hersteld ¹⁾ en nog één bataljon, I. Gordon Highlanders, ²⁾ aangekomen was, achtte METHUEN zich niet gereed tot hernieuwd voorwaarts gaan.

Zeër zeker pleitten tal van redenen voor het lang verblijven der Engelschen aan de Modderrivier. Een snel oprukken naar Kimberley scheen niet noodzakelijk; den 4^{en} December seinde KEKEWICH, dat hij nog levensmiddelen voor 40 dagen en overvloedig water had. Drie gevechten in zes dagen hadden veel van de krachten der Engelschen gevergd en den munitietrein uitgeput. Herstelling van de spoorweggemeenschap over de Modderrivier werd noodzakelijk geacht, niet alleen voor den snellen en geregelden aanvoer van al het noodige, maar ook voor snelle onderlinge ondersteuning van de bewakingsdetachementen langs de verbindingslijn.

In een leger als het Engelsche, dat in vele opzichten overdreven eischen stelt aan de verpleging van man en paard, kan zoo'n lange stilstand in de operatiën niet verwonderen, al beseft een ieder de daaraan verbonden nadeelen. Het effect van de behaalde overwinningen toch, ging verloren, de Boeren kregen tijd om van den schrik te bekomen niet alleen, doch ook om van alle zijden versterking te ontvangen ³⁾ en zich opnieuw tot krachtigen tegenstand voor te bereiden. De Engelsche bevelhebber scheen niet te begrijpen, dat zijne troepen, al verkeerden zij niet in schitterende fysieke en materiele omstandigheden, het moreele overwicht bezaten en dat hij daarvan gebruik moest maken om zonder tijdverlies krachtig door te tasten.

En al neemt men nu aan, dat eene lange rust aan de Modderrivier volstrekt noodig was, dan blijft het van METHUEN eene ernstige fout, dat hij, onmiddellijk nadat de Boeren hunne stellingen aan de Modderrivier ontruimd hadden, het heuvelcomplex Langeberg—Magersfontein—Scholtznek niet bezet heeft. Zoowel ten zuiden van dit heuvelcomplex — 8 KM. tot aan de rivier — als ten noorden ervan — 19 KM. tot aan Kimberley, is het terrein open en nagenoeg vlak. ⁴⁾ Wegens het watergebrek ten westen van den spoorweg moest de marsch naar Kimberley of langs de spoorlijn of langs den weg door de Brownsdrift

¹⁾ Den 7^{en} Dec. kon de eerste trein over de rivier loopen.

²⁾ Dit bataljon, reeds den 3^{en} Dec. te Oost-Londen ontscheept, was aanvankelijk voor GATACRE bestemd.

³⁾ Op den 5^{en} Dec. schatte METHUEN de sterkte van den vijand vóór hem reeds op 8000 à 10,000 man (Blauwboeken II, blz. 173).

⁴⁾ Reeds vóór den 4^{en} Dec. hadden Engelsche cavaleriepatrouilles de heuvels van Magersfontein bezocht (The Times History, II, blz. 392). Het gebrek aan goede kaarten kan dus niet als verontschuldiging worden aangevoerd. Bovendien waren wellicht velen van RIMINGTON's Guides ter plaatse bekend. Zie voor dit korps: Blauwboeken II, blz. 26 vgg.

plaats hebben; beide wegen werden door genoemde heuvels beheerscht, zoodat eene bezetting daarvan, in afwachting, dat de hoofdmacht, hersteld en uitgerust, zich in beweging zou stellen, bepaald noodzakelijk was, en, achteraf gezien, ook alleszins mogelijk zou zijn geweest, ten gevolge van den terugtocht der Boeren naar Jacobsdal. Den 29sten November hadden de Engelschen althans de heuvels van Magersfontein zonder tegenstand kunnen bezetten.

De Boeren daarentegen zagen weldra het groote gewicht van het bezit dezer heuvels in en richtten er, zij het ook zonder zich te haasten, eene nieuwe stelling in. En dit kon ongestoord geschieden op $\pm$ 9 KM. van het station aan de Modderrivier, gemeten langs den spoorweg, zonder dat bosschen, heuvels of dergelijke terreinvoorwerpen het uitzicht uit het Engelsche kamp belemmerden. Men vraagt zich af, of men uit den ballon het werken bij Magersfontein niet had kunnen waarnemen. Wel werden elken dag cavaleriepatrouilles uitgezonden, wel kwamen eenige daarvan met den vijand in aanraking, doch de voornemens van dezen werden volstrekt niet opgehelderd. Het is waar, de ijzerdraadhekken tusschen de weilanden belemmerden de bewegingen van de cavalerie ¹⁾ en het open terrein hare verkenningen, doch in elf dagen had BABINGTON'S brigade veel meer kunnen en moeten presteeren, desnoods afgezeten of in een grooten boog om de vleugels heen.

Daar een paar patrouilles door vuur uit de buurt van Merton afgevoerd waren, begreep men, dat de omtrek van Magersfontein wel door den vijand bezet zou zijn; ook bleek de aanwezigheid van de Boeren ten zuiden der Modderrivier, want Engelsche cavalerie werd bij eene poging om de Voetpad- en de Mosdrift door te gaan, door vuur tegengehouden. Blijkens zijn rapport ²⁾ aan den Opperbevelhebber schijnt METHUEN ook geweten te hebben, dat de stelling der Boeren zich uitstrekte tot aan de Modderrivier.

De juiste ligging van de voorste linie der Boeren was echter niet vastgesteld; zij hadden hieruit geen schot op de Engelsche patrouilles gelost; wel zouden zij geschoten hebben uit loopgraven op de hellingen der heuvels en dan met Martini-Henry geweren, waarbij nog het oude salpeterkruit gebruikt werd.

De voornemens van LORD METHUEN.

Toen METHUEN zijne troepen eindelijk in staat achtte het offensief te hernemen, stond hij voor de vraag, in welke richting dit te doen. De Boeren versperden hem blijkbaar den rechtstreekschen weg naar Kimberley en een frontaanval over het open terrein tusschen de Modderrivier en Magersfontein was zeker niet aan te bevelen. Eene omtrekking

¹⁾ De Engelsche cavalerie was niet voorzien van kniptangen, de Boeren wel (Groszer Generalstab. Kriegsgeschiedtl. Einzelschriften, Heft 32, blz. 77).

²⁾ Rapport dd. 15 Februari 1900 aan den Opperbevelhebber. Revue Militaire, deel 59, blz. 235.

over Jacobsdal—Brownsdrift bood veel kans op succes, wanneer zij gepaard ging met eene krachtige demonstratie in front, d. w. z. langs den spoorweg. De uitwerking van deze omtrekking, die natuurlijk met een aanval moest eindigen, zou vergroot worden, doordien de Boeren daardoor bedreigd werden, van hun eigen land te worden afgedrongen en bij een militieleger, als het hunne, kon de beteekenis daarvan niet gering geacht worden. Evenwel, de aanwezigheid van Boeren op beide oevers der Modderrivier had blijkbaar diepen indruk op METHUEN gemaakt. Volgens zijn rapport toch, verwachtte hij, bij eene dergelijke beweging, de rivier te moeten overtrekken in het gezicht van eene vijandelijke macht van 16.000 man. Daargelaten, dat dit getal veel te hoog is, blijkt eruit, dat METHUEN hier gedacht heeft aan eene omtrekking zonder krachtige demonstratie in front. Hij had nog meer bezwaren, n.l. vrees voor zijne verbindingen, terwijl zijn trein slechts voor vijf dagen levensmiddelen kon medevoeren. Doch zelfs, wanneer hij over Jacobsdal—Brownsdrift rechtstreeks naar Kimberley wilde doormarceeren om deze plaats te ontzetten, had hij niet meer dan 60 KM. te doorloopen.

Hij besloot nu een anderen weg in te slaan, n.l. 's vijands stelling te doorbreken. Het zuidoostelijk uiteinde van den Magersfontein Kop beschouwde hij als de sleutel tot die stelling. Onder begunstiging der nachtelijke duisternis zou de Hooglanderbrigade dat punt naderen, om het met het aanbreken van den dag te nemen.

Gebruik maken van de duisternis om de vijandelijke stelling ongemerkt te naderen, ten einde haar met het licht worden aan te vallen, is, op zichzelf beschouwd, niets bijzonders. Daartoe was het echter noodig nauwkeurig de ligging van de stelling der Boeren te kennen, om gedurende den nachtmarsch over het geheel open terrein niet zelf verrast te worden en juist deze kennis misten de Engelschen. Het was hun onbekend, dat de Boeren hunne voorste linie niet op of aan den voet der heuvels, maar op eenigen afstand daarvóór hadden aangelegd. Alleen de ligging van het zuidoostelijk uiteinde van den kop was zorgvuldig verkend, zoodat afdwalen uitgesloten was.

Het is onbegrijpelijk, dat METHUEN zoo weinig rekening heeft gehouden met de gevaren, welke de rechterflank der Hooglanders bedreigden; blijkens zijn meeraangehaald rapport toch, wist hij, dat 's vijands stelling zich tot de rivier uitstreckte. Wel wees hij troepen tot dekking van rechterflank en rug aan, doch deze zouden aanmerkelijk later afmarceeren. Zijne beschikkingen kwamen nu in het kort op het volgende neer: Ten 12³⁰ v.m. (van den 11^{en} December) zou de Hooglanderbrigade afmarceeren uit haar bivak ten zuiden van den Hoofdkwartierberg. De cavalerie zou haar rechterflank dekken, doch daartoe eerst bij het aanbreken van den dag afmarceeren. De Gardebrigade moest na het invallen van de duisternis de rivier overgaan, een bivak op den noordelijken oever betrekken, om ten 12³⁰ v.m. (van den 11^{en}) te marceeren naar den Hoofdkwartierberg, vanwaar zij naar gelang van omstandig-

heden zou worden ingezet. Zij bevond zich dan 3600 M. van het vermoedelijke gevechtveld, dus veel te ver voor eene snelle ondersteuning der Hooglanders.

Aan den commandant der 9^e brigade, Generaal-Majoor POLE-CAREW, werd de bewaking van het kamp opgedragen. Tot onmiddellijke bescherming daarvan werden aangewezen het halve bataljon North Lancashire's en de marinebrigade; het bataljon Yorkshire Light Infantry bezette de Voetpaddrift, terwijl de brigadecommandant zelf met zijne twee overblijvende bataljons (I. Northumberland Fusiliers en II. Northamptonshire Regt.) zou demonstreeren langs den spoorweg.

Alzoo behield METHUEN alleen het bataljon Gordon Highlanders, belast met de dekking van den trein, en twee compagnieën genietroepen te zijner beschikking. Nog vóórdat het gevecht begonnen was, had hij al 11½ van de 12½ bataljons uit de hand gegeven.

Deze bevelen werden in den namiddag van den 10^{en} December uitgegeven, nadat METHUEN door eene geweldige kanonnade den gelukkigen uitslag van zijne onderneming gewaarborgd achtte.

De beschieting van de heuvels van Magersfontein.

METHUEN hoopte alzoo, dat de Hooglanders gedurende den nacht onbemerkt de vijandelijke stelling zouden naderen, om deze met het aanbreken van den dag te nemen. Het kwam er nu op aan alles te vermijden, waardoor de Boeren voor eene hervatting van het offensief door de Engelschen gewaarschuwd konden worden. METHUEN kon echter de verzoeking niet weerstaan om den Boeren zijne groote overmacht aan artillerie te toonen, hoewel eigenlijk niemand met juistheid wist, waar de stelling der Boeren zich bevond. Den 9^{en} Juni schoot de „Joe Chamberlain” zich op de heuvels in; den volgenden dag opende bijna de geheele Engelsche artillerie het vuur. Aan beide zijden van den spoorweg werden I. Northumberland Fus. en II. Northamptonshire Regt. vooruitgeschoven tot voorbij het wachthuis; ten 3³⁰ n.m. marcheerde de Hooglanderbrigade naar den Hoofdkwartierberg, vanwaar het bataljon Black Watch in ijle tirailleurliniën de vijandelijke stelling tot op ± 1500 M. naderde, maar toen halt maakte, zonder door 's vijands vuur daartoe eenigszins gedwongen te zijn. Rechts van dit bataljon ging BABINGTON's brigade, gedeeltelijk afgezeten, vooruit. Behalve een enkel schot op eene vooruitrijdende patrouille, bleef alles doodstil, totdat ten 4³⁰ n.m. de „Joe Chamberlain” op 5800 M., de houwitserbatterij op 3600 M., ten westen van den Hoofdkwartierberg, en de drie veldbatterijen op 2400 M. het vuur openden, *waarbij de vooruitgeschoven infanterie werd teruggetrokken*. Gedurende anderhalf uur werden de zuidelijke hellingen der heuvels met lyddietgranaten en granaatkartetsen overgoten en METHUEN was er van overtuigd, dat deze beschieting krachtig zou bijdragen tot het slagen van den voorgenomen aanval. Vooral van de lyddietgranaten verwachtte hij wonderen. De Boeren verloren dan ook drie gewonden, meer niet.

De oordeelkundige wijze, waarop de Boeren zich onder de beschieting gedroegen, verdient alle aandacht. Zij toonden geen man en geen stuk en losten geen schot, behalve eene enkele maal op eene patrouille, die te dicht naderde. Het geheel uit eigen beweging halt maken van de Black Watch op $\pm$ 1500 M. was eene vingerwijzing, dat geen onmiddellijk gevaar dreigde, en dat het openen van het vuur alleen de eigen stelling verraden en dus aan het geschutvuur blootstellen zou. Zoo doende, was het vooruitschuiven van de Black Watch en de bereden troepen geheel doelloos; zij hadden vooruit moeten gaan, totdat het geweervuur der Boeren dit, zonder ernstige verliezen, onmogelijk maakte. De stelling had zich dan geteekend en met behulp van den kabelballon had de artillerie haar met kans op succes kunnen beschieten.

Voor de Engelschen had de beschieting derhalve alleen een enorm munitieverbruik ten gevolge; den volgenden dag zouden zij daarvan de nadeelen ondervinden. Voor de Boeren was de beschieting eene waarschuwing, dat het met de werkeloosheid hunner tegenpartij gedaan was en er iets bijzonders stond te gebeuren, te meer, daar van den Magersfontein Kop elke beweging in het terrein tot aan de rivier gezien werd. De uiterst geringe uitwerking van de Engelsche projectielen verhoogde hun vertrouwen in de ingenomen stelling en in de aanvoerders, op wier aandringen zij die stelling hadden ingericht.

Toen het bombardement begon, bevond P. CRONJÉ zich in het hoofdlaager aan de Modderrivier. Zoodra het geëindigd was, snelde hij naar Magersfontein om alle voorbereidingen tot het afslaan van een aanval te treffen. In hoofdzaak waren aan de Commando's hunne plaatsen in de stelling reeds aangewezen; echter waren niet alle aanwezig; zoo ontbrak het detachement, dat den 7^{en} t. v. naar Enslin was uitgerukt. De loopgraven waren dus zeer zwak bezet; op den linkervleugel lagen slechts 450 man achter zeer eenvoudige dekkingen. ¹⁾ Echter werden niet alle burgers in de voorste linie gebracht; uit verschillende Commando's vormde CRONJÉ eene reserve van 600 man. ²⁾ Het Skandinavische korps, ongeveer 60 man, werd eenigszins vooruitgeschoven tot dekking van de opening tusschen het centrum en den linkervleugel. Majoor ALBRECHT stond met een aantal burgers en één kanon tusschen de Brownsdrift en Jacobsdal, om deze plaats te dekken en zoo mogelijk tegen het Engelsche kamp te demonstreeren. Vijf KRUPP-kanonnen en 2 pompoms werden over de heuvels van Magersfontein verspreid; op den linkervleugel kwamen nog 3 pompoms. Alle burgers moesten den nacht in hunne stellingen doorbrengen, met het geweer in de hand. Elke beweging, elk gesprek, zelfs het rooken was streng verboden.

Na zijne laatste bevelen gegeven te hebben, nam CRONJÉ eenige uren rust tot 1 uur 's nachts, waarop hij te paard ging om den linkervleugel te inspecteeren. Hij verdwaalde echter in den stroomenden regen en

¹⁾ RUNCK, blz. 106.

²⁾ HOFMEYR, blz. 263.

de diepe duisternis en toen het begon te schemeren, bleek hij aan den voet van den Magersfontein Kop, op geen 200 M. achter het uiteinde van de loopgraaf in het centrum uitgekomen te zijn.

De vuuroverval.

Ongeveer op het bepaalde uur marcheerden de Hooglanders in alle stilte ¹⁾ af. De brigade was geformeerd in „quarter column”, d. i. in gesloten frontcolonne met compagnieën, met 6 pas afstand tusschen de compagnieën en 8 pas tusschen de bataljons, dus de meest onhandelbare formatie, die men zich denken kan. Door middel van touwen, vastgehouden door de linkerguides, trachtte men het verband tusschen de afdeelingen te bewaren. De bereden officieren gingen te voet. Het onweerde hevig, de regen viel bij stroomen neer en buiten de bliksemstralen was het pikdonker, omstandigheden, die de kans op ontdekking zeer gering gemaakt zouden hebben, wanneer de voorafgegane beschieting de Boeren niet op hunne hoede had doen zijn. Er werden volstrekt geen veiligheidsmaatregelen genomen, zelfs geen éclaiteurs op geringen afstand vooruitgeschoven. ²⁾

WAUCHOPE gevoelde zich alles behalve op zijn gemak, want hij zag heel goed in, dat hij met zijne brigade eene hoogst onzekere toekomst te gemoet ging. Ergens ten zuiden van het zuidoostelijk uiteinde van den heuvel zou men halt houden, de brigade aldaar tot het gevecht ontwikkelen met drie bataljons in voorste linie en één in reserve, om daarna bij de eerste schemering 's vijands stelling aan te vallen. Het kwam er nu op aan de brigade bijtijds tot het gevecht ontwikkeld te hebben. De formatie, waarin zij zich bevond, liet geen snelle ontwikkeling tot het gevecht toe; wel vereenigde zij de troepen op eene zeer kleine ruimte, hetgeen de aanvoering en de leiding begunstigde, wat bij een nachtmarsch over weinig bekend terrein een groot voordeel is. Zou met 'het oog op 's vijands nabijheid eene colonnen-linie formatie niet meer aan te bevelen zijn geweest?

Men vorderde slechts stap voor stap. Door den hevigen regen was de bodem doorweekt en dit, gepaard met de vele doornstruiken, die tot boven de knie reikten, vertraagde den marsch aanmerkelijk. In de verte zag men nu en dan den weerschijn van het zoeklicht van Kimberley.

Tegen half vier was de regen opgehouden; men kon de omtrekken der heuvels al eenigszins onderscheiden, maar niemand kon beoordeelen, hoever de colonne ervan verwijderd was. Majoor BENSON, die de

¹⁾ Deze stilte werd verbroken door het ontijdig afgaan van twee geweren, doordien men de slechte en nuttelooze gewoonte volgde 's nachts met geladen geweren uit te rukken. Ten gevolge van het zware onweder ondervond men er ditmaal geen nadeelige gevolgen van.

²⁾ Hiervoor had men eenige uitgezochte manschappen van RIMINGTON'S Guides kunnen gebruiken.

ligging der heuvels verkend had en nu als gids optrad, stelde voor de brigade te doen ontwikkelen, doch WAUCHOPE wilde daarmede nog wachten, omdat hij in quarter column spoediger vooruit meende te komen dan in gevechtsformatie. In elk geval wilde hij vóór het licht worden den beslissenden afstand bereikt hebben. Men marcheerde dus nog eenigen tijd door.

Juist wilde WAUCHOPE tot ontwikkeling overgaan, toen het bataljon aan het hoofd, de Black Watch, te recht kwam in dicht ineengegroeide doornstruiken, waardoor de mauschappen niet dan in kleine groepen zich een weg konden banen. Hier was het aannemen der gevechtsformatie vrij wel onmogelijk en, liever dan terug te gaan, besloot WAUCHOPE door te marcheerden, totdat het terrein gunstiger werd.

Eindelijk was de brigade de doornstruiken doorgeworsteld, alleen het achterste bataljon, de Hooglandsche Lichte Infanterie, had zijne plaats in de colonne nog niet hernomen, toen WAUCHOPE de Seaforth's links en de Argylls rechts van de Black Watch liet opmarcheerden. Het is moeilijk uit te maken, of de brigadecommandant wist, dat hij de heuvels tot op ± 650 M. genaderd was; intusschen vermoedde niemand, dat tusschen de brigade en de heuvels, op een afstand van nauwelijks 350 M. de Boeren, op alles voorbereid, in hunne loopgraven lagen.

Het was ongeveer 4 uur v.m. en het begon al te schemeren; nog eenige minuten en de brigade zou de gevechtsformatie hebben aangenomen, n.l. per bataljon van de voorste linie 2 compagnieën als tirailleurs met 5 pas tusschenruimte, 2 compagnieën als ondersteuningstroep en 4 compagnieën als bataljonsreserve, toen plotseling een snelvuur losbarstte op de niets kwaads vermoedende Bergschotten. De moreele uitwerking van dezen vuuroverval was verschrikkelijk. „It was an awful moment, destined to haunt for ever the memories of those who lived through that day.”¹⁾ Meer dan de helft der brigade, door een panischen schrik bevangen²⁾, vluchtte naar de zoeven verlaten doornstruiken en allicht nog veel verder; niet dan met groote moeite slaagden de officieren er in het overige gedeelte op de plaats zelve te laten liggen. Dadelijk, bij de eerste schoten, had WAUCHOPE zich naar voren begeven en had het einde van de vóór zijne brigade liggende vuurlinie waargenomen; in verband daarmede zond hij aan de voorste afdeelingen bevel den rechtervleugel te verlengen. Eenige oogenblikken later werd hij doodelijk gewond.³⁾

¹⁾ The Times History, II, blz. 400.

²⁾ De Boeren vernamen duidelijk uitroepen als „retire”, „extend”, enz. (RUNCK, blz. 108). Hieruit volgt, dat er een oogenlijk van stilte na het eerste vuur ingetreden is. The Times History, II, blz. 401 ontkent niet, dat o.a. „retire” geroepen zou zijn.

³⁾ Zijn lijk werd gevonden op nog geen 200 M. van de loopgraven. Een gunstiger oogenblik om het vuur te openen, hadden de Boeren zeker niet kunnen kiezen. Het heeft aan Engelsche zijde dan ook niet ontbroken aan

De eenige ongewonde bataljonscommandant, Kolonel HUGHES-HALLETT, van de Seaforth's, wist zijn bataljon, d.w.z. de manschappen, die stand gehouden hadden, naar rechts te verplaatsen; natuurlijk geraakten zij daarbij sterk doorengemengd met manschappen van de Black Watch, maar ondertusschen kwamen deelen van beide bataljons vooruit in de richting van de opening tusschen het centrum en den linkervleugel der Boeren. ¹⁾

Bij deze gelegenheid bleek alweer, dat bij nachtgevechten het vuur eigenlijk bijzaak is. De moreele uitwerking van het plotselinge vuur was zeer groot geweest, maar werd niet voltooid door een onstuimig voorwaarts gaan. De Boeren bleven rustig in hunne loopgraven, waardoor de Hooglanders tijd kregen om van den eersten schrik te bekomen, te meer, omdat de materiele uitwerking uit den aard der zaak *niet* buitengewoon groot was. Vandaar, dat achterwaarts vele vluchtelingen verzameld en weder in het gevecht gebracht konden worden, en dat de Hooglanders, zij het ook onder verliezen, terrein konden winnen in de richting van de opening tusschen centrum en linkervleugel hunner tegenpartij. De linkervleugel der Boeren schijnt aan deze periode van het gevecht geen deel genomen te hebben.

Geen twintig minuten na het begin van het vuur waren eenige honderden Black Watch en Seaforth Hooglanders doorgedrongen tot aan den oostelijken voet van den Magersfontein Kop langs het oostelijk uiteinde van het centrum der Boeren. ²⁾ Een beklimmen van het zuidoostelijk gedeelte was onmogelijk wegens het vuur van de eigen, achtergebleven troepen en het granaatkartetsvuur der Engelsche batterijen, die toen juist waren begonnen te schieten; meer noordelijk was men echter gedekt en wilden de Hooglanders de oostelijke hellingen beklimmen, toen zij plotseling op korten afstand door snelvuur begroet werden.

Wij hebben gezien, hoe CRONJÉ na zijn dwaaltocht was terechtgekomen op nog geen 200 M. achter het uiteinde van de loopgraaf in het centrum en wel ongeveer op het zelfde oogenblik, dat WAUCHOPE zijne brigade uit de quarter column de gevechtsformatie deed aannemen. Bij het begin van het vuur was hij achteruitgegaan om achter den kam van den heuvel dekking te zoeken. Na eenigen tijd zag een van de

---

verhalen van verstandhouding tusschen de Boeren en de Kapenaars, die de colonne heimelijk vergezeld en op het juiste oogenblik een afgesproken teeken gegeven zouden hebben, enz. Het is natuurlijk mogelijk, dat zoo iets gebeurd is, maar het is ondenkbaar, dat de Hooglanders, toen het onweder bedaard was, de loopgraven der Boeren ongemerkt tot op korten afstand hadden kunnen naderen. Verg. RUNCK, blz. 107.

¹⁾ Zij moesten daarbij een paar maal door een oud ijzerdraadhek kruipen, hetgeen aanleiding heeft gegeven tot de fantastische verhalen omtrent groote versperringen van prikkeldraad vóór de loopgraven. Zie ook HOFMEYR, blz. 261, en RUNCK, blz. 105.

²⁾ Men vraagt zich hierbij af, of het toen niet mogelijk ware geweest de linie der Boeren onder enfileerend vuur te nemen en op te rollen.

zes Boeren, die zijn staf vormden, den vijand de hellingen van den heuvel beklommen. Zonder zich een oogenblik te bedenken, wierpen CRONJÉ en zijn staf zich op den grond en een welgericht snelvuur uit de zeven geweren bracht de aanvallers tot staan. ¹⁾ Te gelijker tijd kwamen nu Boeren uit oostelijke richting opdagen om de opening tusschen centrum en linkervleugel te verkleinen, zoodat de later volgende groepen krachtig in de rechterflank werden beschoten. Tot overmaat van ramp belette het Engelsche granaatkartetsvuur elke ondersteuning van de doorgedrongen afdeelingen, die thans ook in den rug beschoten werden. Na een kort en hevig vuurgevecht werden de overlevenden, dertig tot veertig in getal, gevangen gemaakt.

Het grootste gedeelte der brigade was vóór het front der Boeren gebleven. Vele vluchtelingen waren door officieren en onderofficieren verzameld en in de vuurlinie gebracht. Hier en daar beproefde men vooruit te komen; deze pogingen, niet in onderling verband ondernomen, werden echter door het vuur der Boeren spoedig tot staan gebracht. Toch zouden kleine groepen van de Black Watch de vijandelijke stelling tot op 150 M. genaderd zijn. Door het gemis aan eenhoofdige leiding bereikte men echter geen blijvend resultaat. Immers, Kolonel HUGHES-HALLETT, op wien het bevel over de brigade was overgegaan, bleef zijn eigen bataljon commandeeren. Ook waren vele officieren buiten gevecht gesteld, terwijl de overblijvenden hun invloed op de dooreengeraakte manschappen van verschillende compagnieën en bataljons niet konden doen gelden, daar zij uiterlijk niet van onderofficieren en soldaten te onderscheiden waren. ²⁾

Tusschen 6 en 7 uur v.m. hadden de Boeren de opening in hunne linie, ten oosten van hun centrum, gesloten.

Gesteund door de inmiddels toegesnelde G batterij was het den Seaforth's onder HUGHES-HALLETT op den rechtervleugel gelukt het Scandinavische detachement onder den veldkornet FLYGARE onschadelijk te maken. De intusschen teruggekeerde Luitenant-Kolonel KELHAM wist zijn bataljon, de Hooglandsche Lichte Infanterie, vermengd met manschappen der andere bataljons, vooruit te krijgen naar den rechtervleugel, waar de Seaforth's werden lastig gevallen door vuur uit oostelijke richting. Andere groepen versterkten den Engelschen linkervleugel, waar ook een mitrailleur een zeer gewenschten steun verschafte. En zoo lag daar sedert 6 uur v.m. de Hooglanderbrigade in kleine

¹⁾ Volgens HOFMEYR, blz. 259 vgg., waren de voorste afdeelingen der Hooglanders ongemerkt tot hier doorgedrongen en had de bovenbeschreven vuuroverval plaats op het zelfde oogenblik, dat CRONJÉ en zijne mannen het vuur openden. Deze lezing van het gebeurde komt ons zeer onwaarschijnlijk voor.

²⁾ De officieren hadden het nationaal zijdgeweer der Hooglanders, de claymore, achtergelaten en zich van een geweer voorzien. Ook in andere opzichten week hunne uitrusting niet van die der minderen af. Alleen Generaal WAUCHOPE was met zijne claymore uitgerukt.

groepjes en dunne liniën verspreid over eene uitgestrektheid van ongeveer 5 KM., op 200—600 M. van de Boerenliniën, zonder krachtige, eenhoofdige leiding, en wel wetende, dat elke poging tot terrein winnen door een vernietigend snelvuur zou worden begroet. Zonder gegeten te hebben, waren zij midden in den nacht uitgerukt en doornat geregend; daarna hadden zij eene hoogst ernstige crisis doorgemaakt en thans lagen zij voor eenige uren blootgesteld aan de gloeiende, Zuid-Afrikaansche zon, ¹⁾ terwijl de Boeren elke voor- of achterwaartsche beweging onmogelijk maakten.

Dat de toestand der ongelukkige brigade sedert den vuuroverval nog niet veel hachelijker was, moet worden toegeschreven aan de artillerie, die reeds ten 4²⁰ v.m. het vuur had geopend. Wel stoorde dit vuur de eigen afdeelingen, die ten oosten van den Magersfontein Kop waren doorgedrongen, maar op den duur bleef het niet zonder invloed op de kwaliteit van het geweervuur der Boeren.

Het marinekanon en de houwitserbatterij beschoten den Magersfontein Kop en het voorliggende terrein met lyddietgranaten. De kanonbatterijen vuurden aanvankelijk op 1800 M. ²⁾ Toen echter bij het dag worden de toestand beter kon worden overzien, aarzelde ook nu de Engelsche artillerie niet om in galop vooruit te gaan, ten einde de benarde Hooglanders krachtiger te ondersteunen. Tegen 6 uur v.m. kwam de 18^e batterij in stelling op $\pm$ 1200 M. ³⁾ van de Boeren; ongeveer een uur later gevolgd door de 62ste, terwijl even daarna de 75ste batterij op den zelfden afstand aflegde, maar achter den rechtervleugel der Hooglanders. Tot het einde van het gevecht bleven de drie batterijen hier in stelling. Het munitieverbruik was zeer groot, de 18^e batterij verschoot 1012 projectielen, de 62ste 1003 en de 75ste 924. ⁴⁾ Niettegenstaande den korten afstand, waarop zij van den tegenstander verwijderd waren, leden zij zeer weinig verliezen, de drie batterijen samen niet meer dan 5 man dood en gewond. ⁵⁾ Zooals wij later zien zullen, waren ook de verliezen der Boeren niet buitengewoon groot; klaarblijkelijk hebben zij zich steeds zorgvuldig gedekt tegen het Engelsche geschutvuur en ver-

¹⁾ Bij deze gelegenheid ondervonden de Hooglanders de nadeelen hunner nationale dracht in Zuid-Afrika. Met uitzondering der Highland Light Infantry dragen de Hooglandsche regimenten geen pantalons, doch korte rokken of kilts, die de knieën bloot laten. Het marcheeren door de doornstruiken was daardoor al heel onaangenaam geweest. Terwijl zij nu urenlang in de brandende zon vóór de Boerenliniën lagen, werden hunne knieën aan de binnenzijde zoodanig geblakerd, dat een groot aantal, hoewel overigens ongedeerd, eenige dagen geen voet kon verzetten.

²⁾ 2000 yards volgens *The Times History*, II, blz. 446; 3500 M. volgens RUNCK, blz. 109.

³⁾ 1370 yards volgens *The Times History*, II, blz. 406; 1500 M. volgens RUNCK, blz. 109.

⁴⁾ Blauwboeken, II, blz. 361.

⁵⁾ NORRIS, *The South African War*.

toonden zij zich alleen dan, wanneer pogingen tot terreinwinnen van de Hooglanders het openen van het vuur noodzakelijk maakten. En dat konden zij zonder groote verliezen doen, omdat in verband met de afstanden, waarop de infanterie en de artillerie van de Boeren verwijderd waren, de Hooglanders, bij eventueel voorwaarts gaan, op het vlakke terrein het vuur der veldbatterijen maskeerden. De Engelsche batterijen zijn dus niet onder werkzaam infanterievuur geweest en dit verklaart hare geringe verliezen. Ook zweeg de Boerenartillerie voortdurend, behalve de pompom's.

In elk geval deed de onmiddellijke nabijheid der batterijen den moed der Hooglanders eenigszins herleven, zoodat zij ten minste bleven, waar ze waren; ook maakte haar vuur elk offensief optreden van de tegenpartij onmogelijk. Trouwens, daartoe waren de Boeren toch niet geneigd.

Ondertusschen had ook de cavalerie ter ondersteuning van WAUCHOPE'S brigade ingegrepen. Wij hebben reeds gezien, dat de rijdende batterij krachtig met de Seaforth's samenwerkte tot het overmannen der Scandinaviërs. Kort na 5 uur v.m. liet BABINGTON tot onmiddellijke ondersteuning van den rechtervleugel der Seaforth's een deel zijner bereden infanterie en het 12^e Regt. lansiers afzitten. Hierdoor gelukte het een weinig terrein naar voren te winnen, waarbij de G batterij de Boeren tot binnen de 1000 M. naderde. Het 9^e Regt. lansiers was al eerder door vuur uit oostelijke richting tot staan gebracht.

Het verdere verloop van het gevecht.

Het eerste plotselinge vuur van de Boeren en de vluchtelingen van WAUCHOPE'S brigade hadden METHUEN al dadelijk op de hoogte gebracht van den aanvankelijken uitslag van zijne nachtelijke onderneming. Wat nu te doen? De zaak was volstrekt niet verloren; een groot deel der brigade bleef tegenover de loopgraven der Boeren in stelling, doordat laatstgenoemden geen partij trokken van de voordeelen, die de vuuroverval hun had verschaft. Door het inzetten van versche troepen onder een doortastend bevelhebber konden de Hooglanders tot het doorzetten van de beweging worden gebracht, maar de daartoe beschikbare afdeeling, de Garde, was 3600 M. van de Hooglanderbrigade verwijderd. Een energiek doorzetten van het eens opgevatte plan schijnt echter niet bij METHUEN opgekomen te zijn. Veeleer rijpte bij hem het voornemen de eens ingenomen stellingen te behouden om den volgenden nacht wederom zijn geluk te beproeven; misschien zouden de Boeren hunne stellingen dan wel vrijwillig verlaten, evenals na het gevecht op den 28sten November. Ook hier zien wij, dat de Engelschen wel willen overwinnen, maar terugschrikken voor de daartoe vereischte offers. Het „giving too little, but asking too much”, hetgeen zij ons, Nederlanders, altijd verwijten, is gedurende den oorlog meermalen op henzelve toepasselijk geweest. Niet de vernietiging van de tegenpartij, doch het vermijden van verliezen, stond veelal op den voorgrond.

Toen METHUEN de Garde in beweging zette, was dit niet om de Hoog-

landers onmiddellijk te ondersteunen, maar om te verhinderen, dat de linkervleugel der Boeren, die het centrum flankeerde, de Hooglanders onder krachtig enfileervuur zou nemen. ¹⁾ De bevelhebber der Gardebrigade kreeg de opdracht om recht oostwaarts te gaan, doch niet verder dan den lagen, begroeiden rug. Met achterlating van het bataljon der Schotsche Garde, ²⁾ ging COLVILE vooruit met de beide Coldstreambataljons in verspreide orde en het Grenadierbataljon, als reserve, daarachter. Ter bestemder plaatse aangekomen, hadden de Coldstream's vóór zich vijandelijke, in het terrein gedekte afdeelingen; rechts stond het 9^e Regt. lansiers en eenige bereden infanterie, links had men eene ruimte van $\pm$ 1 Eng. mijl zwak bezet door bereden infanterie. Ten 5 uur v.m. vernemende, dat de rechtervleugel der Hooglanders bedreigd werd, verschoof COLVILE zijne voorste linie naar links.

De Deutsche Generale Staf vindt, dat COLVILE op eigen verantwoordelijkheid met meer kracht had moeten aanvallen. ³⁾ Dit verwijt komt ons ongegrond voor. COLVILE had niet meer dan eene zuiver defensieve opdracht en de groote frontbreedte, die hij zijne brigade daartoe had laten aannemen, maakte aanvallend optreden onmogelijk. ⁴⁾ Daar hij niet verder mocht gaan dan den lagen, begroeiden rug, kwam hij op $\pm$ 900 M. met den vijand in een staand vuurgevecht en dit, met de ijle opstelling, veroorzaakte, dat hij weinig verliezen leed. ⁵⁾ Het niet vooruitgaan door de Garde kan dus niet worden aangehaald als een bewijs voor de groote moreele uitwerking van het moderne wapen, zooals wij hier en daar aantreffen. ⁶⁾

Tegen 9 uur v.m. werd de Engelsche rechtervleugel door 5 compagnieën Yorkshire Light Infantry verlengd tot aan de Modderrivier. De

¹⁾ Oorspronkelijk schijnt METHUEN aan een algemeenen terugtocht gedacht te hebben, want de eerste opdracht aan de Garde luidde: zich gereed te houden tot dekking van den rechtervleugel der Hooglanders en zoo noodig van hun terugtocht, of van dien der geheele divisie.

²⁾ Dit bataljon kwam ter beschikking van den bevelhebber. In plaats van het met de Gordons tot algemeene reserve te bestemmen, zond hij het later weg ter bedekking van de artillerie.

³⁾ Kriegsgesch. Einzelschriften, Heft 32, blz. 81.

⁴⁾ De frontbreedte bedroeg ongeveer $1\frac{3}{4}$ Eng. mijl = 2800 M. (Rapport van METHUEN dd. 15 Febr. 1900). Voor de Koninklijke Commissie werd zij door COLVILE op 5 Eng. mijl gesteld, maar dat is veel te veel. Zeer te recht zegt COLVILE overigens: „The extension which this (d.i. de groote frontbreedte) necessitated was the utmost by which the enemy could be held in check and was too great to allow of an effective advance against an entrenched position, it precluded the possibility of detaching any considerable portion of the brigade to reinforce the Highlanders” (Blauwboeken, II, blz. 285).

⁵⁾ De verliezen bedroegen volgens NORRIS: bij I. Coldstream Guards 71, bij II. Coldstream Guards 26 en bij III. Grenadier Guards 4 dooden en gewonden. Kolonel CRABBE, die het Grenadierbataljon commandeerde, verklaarde nagenoeg niet in actie te zijn geweest (Blauwboeken, II, blz. 421).

⁶⁾ Verg. b.v. Krijgswetenschap 1901—1902, blzn. 177 en 178.

Mosdrift bleef echter in handen van de Boeren. BABINGTON kon toen een paar eskadrons en een mitrailleur naar de Seaforth's zenden, die teekenen van weifeling begonnen te vertoonen onder het gaandeweg sterker wordende vuur van de Boeren. In vereeniging met de G batterij ¹⁾ verschaften de beide mitrailleurs der cavaleriebrigade den zwaar beproefden Hooglanders een krachtigen steun.

Wij hebben boven al aangegeven, hoe zwak de linkervleugel der Boeren bezet was en hoe weinig zij gedaan hadden om het weerstandsvermogen in dit gedeelte hunner stelling op kunstmatige wijze te vergrooten. Het kan ons dus niet verwonderen, dat het den bevelhebbers groote moeite kostte de burgers hier te doen standhouden. Daardoor wordt ook verklaard, dat COLVILE zijne brigade naar links kon verschuiven om den rechtervleugel der Hooglanders beter te ondersteunen. Indien METHUEN de Garde opgedragen had den Hooglanders te hulp te snellen en hen door een onstuimigen aanval tot hernieuwd voorwaarts gaan mee te sleepen, waren wellicht de dunne liniën der Boeren doorbroken en was het succes aan Engelsche zijde geweest. Wij hebben echter gezien, dat METHUEN allerminst aan aanvallen dacht; daardoor kon de linkervleugel der Boeren versterking ontvangen en werd het dreigende gevaar afgewend. Zoowel uit CRONJÉ's reserve, als uit de laagers en van elders snelden Boeren naar de bedreigde plaats en weldra nam het vuur daar zoo in hevigheid toe, dat de Seaforth's onder dat flankvuur ernstig begonnen te lijden.

De linkervleugel der Hooglanders, hoewel niet zoo rechtstreeks bedreigd als hun rechtervleugel, bleef vrij wel in de lucht hangen. POLE-CAREW was langs den spoorweg de Boeren tot $\pm$ 900 M. genaderd. Wij kennen zijne opdracht: demonstreeren langs den spoorweg en waken voor de veiligheid van het kamp. Daaraan werd nu nog toegevoegd: zich gereed te houden tot ondersteuning van den rechtervleugel. Deze drievoudige opdracht rukte zijne brigade in drie verschillende richtingen uiteen en met name de demonstratie tegen 's vijands rechtervleugel moest er onder lijden. Zij werd dan ook door de Boeren als zoodanig herkend en CRONJÉ kon een aantal burgers verplaatsen van zijn rechter- naar zijn linkervleugel.

De eenige rechtstreeksche ondersteuning, die de linkervleugel der Hooglanders ontving, was de komst van zes compagnieën Gordons, kort na 11 uur v.m. In ijle liniën gingen zij vooruit, maar deze partieele aanval had natuurlijk geen succes. Op $\pm$ 400 M. van de Boeren kwamen zij tot staan, na een verlies van slechts 44 man, w.o. 5 officieren. De houwitserbatterij ging nu tot op 2200 M. vooruit en richtte haar vuur op het laager ten westen van den Magersfontein Kop en de paarden daarachter. ²⁾ Noch METHUEN, noch de batterijcommandant schenen te

¹⁾ De G batterij bleef 14½ uur in stelling en verschoot 1250 projectielen. Volgens NORRIS verloor zij slechts 4 gewonden.

²⁾ Volgens The Times History, II, blz. 410. Volgens Mil. Wochenblatt 1900, Nr. 6 (overgenomen uit de Morning Post), zouden ook de loopgraven beschoten zijn.

begrijpen, waartoe worpgeschut eigenlijk dient. De Boeren in de loopgraven vormden een veel gewichtiger doel dan hun laager en hunne paarden, de kanonbatterijen hadden reeds het voorbeeld gegeven, maar van haar vlakbaanvuur was niet de zelfde uitwerking te verwachten als van het worpvuur der houwitsers. Wij lezen, hoe de ballon nuttige diensten bewees tot het bepalen van de plaats der gedekt opgestelde paarden; men had hem echter moeten gebruiken voor de regeling van het worpvuur op de loopgraven.

Langzamerhand begon het vuur van den linkervleugel der Boeren door het steeds aankomen van versterkingen krachtiger te worden; de ijle liniën der Garde en der lansiers konden het niet in bedwang houden. Verzoeken om hulp bleven zonder gevolg, zoodat HUGHES-HALLETT er toe overging zijn rechtervleugel om te buigen en naar het Oosten front te laten maken (1³⁰ n.m.). Deze beweging deed het vuur der Boeren nog meer toenemen en, hoewel als zwenking bedoeld, werd zij opgevat als een terugtocht, die gaandeweg algemeen werd, niettegenstaande METHUEN aan HUGHES-HALLETT gelast had tot het invallen van den nacht stand te houden. Gesloten afdeelingen, die vooral achter den rechtervleugel niet hadden mogen ontbreken, waren er niet en weldra ging de geheele Hooglanderbrigade met het bataljon Gordon's terug. Een geweldig vuur barstte toen los en de terugtocht onttaardde spoedig in eene wilde vlucht. Pogingen, om de afdeelingen te herzamelen, hadden geen blijvend gevolg, want ten 3⁴⁵ n.m. opende ook de Boerenartillerie plotseling het vuur. Dat was de genadeslag; de Hooglanderbrigade, en met haar de Gordon's, was voorloopig geheel buiten haakjes gebracht. In haar vlucht had zij de bediening en de bespanningen der batterijen medegesleept en zoo stonden gedurende korten tijd 18 stukken onbeheerd tusschen de dooden en gewonden, totdat zij door de Schotsche Garde in veiligheid werden gebracht.

Het einde van het gevecht.

Met de vlucht der Hooglanders was het gevecht feitelijk geëindigd. Het marinekanon en de houwitsers onderhielden nog een langzaam vuur, doch van af 4 uur n.m. begon het geweervuur te verflauwen om weldra geheel te zwijgen. Vele manschappen waren van louter uitputting in slaap gevallen en hoewel METHUEN zijn plan om een tweeden nachtelijken aanval uit te voeren, wijselijk had laten varen, bleven de troepen in hunne stellingen. Alleen de cavalerie en de artillerie werden teruggetrokken. Onder dekking van gevechtsvoorposten werd de nacht doorgebracht.

De 12de December.

Bij het aanbreken van den dag was METHUEN voornemens alle troepen in het kamp aan de Modderrivier terug te trekken. Op aandringen

van COLVILE zag hij echter voorloopig daarvan af en nam hij maatregelen om de eens ingenomen stellingen door veldwerken te doen vasthouden. Intusschen kwam hij spoedig op zijn eerste voornemen terug. Ongeveer ten 12 uur werd de terugtocht naar het kamp bevolen. De demoralisatie der Hooglanders, de uitgeputte munitievoorraad en de bezwaren, aan den wateraanvoer verbonden, waren de voornaamste redenen voor dit besluit.

Onder dekking der artillerie werd de terugtocht uitgevoerd. De Boeren bepaalden zich tot het afgeven van eenige kanonschoten, maar zij kwamen niet uit hunne stellingen te voorschijn. Opnieuw lieten zij eene prachtige gelegenheid voorbijgaan om eene volledige overwinning te behalen. De Engelschen erkennen zelf, dat deze teruggaande beweging buitengewoon moeilijk, wellicht onuitvoerbaar geweest zou zijn, als de Boeren hen, al vurende, vervolgd hadden. ¹⁾

De Engelschen hadden den 11^{en} verloren 205 gesneuvelden, 690 gewonden en 76 vermisten en gevangenen. De grootste verliezen kwamen voor rekening der Hooglanderbrigade, n.l. 752 dooden en gewonden, waarvan bij de Seaforth's 211 en bij de Black Watch 355, d.i. bij laatstgenoemd bataljon 60% van de officieren en 37% van de onderofficieren en manschappen.

De Boeren zouden ongeveer 250 man verloren hebben, met inbegrip van de Scandinaviërs.

De gevolgen van het gevecht bij Magersfontein.

Het gevecht bij Magersfontein stuitte METHUEN'S marsch naar Kimberley. Van den Opperbevelhebber, SIR R. BULLER, ontving METHUEN den last terug te gaan naar de Oranje Rivier, tenzij hij zich sterk genoeg gevoelde om een nieuwen aanval te wagen. Natuurlijk achtte METHUEN zich niet in staat zelf te beslissen en riep hij een krijgsraad bijeen, welke, zooals gewoonlijk, het zwakste besluit, n.l. dat tot den terugtocht, nam. Echter veranderde METHUEN weer van plan, toen POLE-CAREW hem eene omtrekking over Jacobsdal in overweging gaf. Die omtrekking kwam wel niet tot uitvoering, maar, tot geluk voor de Engelschen, werd de voorgenomen terugtocht niet begonnen.

Op het vernemen van den tegenspoed bij Magersfontein, onmiddellijk volgende op de verrassing van Stormberg, riep het Engelsche legerbestuur eene 7^e divisie bijeen. Toen men eenige dagen later BULLER'S nederlaag bij Colenso vernam, werd het opperbevel opgedragen aan den Veldmaarschalk LORD ROBERTS, met den Generaal-Majoor LORD KITCHENER OF KHARTOUM als chef van den Staf. Tevens werd de nog niet gemobiliseerde legerreserve opgeroepen, de artillerie in Z.-A. al dadelijk versterkt, een aantal militiebataljons aangenomen voor buitenslandschen dienst, vrijwilligers aangeworven en een beroep gedaan op de medewerking van de koloniën. Voorts zouden in Z.-A. plaatselijke korpsen worden opgericht.

¹⁾ Blauwboeken, II, blz. 421.

D. HET AANVALLEND OPTREDEN VAN LORD ROBERTS.

Aankomst en voornemens.

Den 10^{en} Januari te Kaapstad aangekomen, vond de nieuwe Opperbevelhebber den toestand, als volgt:

METHUEN stond met 3 brigades infanterie, 1 brigade cavalerie, 5 batterijen, enz., sedert zijne nederlaag bij Magersfontein, aan de Modderrivier tegenover CRONJÉ.

FRENCH hield met 3 regimenten cavalerie en 1½ bataljon de lijn Nauwpoort—Rensburg bezet, terwijl de Boeren zich nog te Colesberg bevonden.

GATACRE hield sedert zijne nederlaag bij Stormberg met 4½ bataljon en 2 batterijen Sterkstroom bezet.

De Hollandsche districten der K. K. verkeerden in een bedenkelijken staat van gisting; een groot aantal Kapenaars had zich bij de Boeren gevoegd, en de Hooge Commissaris, SIR ALFRED MILNER, verklaarde niet te kunnen instaan voor de orde en voor de veiligheid der trouwgeblevenen.

In Natal was BULLER bezig nieuwe pogingen tot ontzet van Lady-smith voor te bereiden.

In afwachting van de aankomst der toegezegde versterkingen, besloot LORD ROBERTS zich overal tot de verdediging te bepalen, behalve in Natal, waar hij BULLER de vrije hand liet. Het was zijn voornemen den oorlog in het vijandelijke gebied over te brengen, waartoe hij zich eerst zou vereenigen met de troepen van METHUEN, om, na Kimberley ontzet te hebben, in oostelijke richting op Bloemfontein aan te marcheeren. Onder de gegeven omstandigheden was deze richting nog de beste. Om den O. V. St. uit het Zuiden binnen te vallen, zou hij dwars door de oproerige grensdistricten trekken en de bruggen van Norvalspont en Bethulie nemen moeten; het was te voorzien, dat hiermede veel meer tijd zou verlopen, dan door het volgen van den oogenschijnlijk langeren weg over het kamp aan de Modderrivier. Ook in verband met de schaarschte aan water en het gebrek aan goede kaarten, besloot LORD ROBERTS langs de Modderrivier den O. V. St. binnen te rukken.

Hij begreep, dat deze beweging op den duur beslissenden invloed op de houding van den vijand in het Noorden der K. K. en in Natal moest hebben. Maar hij wilde niet steeds afhankelijk van den spoorweg blijven, terwijl hij bij zijn tocht naar en door het vijandelijke land een ruim gebruik van bereden vrijwilligerskorpsen wilde maken.

Dadelijk na zijne aankomst hield hij zich dus bezig met de regeling van den transportdienst. Tot dusverre hadden de Engelschen in Z.-A. nagenoeg algemeen het stelsel van „regimental transport” toegepast, d.w.z. wat wij algemeenen of grooten trein noemen, hadden zij niet. De bagage, de reservemunitie en de levensmiddelen voor 2 of 3 dagen werden per korps medegevoerd. Voor langdurige operatiën met groote troepenverbanden in een land, dat bijna niets oplevert, was dit stelsel

niet geschikt; bovendien maakte het een zuinig gebruik der transportmiddelen onmogelijk.

Ten behoeve van een legerkorps van 3 divisieën infanterie, 3 brigades cavalerie, met de daarbij behorende artillerie, genietroepen, bereden infanterie, enz., werden opgericht:

1. een voertuigenpark met muilierenbespanningen tot het vervoer van de bagage en van de levensmiddelen en fourage voor 2 dagen. Het aantal voertuigen bedroeg 1245 met 11.362 dieren.

2. een park van 600, met ossen bespannen voertuigen, waarvan 475 bestemd voor het vervoer van levensmiddelen en fourage voor 10 dagen en 125 voor munitievervoer. Het aantal trekossen bedroeg 9.788.

In de tweede plaats werden op groote schaal vrijwilligerskorpsen georganiseerd. Met de „Cape Mounted Rifles” en de „Kaffrarian Rifles” als kern, vormde Kolonel BRABANT de „BRABANT'S HORSE”, welk korps zou worden gebracht op eene sterkte van 3000 bereden manschappen, om op te treden op GATACRE'S rechterflank tot bescherming van het oostelijk gedeelte der K. K. Voorts werden nog tal van andere korpsen opgericht, waarvan wij alleen ROBERTS'S HORSE en KITCHENER'S HORSE noemen.

Tusschen 7 en 21 Januari ontscheepte de 6^e divisie te Kaapstad. Zij werd voorloopig naar Nauwpoort gezonden tot herstel van orde en rust in den omtrek en tot ondersteuning van FRENCH, wien ook de 12^e brigade onder Generaal-Majoor CLEMENTS was toegezonden.

Tusschen 23 Januari en 11 Februari kwam de 7^e divisie te Kaapstad aan en toen nog 5 rijdende en 2 veldbatterijen waren ontscheept, achtte ROBERTS zich sterk genoeg om aanvallend op te treden. Wel riep hij daartoe de 6^e divisie en de cavalerie van FRENCH uit het Noorden der K. K. terug, maar hij rekende op den gunstigen invloed, dien het optreden van zijne hoofdmacht (35.000 man en 100 stukken) op den toestand aldaar zou uitoefenen. Bovendien werden binnenkort bataljons van het staande leger en de militie verwacht. Den 10^{en} Februari kwam ROBERTS aan in de legerplaats aan de Modderrivier. Even vóór zijn vertrek uit Kaapstad had MILNER hem gewezen op de gevolgen, die, volgens hem, het vertrek van troepen uit de K. K. op de Hollandsche bevolking hebben kon. De Hooge Commissaris verwachtte aanmerkelijke uitbreiding van het verzet. Te recht liet ROBERTS zich daardoor niet van zijn oorspronkelijk plan afbrengen. ¹⁾

De demonstratie van Koedoesberg.

Het kwam er nu op aan de gekozen marschrichting zoo lang mogelijk voor de Boeren geheim te houden, terwijl demonstraties hen moesten misleiden omtrent de werkelijke bedoelingen der Engelschen.

In de eerste dagen van Februari werd een gemengd detachement gezonden naar Koedoesberg met eene tweeledige opdracht. Het moest

¹⁾ Blauwboeken, II, blz. 462.

de aldaar aanwezige drift in de Rietrivier bezetten om vijandelijke afdeelingen, die, om METHUEN's linkervleugel heen gaande, den spoorweg in zijn rug wilden vernielen, af te snijden en, in verband met verkenningen in westelijke richting, bij de Boeren eene omtrekking van hun rechtereuleugel te doen verwachten.

Middelerwijl werden de stellingen der Boeren bij Magersfontein dagelijks met lyddietgranaten beschoten. Veel uitwerking had dit vuur natuurlijk niet, hoewel men vrij goed ingeschoten was.

Het detachement voor Koedoesberg bereikte zonder ongeval de drift en werkelijk zond CRONJÉ er eene afdeeling onder C. DE WET ¹⁾ heen om een eventueel doordringen in noordelijke richting te beletten. DE WET trad met zijne geringe macht zoo stoutmoedig op, dat de commandant van het Engelsche detachement, Generaal-Majoor MACDONALD, versterking aanvroeg en verkreeg. Weldra keerden de Engelschen op last van hoogerhand in het kamp terug; waarop DE WET weder naar Magersfontein terug ging.

Het succes dezer „demonstratie” kan niet dan zeer twijfelachtig genoemd worden. Vooreerst werd zij te vroeg ondernomen. De Boeren moesten den indruk ontvangen, dat MACDONALD's detachement als voorhoede van de hoofdmacht zich bijtijds van het overgangspunt wilde meester maken; de Commando's, die MACDONALD dan tot zich trok, moesten worden vastgehouden, totdat de hoofdmacht voldoende ver in de werkelijk gemeende richting was doorgemarcheerd.

Bovendien was CRONJÉ er vast van overtuigd, dat de Engelschen langs den spoorweg zouden oprukken en hij dus niets anders te doen had, dan zijne burgers in de stelling van Magersfontein te houden. Tot zijne schade zou hij het tegendeel ondervinden.

(Wordt vervolgd.)

---

¹⁾ DE WET, blz. 34 vgg.

Hoe ontwikkelt de Vestingartillerie meer gevechtskracht?

DOOR

R. REITSMA,

Eerste-Luitenant aan de Artillerie-Schietschool.

(Vervolg van blz. 727.)

De in de voorgaande aflevering gegeven beschouwingen naar aanleiding van enkele grepen uit een veronderstelden aanval op eene linie, brengen ons tot de volgende conclusie:

Indien de artillerie van dien verdediger over de middelen had beschikt om alle voorbereidende maatregelen voor het vuur in enkele minuten te treffen, dan was haar succes verzekerd geweest. Zij had dan ieder belangrijk doel, dat haar vuurrayon binnentrad, eenige oogenblikken, nadat het door de verkenners was aangewezen, onder vuur kunnen nemen; zij had dan telkens een aanzienlijken voorsprong in tijd gehad op de artillerie van den aanvaller, welke de, tegenwoordig wel algemeen gevolgde, doch meer tijdroovende wijze van plaats bepalen en indirect richten toepaste.

Ofschoon de door ons bedoelde vereenvoudigde en versnelde methode reeds eenige jaren bij onze artillerie bekend is, achten wij het niet overbodig deze wijze van plaats bepalen, richten en waarnemen hier nader te bespreken en eenigszins aan te vullen, waardoor ook de daaraan verbonden voordeelen duidelijker zullen blijken.

Het is voor iedere artillerie eene belangrijke vraag: op welke wijze wordt het doel en de plaats daarvan het vlugst en het best bekend?

Als eerste voorwaarde voor ieder, die iets moet zoeken, geldt, dat hij tracht zoo dicht mogelijk te komen bij de plaats, waar hij denkt dat te vinden, wat hij zoekt. Deze regel is dus ook van toepassing op hen, die voor de artillerie de doelen moeten zoeken of observeeren, namelijk de peilers en waarnemers.

Denkt men in de peilposten een middel te hebben, om aan de artillerie mede te deelen, wat zich in haar vuurrayon vertoont, dan plaatse men dit personeel ook niet achter of in de lijn van de permanente werken, d.i. zoover mogelijk verwijderd van het terrein, waar veel te zien

is. Men stelt aan dat personeel als eisch om veel te zien, doch het wordt hun onmogelijk hieraan te voldoen, wanneer men hen plaatst op grooten afstand achter dichte gordijnen van gezichtsdekkingen. Om nog iets te kunnen waarnemen, kiest men voor de peilposten die punten, welke gelegenheid geven over dit gordijn heen te zien, doch dan is het toch zeker aanbevelenswaardig de opstelling voor waarnemers te zoeken vóór die gezichtsbelemmering, want vóór dat gordijn is niet alleen meer, doch is ook alles veel beter te zien. Maar al brengt men de peilposten meer naar voren, dan zal toch nog altijd het groote nadeel blijven bestaan, dat iemand in eene vaste opstelling slechts kan afwachten, tot iets waarneembaar is. Er bestaat geen zekerheid, doch alleen kans, dat zij iets omtrent de bewegingen van den aanvaller kunnen melden, zoodat door een betrekkelijk klein aantal peilposten slechts enkele van de vele vijandelijke afdeelingen, als doel, zullen worden aangewezen.

Aan dit bezwaar is te gemoet te komen door vele punten als observatiepost in te richten, doch dan blijft nog aan eene vaste opstelling het nadeel kleven, dat personeel, hetwelk zich niet mag bewegen, ook geen partij kan trekken van gunstige omstandigheden. Nu eens zal het mogelijk zijn eene vijandelijke opstelling dicht te naderen en dus eene schoone gelegenheid geboden worden om veel waar te nemen, dan weer zal een verkenningspost moeten worden ontruimd wegens het plotseling naderen van eene vijandelijke afdeeling.

De artillerie moet zich dus bedienen van vele posten, die niet gebonden zijn aan eene vaste plaats, doch die daar kunnen gaan, waar de mogelijkheid tot waarnemen bestaat, waar hun plicht hen roept. Het zijn dus verkenners, waarvan de artillerie gebruik moet maken; het terrein van hun arbeid strekt zich uit tot tegen de voorposten van den aanvaller, zij wachten niet tot er van ééne plaats iets te zien is, doch hun taak is, om alles, op te sporen, wat voor de artillerie van belang kan zijn.

De verkenners hebben boven de peilposten het groote voordeel, dat zij de artillerie rechtstreeks omtrent de plaats van het doel inlichten, dus een gegeven verschaffen, dat onmiddellijk als basis kan dienen voor het artillerievuur, terwijl een peilpost slechts eene richting meldt, waarin is waargenomen, iets dat eerst dan een gegeven wordt, wanneer het door de waarneming van een anderen peilpost wordt aangevuld.

Ieder artillerie-officier, die in een groepstafkwartier heeft gewerkt, weet hoeveel tijd het kost, om uit de opgaven der peilposten gegevens voor het artillerievuur samen te stellen, doch ieder artillerie-officier weet ook, dat de tijd, dien hij hiermede verbruikt, voor dat vuur verloren is; het zijn de kostbaarste oogenblikken, omdat het doel spoedig van karakter verandert en van een weerloozen in een gevechtvaardigen toestand overgaat. De artillerie make dan ook een ruim gebruik van verkenners, omdat dit tevens een der middelen is, om meer tijd aan het vuur ten goede te doen komen.

Behalve peilposten en verkenners is het nog mogelijk inlichtingen te verkrijgen door waarnemingen uit luchtballons. Tegenover het voordeel van de groote hoogte, vanwaar het terrein kan worden overzien, staat de minder gunstige toestand, dat de ballon bij het opstijgen voor den aanvaller zichtbaar wordt en hem een kwetsbaar doel zou aanbieden, wanneer de ballon op korten afstand van zijne voorposten opsteeg. Om de trefkans te verminderen, brengt men den ballon verder achterwaarts, doch met het vergrooten van den afstand verminderen ook de voordeelen van het observeeren uit een ballon.

Wel zal het gebruik van ballons veel nut kunnen opleveren, doch dan volge men ook hier den algemeenen regel en kiese het punt, waar de ballon wordt opgelaten, dichter bij het terrein, dat geobserveerd moet worden; men betale belangrijke gegevens zoo noodig met enkele offers.

Meermalen zal het zich voordoen, dat de waarnemingen uit een ballon moeten worden aangevuld door die van verkenners en omgekeerd; ook de berichten, ingebracht door spionnen, dienen ter nadere opheldering te worden gegeven aan de verkenners en aan de waarnemers in luchtballons, alvorens als uitgangspunt voor het artillerievuur te kunnen dienen.

Aangezien, volgens onze meening, de verkenners niet alleen zullen dienen om doelen op te sporen, doch ook als waarnemers van het vuur kunnen optreden, dient aan dit onderdeel van de artillerie door ons eenige meerdere aandacht te worden geschonken. De verkenners trachten den verdediger van nut te zijn, niet door middel van de wapenen, doch met het oog. Zij zullen dus alles aanwenden om veel te zien en moeten daarom:

- 1°. de vijandelijke stelling zoo dicht mogelijk naderen;
- 2°. eenmaal in dat terrein zijnde, voor het doen van waarnemingen hooge punten uitkiezen;
- 3°. hun oog wapenen met eene uitstekende binocle.

De verkenners moeten kunnen opgeven, waar hij iets heeft opgemerkt. Het hulpmiddel, dat hem hiervoor ten dienste staat, is het plauchet met vizierliniaal, voorzien van de chromo-topographische kaart op 1:25.000, waarop hij de richting van zijne waarneming kan aangeven, terwijl eene groote terreinkennis een noodzakelijk vereischte is om, in de op zijn kaart getrokken richting, de plaats van het doel aan te duiden. Verder moet de verkenners kunnen beoordeelen, wat hij heeft geobserveerd; meermalen zullen uit oogenschijnlijk onbelangrijke waarnemingen, belangrijke gegevens voor de artillerie kunnen worden afgeleid. Ook zal hij zijne aandacht scheuken aan de sterkte van vijandelijke afdeelingen, m. a. w. aan de uitgebreidheid van het doel, alsmede op welke oogenblikken het, als zoodanig, onder de gunstigste omstandigheden door de artillerie beschoten kan worden. Hij zal o. a. trachten bekend te worden met de plaats van veldwachten en voorpostendetachementen en met het tijdstip, waarop deze worden afgelost.

Zoodra een verkenner in het bezit is van belangrijke gegevens, moet er gelegenheid zijn om in den kortsten tijd de artillerie hiermede in kennis te stellen; het zal daarom noodzakelijk zijn een uitgebreid gebruik te maken van de telefoon.

De dienst der verkenners moet reeds voor de insluiting zijn geregeld. Het personeel, dat voor dezen dienst is aangewezen, moet volkomen bekend zijn in het terrein tot op een afstand van 7000 M. voor de forten; het moet kennen: breedte en hoogte van wegen, bruikbaarheid van vaarten, hoogte van boomen, inrichting van gebouwen, geschikte plaatsen voor geschutopstellingen, veldwachten, voorpostendetachementen, doorwaadbare plaatsen, enz.

De werkzaamheden, te verrichten door het verkenningpersoneel, behoeven zich niet verder uit te strekken dan tot 6000 M. voor de lijn der permanente werken. In dit terrein zullen zij, te beginnen met de verste afstanden, geschikte punten voor observatieposten zoeken en deze zoodanig kiezen, dat aaneensluitende terreingedeelten kunnen worden overzien. Zij zullen deze posten zoo goed mogelijk voor het beoogde doel inrichten en, waar noodig, maatregelen treffen om ze snel te kunnen beklimmen. Zij geven deze punten nauwkeurig op hunne kaart aan en controleeren van uit die punten op hunne kaart de richtingen naar andere terreinvoorwerpen. Het zal verder noodig zijn om van den eenen post in den kortsten tijd een anderen te kunnen bereiken; zij zullen daartoe het doorwaden van slooten mogelijk maken of deze overbruggen met vonders, hak- of griendhout weggakken en zorg dragen, dat rijwielen, roeibooten en andere vervoermiddelen beschikbaar zijn. Dergelijke werkzaamheden zijn ook noodig om een post met het minste tijdverlies in verbinding te brengen met de telefoon. Door de verkenners moet van het beginsel worden uitgegaan, dat iedere minuut, door hen gewonnen, ook winst is voor het artillerievuur.

Wij stellen ons voor, dat de verkenningdienst op de volgende wijze kan zijn geregeld. Iedere Groep wordt verdeeld in 2 à 3 kleinere sectoren, elke met eene afzonderlijke afdeeling verkenners. Iedere afdeeling bestaat uit eene dag- en nachtploeg, elke ploeg samengesteld uit de eigenlijke verkenners of waarnemers, de overbrengers van berichten en de telefoonwachten. Dit personeel verblijft gedurende de insluiting steeds in het voorterrein en wordt gedurende zijne rust ondergebracht in de lijn der veldwachten, en van uit de stelling van het noodige voorzien.

Om de berichten in den kortsten tijd aan den Groepscommandant te kunnen overbrengen, worden in elken sector twee vaste telefoonlijnen aangelegd, ieder een nummer dragende en loopende van af de linie tot de lijn der veldwachten, zoodat iedere sector in ongeveer gelijke rayons wordt verdeeld.

Van af het eindpunt der vaste telefoonlijn worden een paar tijdelijke lijnen aangelegd, die zoover mogelijk naar voren worden verlengd en ieder eindigen in een telefoonstation, dat door draagbaar telefoonma-

terieel of door optische seinen in verbinding staat met de verkenners.

Dit telefoonstation zal 800—300 M. achter den observatiepost moeten liggen; het zal zich verplaatsen, naarmate de verkenners terugtrekken of terrein kunnen winnen.

Is het draagbaar telefoonmaterieel in sommige gevallen ontoereikend om den verkenners in verbinding te brengen met het telefoonstation, dan kan het optisch seinen van veel nut zijn, om althans de berichten, welke den meesten spoed vorderen, over te brengen. Deze berichten bevatten toch alleen: de plaats van het doel op de kaart; het punt, waar schoten vallen, of de springhoogte van GKT.; zij bevatten dus alleen een letter en cijfers.

De eigenlijke verkenners kunnen zijn officieren of der zake kundige onderofficieren, bijgestaan door manschappen. Zij vormen patrouilles, ter sterkte van 2 à 3 personen, waaraan een bepaald gedeelte van den sector ter observatie is aangewezen. Vier of vijf dezer patrouilles staan onder commando van een officier, die verblijf houdt bij het telefoonstation en alle inkomende berichten der patrouilles onderling vergelijkt en hieruit een gegeven opmaakt voor den Groepscommandant. Hij wijst verder de patrouille aan, die zich met het waarnemen moet belasten, wanneer het vuur wordt geopend. Aan den officier bij het telefoonstation zijn nog toegevoegd telefonisten en personeel, dat beschikbaar is om eene verkenningspatrouille te versterken of om de verbinding van telefoonstation en patrouille te verbeteren.

Bij ieder telefoonstation in den sector bevindt zich bovendien nog eene sterke infanteriepatrouille om de verkenners te beschermen tegen eventueel te dicht naderende vijandelijke infanteriepatrouilles. Is eenmaal een observatiepost ingenomen, dan wordt deze, wanneer zij moet worden verwisseld tegen eene meer achterwaartsche opstelling, niet dan op het laatste oogenblik verlaten. Doet zich daarentegen een gunstig oogenblik voor om een meer voorwaartschen post in gebruik te nemen, dan wordt hiertoe zoodra mogelijk overgegaan. De officier bij het telefoonstation wijst de posten aan, die bij een eventueel terugtrekken moeten worden bezet, hij regelt het verband tusschen de patrouilles onderling en zorgt, dat een bewegend doel tijdig aan een anderen post wordt overgegeven, wanneer dit uit het waarnemingsveld van de eerste verdwijnt.

Om zich zooveel mogelijk aan het gezicht te onttrekken, zal de kleding van den verkenners eene daartoe gunstige kleur moeten hebben; de geheele uitrusting moet vrijheid van beweging toelaten en gelegenheid geven om de noodige gereedschappen mede te voeren.

Behalve het kaartplanchet met vizierliniaal is ieder verkenners nog in het bezit van een horloge, kompas, zakmes, touw, hamer en spijkers, en voor zelfverdediging van eene revolver.

Het personeel van den verkenningsdienst zal worden gekozen uit de beste krachten der artillerie; niet alleen het verkennen en waarnemen, doch ook de leiding van het vuur kan aan hen worden opgedragen;

het zullen menschen moeten zijn, begaafd met een goed verstand en een scherp oog, die behendigheid en weerstandsvermogen paren aan persoonlijk moed.

Is een post door een verkenner bezet, dan let deze op de beweging van troepen in het vijandelijk terrein en gaat na, waar deze zijn ondergebracht; hij tracht uit te vorschen, waar luchtballons in gereedheid worden gebracht; in welke richting batterijen oprijden, waar materieel wordt aangevoerd, waar grondwerk wordt verricht, enz.

Het voornaamste hulpmiddel, dat den verkenner ten dienste staat, is het kaartplanchet met vizierliniaal. Deze kaart is de chromo-topographische op de schaal van 1 : 25.000 ¹⁾, voorzien van een vierkantennet met letters en nummers, overeenkomstig de vuurkaarten. Zoodra een verkenner op zijne standplaats aankomt, wordt de kaart georiënteerd en de vaste stand daarvan verzekerd. Wordt een doel waargenomen, dan richt hij zijn vizierliniaal daarop en schat te gelijker tijd den afstand van dat doel, waarvoor zijn terreinkennis hem de gegevens moet verschaffen.

Betreffen de waarnemingen een stilstaand doel, dan wordt dit punt met den plaatsbepaler opgemeten en het nummer van de ruit en de coördinaten overgeseind.

Om tijdverlies te voorkomen, wordt dus niet van uit eene tweede opstelling de plaats van het doel bepaald; het artillerievuur wordt geopend met de gegevens, verkregen door ééne verkenningspatrouille, evenals geschiedt door den batterijcommandant, die op een zichtbaar doel zijn vuur opent met de gegevens voor den geschatten afstand. Nemen wij aan, dat de verkenner voor deze verrichtingen 2 minuten noodig heeft en trekken wij ook 2 minuten uit voor het overseinen van het bericht naar den Groepscommandant, dan is het doel dus 4 minuten na het oogenblik, waarop dit voor den verkenner zichtbaar werd, bij het Groepstafkwartier bekend. Is het bericht optisch geseind naar den telefonist van de draagbare telefoonlijn, dan zal daar het zelfde bericht schriftelijk worden aangebracht, om mogelijke vergissingen te voorkomen.

Meermalen zal het geval zich voordoen, dat een verkenner alleen door list of door stoutmoedig optreden den voor hem noodigen observatiepost kan bezetten en dan nog wellicht slechts gedurende korten tijd. Het bewustzijn, dat hij door eene koene daad zijn vaderland ontzaglijk veel voordeel kan doen, zal hem het gevaar doen minachten en hem drijven naar dien gunstigen, doch ook gevaarlijken observatiepost.

Is het hem eenmaal gelukt dien post te bezetten, dan zal zijne hachelijke positie spoedig veranderen in eene meer gunstige, omdat hij de macht bezit binnen enkele minuten het artillerievuur te doen openen op

¹⁾ Omdat deze kaarten licht in vijandelijk bezit kunnen geraken, worden daarop niet aangegeven de plaatsen van troepen en batterijen van den verdediger.

die vijandelijke afdeelingen, wier voorste liniën hem reeds zoo dicht zijn genaderd.

Om eenig denkbeeld te verkrijgen van de verkregen winst aan tijd bij gebruik van verkenningpatrouilles, dienen wij deze wijze van plaats bepalen te vergelijken met de algemeen in gebruik zijnde methode, namelijk het peilen van uit vaste, vèr achterwaarts gelegen opstellingen. Nemen wij het voor deze laatste methode gunstige geval, dat b.v. eene vurende batterij even laat door de verkenners wordt opgespoord, als door de peilposten waargenomen, dan zullen bij het Groepstafkwartier van die posten eene reeks opgaven binnenkomen. Eerst wanneer verscheidene waarnemingen gemeld zijn, kunnen zij worden gesorteerd, om daarna de overgeseinde hoeken met den tangentenboog op de kaart uit te zetten, eene verrichting, die op zichzelf reeds een tijdroovende arbeid is. Uit het snijpunt der uitgezette lijnen wordt de plaats van het doel bepaald; betreffen de overgeseinde waarnemingen meerdere batterijen, dan verkrijgt men op deze wijze nog dikwijls slechts een gegeven van twijfelachtige waarde.

Gerekend van af het oogenblik, dat het doel door de peilers voor het eerst is gezien, is het niet te veel geschat, wanneer wij aannemen, dat 15 minuten na dit oogenblik de plaats van het doel bij het Groepstafkwartier bekend is. Door peilposten te gebruiken, zijn alzoo 11 minuten onttrokken aan het vuur en dus verloren.

Op de tijdruimte, die nu verloopt, tot de batterijen op het doel gericht zijn, kan weder veel gewonnen worden.

Zoodra de plaats van het doel bij het Groepstafkwartier bekend is, worden eenige batterijen aangewezen om daarop vuur te brengen. Deze batterijen ontvangen voorloopig geen gegevens; het meten van hoeken op de kaart wordt voortgezet; voor iedere batterij moet worden opgemeten een hoek in ‰ (graden en minuten) en een afstand; evenzoo voor iederen zijpost.

Ook deze arbeid vereischt veel tijd, bovendien moeten alle metingen en berekeningen tweemaal worden verricht om foutieve opgaven uit te sluiten. Heeft de batterijcommandant eindelijk gegevens ontvangen, dan is het oogenblik nog vèr, waarop het vuur aanvangt. In de batterij moeten eerst weder hoeken uitgezet en lijnen op beddingen getrokken worden, de affuiten moeten heen en weder geschoven en ook nog berekeningen gemaakt worden. Voordat de batterij gericht staat, zijn er, na ontvangst van het vuurbevel, zeker weder 15 minuten verlopen. Het is duidelijk, dat bij deze wijze van plaatsbepalen en richten de artillerie niet in staat zal zijn op ieder gewenscht oogenblik haar vuur daar te brengen, waar het noodig is; evenmin is zij bij machte bewegende doelen aan te tasten; zij geeft het voordeel van den verdediger prijs, omdat zij in haar afwachtenden toestand niet onmiddellijk gevechtvaardig is. Zij kan in de kostbaarste oogenblikken niet krachtdadig optreden, omdat zooveel tijd besteed moet worden aan de voorbereiding voor het eigenlijke vuur.

Om hier veel tijd te winnen, passe men de bij ons Wapen beken-

de richtwijze toe en handele men, als volgt: Zoodra de Groepscommandant bericht van den verkenningdienst heeft ontvangen, wijst hij de batterijen aan, en seint aan deze te gelijker tijd het zelfde bericht, dat van de verkenners is ingekomen, namelijk het nummer van de ruit en de coördinaten van het punt (doel). (Het berekenen en meten van hoeken en afstanden in het Groepstafkwartier vervalt dus.) De batterijen worden telefonisch verbonden met het telefoonstation van den sector, vanwaar het bericht is gekomen, zoodat de batterijen in rechtstreeksche verbinding staan met de verkenningpatrouille.

De aangewezen batterijen zullen zoodanig worden gekozen, dat de schootsrichtingen der uiterste batterijen een vrij grooten hoek vormen. Hierdoor toch, wordt het voordeel verkregen, dat niet gezocht behoeft te worden naar eene batterij, die het doel kan enfileeren, omdat dit in zijn ongunstigsten stand (d. i. met de lengte-as loodrecht op de schootsrichting van de middelste batterijen) toch nog door de twee uiterste batterijen in schuine richting wordt beschoten, terwijl in elk ander geval eene of meer batterijen het doel enfileeren.

Het is dan tevens onnoodig, dat door de verkenners gemeld wordt, in welke richting een doel zich uitstrekt of beweegt.

Zoodra aan den batterijcommandant de plaats van het doel is overgeseind, deelt hij dit zelfde bericht aan de stukcommandanten mede. Het bericht, dat door de verkenners is afgezonden, bereikt dus, langs den Groepscommandant, den afdeelingcommandant en den batterijcommandant, de stukcommandanten. Is de plaats van het doel aan deze laatsten bekend, dan brengen zij hun richttafel in orde en geven daarna de zijdelingsche richting aan hun vuurmond; de elevatie, die evenals de correctie en tempeering op de richttafel wordt afgelezen, wordt met het quadrant gegeven. Staan de vuurmonden gericht, dan worden deze niet meer heen en weer geschoven om een lijn op de bedding te slaan, doch er wordt onmiddellijk overgegaan tot laden en vuren en ook voor de volgende schoten blijft men richten met de richttafel.

Ter verduidelijking van deze richtwijze diene het volgende. In iedere batterij is eene kaart aanwezig gelijk aan die, welke door de verkenners wordt gebruikt, dus ook voorzien van een vierkantennet. Deze kaart dient den batterijcommandant als hulpmiddel om zich beter rekenschap te geven van het terrein rondom het doel, b.v. aanvoerwegen, dekkingen, enz. Verder is iedere vuurmond voorzien van eene richttafel met vizierliniaal. De richttafel is ingericht als die, welke in het Handboek voor de Vesting-Artillerie, Hoofdstuk V—VII is aangegeven, met dit onderscheid dat onder de tafel aan de voorzijde een meskant is aangebracht, die draaibaar is om één uiteinde en vastgeklemd kan worden. Door deze inrichting is de richttafel te gebruiken zoowel op den vuurmond als tegen de achterzijde daarvan (bij mortieren tegen den voorkant) ¹⁾;

¹⁾ De meskant is gemakkelijk te stellen door de richttafel eerst op den vuurmond te leggen en op de tafel eene richting uit te zetten naar een ter-

het laatste om de elevatie en de zijdelingsche richting te gelijker tijd te kunnen geven.

Bij iedere richttafel behoort verder een stuk gemillimeterd papier, geplakt op karton, het geheel gevernist en eene eenigszins stijve plaat vormende. Op deze schijf is aangegeven (door dikkere lijnen dan de millimeter-verdeeling) een gelijk vierkantennet, met de zelfde letters, als op de kaart in de batterij, en dus ook overeenkomende met die van de verkenner. Voor duidelijker overzicht zijn op de lijnen van de vierkanten de verdeelingen 5, 15, 25 en 35 aangegeven; verder is op die schijf nog van de kaart in de batterij overgenomen de plaats van den vuurmond en die van een terreinvoorwerp, dat van af den vuurmond zichtbaar is. ¹⁾ (Is zulk een terreinvoorwerp niet voorhanden, dan wordt een hulprichtpunt geplaatst, de richting daarvan op de kaart gebracht en op de schijf overgenomen.) Over deze twee punten — standplaats van den vuurmond en terreinvoorwerp — wordt eene lijn getrokken, waarop de elevatie en de correctie van de schootstafel voor G. in de schaal der kaart zijn uitgezet; evenzoo is voor GKT. uitgezet op eene tweede lijn, ook getrokken uit het punt standplaats van den vuurmond, de elevatie, de tempeering en de getallen van 1 O. T. wijzigt S. H.

Om te voorkomen, dat door voortdurend gebruik het draaipunt van de schijf een te wijd gat wordt, kan een centrumpunt worden gebezigd of wel het punt „standplaats van den vuurmond” worden verplaatst in eene andere ruit, waardoor dan te gelijk de nummers der ruiten veranderen.

De schijf wordt met eene stift, van boven voorzien van een scherp vizier, in de vaste lijn op de richttafel gestoken en over deze stift de vizierliniaal gelegd, zoodat schijf en liniaal draaibaar zijn om het punt „standplaats van den vuurmond”. Bij iederen vuurmond in de batterij ligt een dergelijk toestel gereed.

Zoodra de telefonische opdracht de batterij bereikt, deelt de commandant het nummer van de ruit en de coördinaten van het doel aan de stukcommandanten mede. Deze draaien de vizierliniaal met het uiteinde boven de vaste lijn op de richttafel en daarna de gemillimeterde schijf, totdat het punt, ²⁾ hetwelk voor hun vuurmond bestemd is, onder de zijkant van de liniaal valt. De schijf wordt in dezen stand vastgeklemd;

reinvoorwerp. Daarna plaatst men de richttafel met den meskant tegen de achterzijde van den vuurmond en draait de tafel zoover tot de daarop aangegeven richting overeenkomt met het terreinvoorwerp, zorgende den meskant steeds tegen het achtervlak van den vuurmond te drukken. In dezen stand wordt de meskant aan de richttafel vastgeklemd.

¹⁾ Ook kan het vierkantennet met de opgegeven punten in eene grootere schaal, dan die van de kaart, op de schijf worden overgebracht. Dit is gewenscht, indien op afstanden kleiner dan 4000 M. gevuurd wordt.

²⁾ Door de ruit- en millimeterverdeeling kunnen de stukcommandanten onmiddellijk het door den batterijcommandant afgeroepen punt op hun schijf aanwijzen.

door draaien van de vizierliniaal over een der getrokken lijnen (voor G. of GKT.) wordt de elevatie, de correctie en de tempeering afgelezen, welke behooren bij den afstand, waarop gevuld zal worden.

De richttafel wordt daarna op of tegen den vuurmond geplaatst, de liniaal met de verdeeling (op het uiteinde), welke de correctie aangeeft over de lijn „standplaats vuurmond—terreinvoorwerp” gedraaid, waarna de affuit wordt verschoven, tot de liniaal gericht is op het terreinvoorwerp. Op de zelfde wijze wordt ook de richting voor de volgende schoten gegeven. Het trekken van hoofdrootlijnen en andere richtingen op beddingen blijft dus achterwege.

Door toepassing van de bovenomschreven richtmethode is het den batterijcommandant gemakkelijk om in twee minuten, na ontvangst van het vuurbevel, zijne vuurmonden gericht en geladen te hebben. Er zijn dus slechts 6 minuten verlopen, nadat het doel door de verkenners is waargenomen, zoodat het vuur 24 minuten vroeger wordt geopend, wanneer vorenstaande methode wordt toegepast, eene tijdruimte, die in den regel veel grooter zal zijn, omdat het stilstaande doel eerst een bewegend is geweest en in dien toestand reeds door de verkenners zal zijn waargenomen, terwijl ook het vuur daarop kan zijn geopend, iets dat bij de andere, in gebruik zijnde wijzen van plaatsbepalen en richten onmogelijk kan geschieden. Als regel mag dan ook worden aangenomen, dat een vuur op een stilstaand doel eene voortzetting behoort te zijn van het vuur op het zelfde doel in beweging, of omgekeerd.

Nu de batterijen gereed staan hun eerste schot af te geven, rijst de vraag, hoe in de waarneming moet worden voorzien.

Indien het personeel, dat de schoten moet waarnemen, werkelijk van plan is inlichtingen hierover te verstrekken, dan plaatsen zij zich niet in de lijn der batterijen, vanwaar niets te zien is, doch stellen zich zoo dicht mogelijk op bij het terrein, waar de schoten van hunne artillerie moeten treffen. Doch al waren ver voorwaarts van de batterijen eenige vaste waarnemingsposten ingericht, dan zou het nog een toeval zijn, indien het doel van uit die posten zichtbaar was. De waarnemers zouden genoodzaakt zijn om, na de opgave van de plaats van het doel te hebben ontvangen, een geschikt punt voor observatie te zoeken; de aanvang van het vuur zou hierdoor worden vertraagd, zeer ten voordeele van den aanvaller. Gelukkig is dit niet noodig, omdat de verdediger over personeel beschikt, dat reeds onmiddellijk in staat is juiste berichten omtrent het vallen der schoten te geven; de artillerie make dan ook van dit voordeel gebruik en drage aan de verkenners tevens den waarnemingsdienst op.

Eveneens dient de vuurleiding, ook van meerdere batterijen, te zijn opgedragen aan de verkenners; zij alleen kunnen de veranderingen beoordeelen, welke het doel ondergaat; zij alleen zijn in staat het juiste oogenblik te kiezen, waarop het vuur moet worden geopend of gestaakt; zij beslissen of versterking van artillerievuur tegen dat doel noodig is.

De verkenners zal dus waarnemer en tevens leider van het vuur zijn, de batterijcommandant is de persoon, onder wiens toezicht de vuurmonden zoo snel mogelijk worden gericht, geladen en afgevuurd volgens de gegevens, welke hij van den verkenners ontvangt. Indien deze de aangewezen persoon is om het vuur te regelen en te leiden, zal hij in zijne dikwijls gevaarlijke positie zeker door den drang tot zelfbehoud worden aangespoord om den tegenover hem staanden vijand aan te grijpen met alle krachten, waarover hij beschikt. Hij wenscht onmiddellijk uitwerking, hij zal den aanvaller geen tijd gunnen zich in het terrein vast te zetten en zich betere dekking te verschaffen, hij gebruikt te gelijk al zijne batterijen om den vijand de gelegenheid te ontnemen, den verdediger verliezen toe te brengen.

Om aan den wensch van den verkenners gevolg te geven, zal men zeker niet moeten trachten door een langzaam inschieten voor iedere batterij of iederen vuurmond eene juiste gemiddelde baan te zoeken, want vóór dit ideaal bereikt is, zal het doel in de meeste gevallen reeds zijne opdracht hebben vervuld en verdwenen zijn. Is dit niet het geval, dan dient men bij de latere uitwerking van het vuur in mindering te brengen de verliezen, door dat doel aan den verdediger toegebracht, gedurende het langzame en soms eindelooze zoeken der verschillende batterijen naar hunne juiste baan.

De artillerie moet er zich vóór wachten eenige meerdere trefkans te betalen met veel tijd; laat men eene schietwijze toepassen, welke de trefkans per schot desnoods vermindert, doch die eene veel grootere vuursnelheid waarborgt, reeds van af het eerste schot. Wat in trefkans per schot verloren gaat, wordt in ruime mate vergoed door de grootere vuursnelheid, omdat hierdoor de trefkans per eenheid van tijd ontzaglijk toeneemt. Zelfs al was de trefkans per eenheid van tijd iets minder, dan zou dit nog vergoed kunnen worden door meerdere batterijen te doen samenwerken; heeft men eenmaal den tijd, gedurende welken uitwerking op het doel te verkrijgen was, laten voorbijgaan, en is dit doel verdwenen, dan blijft die tijd verloren; een verlies, dat niet meer te herstellen is, noch door eene grootere vuursnelheid, noch door massa-vuur.

Het inschieten zou op de volgende wijze kunnen geschieden. Aannemende, dat eene batterij uit vier vuurmonden bestaat, tracht ieder batterijcommandant het doel in te sluiten tusschen een salvo van vier schoten.

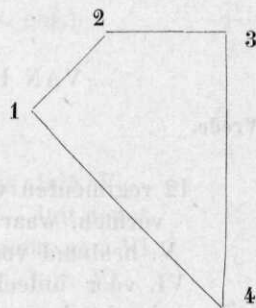
Om het den verkenners mogelijk te maken te onderscheiden uit welken vuurmond ieder schot van het salvo afkomstig is, wordt geschoten op de hoeken van een vierhoek, waarvan de afmeting in de schootsrichting ongeveer $4 \times LS_{50}$ is en die, loodrecht op de schootsrichting, voor alle afstanden 100 M. bedraagt, zoodat indien het doel eene breedte heeft van 40 M., dit door het salvo wordt ingesloten (indien de artilleristische afstand overeenkomt met den werkelijken), ook al bestaat eene kaartfout van 30 M.

De lengteafmeting van den vierhoek verandert dus met den afstand, waarop moet worden gevuurd, en zal in afgeronde getallen bedragen

voor de mortieren tot 2000 M.: 150 M., boven 2000 M.: 200 M.; voor het kanon van 12 cM.K. tot 2000 M.: 100 M., boven 2000 M.: 150 M. en voor alle andere vuurmonden tot 3500 M.: 100 M., van 3500—4500 M.: 150 M., boven 4500 M.: 200 M.

Twee der vuurmonden van eene batterij worden gericht met eene elevatie, die, afhankelijk van den afstand, 100, 150 of 200 M. verschil in dracht oplevert met de twee andere, de vuurmonden met de zelfde elevatie verschillen in zijdelingsche richting 100 M. De schoten van een dergelijk salvo vallen in een vierhoek, waarvan de hoekpunten steeds door een zelfde nummer worden aangeduid. Wordt door den verkenner iets omtrent een der nummers medegedeeld, dan weet de batterijcommandant bij welken vuurmond de noodige correctie moet worden aangebracht.

(Slot volgt.)

Ontwerp-organisatie

VAN HET VELDLEGER OP VOET VAN

Vrede.

Oorlog.

INFANTERIE.

12 regimenten van 4 bat^{ns}. moeten elk bij mob. 6 bat^{ns}. vormen, waarvan:

V. bestemd voor bezetting van verdedigingswerken;

VI. voor indeeling bij veldleger, of voor bijzondere opdrachten.

Hiertoe moet elke comp. alsdan één peloton afscheiden.

Elk batⁿ. vormt op die wijze 2 nieuwe compⁿ.; elke twee bat^{ns}. een nieuw batⁿ.

Staf van een regiment.

	Bat. I t/m IV.
1 Kolonel.	1
1 Luit-Kol. of Maj.; wordt commandant V. bataljon.	
1 Kapitein-adjutant.	1
5 Kapiteins voor speciale diensten, waarvan:	
1 bestemd voor commandant VI. bataljon.	
4 " " comp. comm. V. "	
3 Luitenants voor speciale diensten, bestemd voor adjudant van V., VI. en depot-bataljon.	
1 Adjudant-onderofficier-vaandeldrager.	1
1 Adjud.-onderoff., toegev. aan Kapt.-kwart., bestemd voor V.,	
2 Adjudanten-onderofficier, VI. en dep.-bat ⁿ .	
2 Sergeanten-instructeur-wielrijders, waarvan 1 naar hoofdkwart. of divisiestaf.	1
2 Sergeanten, bestemd voor wagenmeester en facteur bij V. en VI.	
28 Muzikanten (Gren. 50), waaronder 15 (Gren. 30) élèvemuzik.	28
3 Geweermakers, bestemd voor V., VI. en depot-bat ⁿ .	
14 Soldaten (oppassers bereden off. en verdere employementen.	2
Wielrijders.	2
<i>Staf van een bataljon.</i>	
1 Luitenant-Kolonel of Majoor.	1
1 Luitenant-adjutant.	1
1 Luitenant voor spec. diensten, bestemd voor comm. dep.-comp.	
1 Adjudant-onderofficier.	1
1 Sergeant-onderwijzer, bestemd voor serg.-maj. dep.-comp.	

Vrede.	Oorlog.
1 Sergeant-scherpschutter, bestemd voor wagenmeester en facteur.	1
1 Sergeant- of korp.-tamboer (per reg. 1 serg. en 3 korp ^s .).	1
3 Werklieden (geweer-, schoen- en kleermaker).	3
6 Soldaten (oppassers bereden officieren, koks, enz.).	1
Wielrijders.	2
<i>Compagnie.</i>	
1 Kapitein.	1
2 Luitenants, waarvan 1 bestemd, als volgt:	1
der 1 ^e en 3 ^e comp. van de 2 bat ^{ns} ., die V. vormen: luit. V.	
2 ^e " 4 ^e " " " " " V. " luit.depot.	
vier " " " " " VI. " comp.com.VI.	
vier " " " " " VI. " luit. VI.	
(a) Militieluitenants.	2
2 Sergeant-majours (1 administrateur en 1 dd. officier).	2
7 Sergeanten, waarvan 2 voor het af te scheiden peloton, en 1 als volgt:	4
bij de 1 ^e en 3 ^e comp. als serg.-maj. sect. comm. bij V. of VI.	
" " 2 ^e " 4 ^e " als serg. bij dep.-bat ⁿ .	
(a) Milicien-sergeanten.	8
1 Sergeant-fourier, bij 1 ^e en 3 ^e comp. bestemd voor serg.-maj. bij V. en VI.	
bij 2 ^e en 4 ^e " " " " bij de comp.	1 of
1 Korporaalfourier " 1 ^e " 3 ^e " " " "	1
" 2 ^e " 4 ^e " bestemd voor fourier bij V. en VI.	
7 Korporaals, waarvan: 2 bestemd voor af te scheiden peloton en 1 " " dep.-bat ⁿ .	4
(a) Milicien-korporaals.	8
3 Tamboers of hoornblazers, waarv. 1 v. af te scheiden peloton.	3
Milicien-tamboer of -hoornblazer.	
6 Soldaten.	223
(a) Miliciens.	
Wielrijder.	1
(a) de in werkelijken dienst aanwezigen.	

HUZAREN.

4 regimenten van 4 eskadrons.

Staf van een regiment.

1 Kolonel.	1
2 Luitenant-kolonels of Majours.	2
1 Ritmeester-adjutant.	1
1 Luitenant-adjutant.	1
1 Adjutant-onderofficier-standaarddrager.	1
1 Adjutant-onderofficier.	1

Vrede.	Oorlog.
1 Opperw.- of adj.-ond.-stafftrompetter.	1
3 Werklieden (wapensmid, laarzen en kleermaker).	3
11 Huzaren; oppassers, enz. (alleen in oorlogstijd bereden).	10

Eskadron.

1 Ritmeester.	1
4 Luitenants.	4
2 Opperwachtmeesters (1 administrateur en 1 d.d. officier).	2
1 Fourier.	1
7 Wachtmeesters.	7
16 Korporaals.	16
4 Trompetters.	4
1 Zadelmaker.	1
2 Hoefsmeden.	2
5 Oppassers.	5
75 Huzaren (waaronder de koks en per reg. 8 élèvetromp.)	88
(a) Miliciens.	3
Berijders reservepaarden	12
Onberedenen	12
(a) de in werkelijken dienst aanwezigen.	
138 Troepenpaarden, waarvan 131 ten volle geschikt voor den dienst te velde.	131

VELDARTILLERIE.

4 regimenten van 2 afdeelingen, elke van 3 batterijen en in oorlogstijd 1 lichte munitiecolonne.

Staf van een regiment.

1 Kolonel.	1
1 Kapitein-adjutant.	1
1 Kapitein voor speciale diensten, bestemd voor comm. reservebatterij.	
1 Opperwachtmeester- of adj.-ond.-stafftrompetter.	1
3 Werklieden (wapensmid, laarzen- en kleermaker).	3
5 Kanonniërs en stukrijders (oppassers, enz.), in oorl. bereden.	2

Staf van eene afdeeling.

1 Luitenant-Kolonel of Majoor.	1
1 Luitenant-adjutant.	1
1 Luit. voor spec. diensten, bestemd voor reservebatterij.	
1 Adjutant-onderofficier.	1
1 Trompetter.	1
5 Kanonniërs en stukrijders (oppassers, enz.), in oorl. bereden.	5

Batterij.

1 Kapitein.	1
3 Luitenants.	3
2 Opperwachtmeesters (1 administrateur en 1 dd. officier).	2

Vrede.	Oorlog.
1 Fourier.	1
7 Wachtm., waarvan 1 bestemd voor reservebatterij, enz.	6
en wel van de 6 per regiment:	
1 als opperwachtm. administrateur reservebatterij,	
1 " " dd. officier reservebatterij,	
2 " wachtmeester reservebatterij,	
2 bij de 2 lichte munitiecolones.	
(a) Mil. wachtmeesters.	3
7 Korporaals, waarvan 2 bestemd voor reservebatterij, enz.	5
en wel van de 12 per regiment:	
1 als fourier der reservebatterij,	
5 " korporaal " "	
6 bij de 2 lichte munitiecolones.	
(a) Mil. korporaals.	4
2 Trompetters.	2
3 Werklieden (hoefsmid, zadelm. en houtw. of smidbankw.).	3
(a) Mil. werkl. (" " " ").	3
18 Kanonniers en stukrijders (waaronder de koks en per reg.	
6 élève-trompetters).	107
(a) Miliciens.	
52 Troepenpaarden.	136
(a) de in werkelijken dienst aanwezigen.	
<i>Lichte Munitiecolones.</i>	
Militieluitenant.	1
Wachtmeester.	1
Korporaals.	3
Milic. werkl. (hoefsmid, zadelm., houtw., smid-bankw.).	4
Kanonniers en stukrijders. }	58
Miliciens.	
Troepenpaarden.	63

RIJDENDE ARTILLERIE.

Staf van het korps.

1 Luitenant-Kolonel of Majoor.	1
1 Luitenant-adjutant.	1
1 Luit. voor speciale diensten, gaat naar depot 1 R.V.A.	
1 Adjudant-onderofficier.	1
1 Opperwachtmeester-staftrompetter.	1
1 Adjudant-onderofficier-pikeur, }	
1 Adj. onderoffic. voor spec. diensten, } gaan naar depot 1 R.V.A.	
3 Werklieden (wapensmid, laarzen- en kleermaker).	3
5 Kanonniers en stukrijders (oppassers, enz.).	5

Batterij.

1 Kapitein.	1
3 Luitenants.	3

Vrede.	Oorlog.
2 Opperw. (1 administrateur en 1 dd. officier).	2
1 Fourier.	1
7 Wachtmeesters.	7
(a) Milicien wachtmeester.	1
8 Korporaals.	8
(a) Milicien korporaals.	2
2 Trompetters.	2
4 Werklieden (2 hoefsmeden, 1 zadelmaker, 1 houtw. of smid-bankwerker).	4
Milic. werkl. (zadelm. en houtw. of smid-bankwerker).	2
40 Kanonniers en stukrijders (waaronder koks en per korps 2 élèvetrompetters.)	121
(a) Miliciens.	}
127 Troepenpaarden (met inbegrip der remontepaarden).	176
(a) de in werkelijken dienst aanwezigen.	

VI. BATALJON.

Staf van het bataljon.

Kapitein.	1
Luitenant-adjutant.	1
Adjutant-onderofficier.	1
Sergeant-wagenmeester en -facteur.	1
Korporaal-tamboer.	(1)
Geweermaker.	1
Milic. werklieden (schoen- en kleermaker).	2
Wielrijders (vrijw. of mil.).	2

Compagnie.

Luitenants.	2
Mil. luitenants.	2
Sergeant-majoor.	2
Sergeanten.	4
Mil. Sergeanten.	8
Korporaal-fourier.	1
Korporaals.	4
Mil. korporaals.	8
Werklieden (vrijw. of mil.).	3
Soldaten (vrijw. en mil.).	223
Wielrijder (vrijw. of mil.).	1

LANDWEERBATALJON.

Staf.

1 Luitenant-Kolonel of Majoor.	}	1
1 Luitenant.		1
1 Adjutant-Onderofficier.		1
Werklieden (geweerm., schoenm., kleerm.) Landw. plicht.		3
Wielrijders. Landw. plichtigen.		2

Vrede.

Oorlog.

Compagnie.

1 Kapitein.	} Reservepersoneel.	1
1 Luitenant.		1
Luitenants of Vaandrighs. Landweerplichtigen.		2
2 Serg.-Majours (1 adm., 1 d.d. off.). Reservepersoneel.		2
3 Sergeanten. Reservepersoneel.		3
Sergeanten. Landweerplichtigen		9
1 Fourier. Reservepersoneel.		1
4 Korporaals. Reservepersoneel.		4
Korporaals. Landweerplichtigen.		8
3 Tamboers en hoornbl. (Reserve of in oorlogstijd ook landweerplichtigen).		3
10 Soldaten. Reservepersoneel.	} Maximum	250
(a) „ Landweerplichtigen.		
(a) de in het compagniesdistrikt woonachtige landweerplichtigen.		

EENIGE VERSCHILPUNTEN TUSSCHEN DE THANS BESTAANDE
EN DE ONTWERP-OORLOGSORGANISATIE v/h VELDLEGER.

4 divisien in plaats van 3, samengesteld als thans.

De naam veldcompagnie genietroepen is gewijzigd in comp. veldpioniers.

De verplegingstrein en de pontontrein zullen afdeling genoemd worden.

Bij *hoofdkwartier* is een kapitein-, in plaats van een luitenant-kwartiermeester.

Elke divisie geeft 1 onderoff.-wielrijder aan het hoofdkwartier, zoodat hierbij beschikt kan worden over 4 ond. en 20 wielrijders.

De staf der treinen bij het hoofdkwartier is vervallen.

Reservemanschappen hebben bij alle treinen voortaan reservespannen, zoodat het aantal reservepaarden altijd 2 maal dat der manschappen bedraagt.

Voor vervoer van bagage beschikt het hoofdkwartier over 7 bagagekarren en 8 transportwagens voor 2 pd., in plaats van 11 bagagekarren en 2 transportwagens voor 4 pd.

Reserve-verbandplaatsafdeeling is vervallen.

Het telegraafpersoneel der telegraafafdeeling vormt het telegraafpeloton.

De lichte telegraafwagen en de telefoonwagen zullen worden bespannen met 1, in plaats van met 2 pd.

Bij de spoorwegafdeeling, pontonafdeeling, inf.- en art. mun. trein, geneesk. afd. en bij elke compagnie, eskadron en batterij is een proviandwagen met 2 pd.; bij de pontonafdeeling, inf.- en art. mun. trein en geneesk. afd., benevens elk eskadron en elke batterij, daarenboven een haverwagen met 4 pd., welke laatste voertuigen bij mobilisatie moeten

Vrede.

Oorlog.

Compagnie.

1 Kapitein.	} Reservepersoneel.	1
1 Luitenant.		1
Luitenants of Vaandrighs. Landweerplichtigen.		2
2 Serg.-Majours (1 adm., 1 d.d. off.). Reservepersoneel.		2
3 Sergeanten. Reservepersoneel.		3
Sergeanten. Landweerplichtigen		9
1 Fourier. Reservepersoneel.		1
4 Korporaals. Reservepersoneel.		4
Korporaals. Landweerplichtigen.		8
3 Tamboers en hoornbl. (Reserve of in oorlogstijd ook landweerplichtigen).		3
10 Soldaten. Reservepersoneel.	} Maximum 250	
(a) „ Landweerplichtigen.		
(a) de in het compagniesdistrikt woonachtige landweerplichtigen.		

EENIGE VERSCHILPUNTEN TUSSCHEN DE THANS BESTAANDE
EN DE ONTWERP-OORLOGSORGANISATIE v/h VELDLEGER.

4 divisïen in plaats van 3, samengesteld als thans.

De naam veldcompagnie genietroepen is gewijzigd in comp. veldpioniers.

De verplegingstrein en de pontontrein zullen afdeeling genoemd worden.

Bij *hoofdkwartier* is een kapitein-, in plaats van een luitenant-kwartiermeester.

Elke divisie geeft 1 onderoff.-wielrijder aan het hoofdkwartier, zoodat hierbij beschikt kan worden over 4 ond. en 20 wielrijders.

De staf der treinen bij het hoofdkwartier is vervallen.

Reservemanschappen hebben bij alle treinen voortaan reservespannen, zoodat het aantal reservepaarden altijd 2 maal dat der manschappen bedraagt.

Voor vervoer van bagage beschikt het hoofdkwartier over 7 bagagekarren en 8 transportwagens voor 2 pd., in plaats van 11 bagagekarren en 2 transportwagens voor 4 pd.

Reserve-verbandplaatsafdeeling is vervallen.

Het telegraafpersoneel der telegraafafdeeling vormt het telegraafpeloton.

De lichte telegraafwagen en de telefoonwagen zullen worden bespannen met 1, in plaats van met 2 pd.

Bij de spoorwegafdeeling, pontonafdeeling, inf.- en art. mun. trein, geneesk. afd. en bij elke compagnie, eskadron en batterij is een proviandwagen met 2 pd.; bij de pontonafdeeling, inf.- en art. mun. trein en geneesk. afd., benevens elk eskadron en elke batterij, daarenboven een haverwagen met 4 pd., welke laatste voertuigen bij mobilisatie moeten

worden aangeschaft. Bij de artillerie behooren die voertuigen niet tot den trein, maar tot de batterij zelf.

De reserve-pontontrein van het hoofdkwartier wordt vervangen door eene pontonafdeeling en bestaat o.a. uit een peloton pontonniers van 1 kapitein, het noodige kader en 64 pontonniers, benevens een detachement trein, waarbij 18, in plaats van 6 ponton- en schraagwagens.

Bij den *divisiestaf* beschikt men over 3 bagagekarren en 4 transportwagens met 2 pd., in plaats van 6 bagagekarren en 1 transp. wag. met 4 pd. V.M.

Staf van den munitietrein vervalt.

Bij den infanterie-munitietrein komen: 1 officier van gez. en 1 paardenarts, beiden bereden.

Elke der 3 munitiecolonnen bevat, boven de gedetacheerde der bataljons I t. e. m. V, 20 patrooncaissons, in plaats van 16, doch met de bepaling, dat dit aantal met 2 verminderd moet worden als VI. bataljon niet bij de divisie is ingedeeld. Van eene verdeling in sectiën wordt niet gesproken.

Bij eene der colonnen zijn bovendien ingedeeld, ten behoeve der cavalerie, in plaats van de vroegere sectie cav. patr. caissons: 2 patrooncaissons voor de cav. benevens 1 reserve-munitiekar voor de veldpioniers, onder commando van 1 korporaal van den trein.

Bij den artillerie-munitietrein mede: 1 off. van gez. en 1 paardenarts, beiden bereden.

De voorraadaffuiten zijn afgeschaft.

Elke art.-mun. col. bevat 6 in plaats van 5 caissons.

Wordt thans nog de verbandplaatsafdeeling verdeeld in 3 sectiën, in de toekomst, heet elke dezer sectiën eene verbandplaatsafdeeling.

De 5 officieren van gezondheid van elke verbandplaatsafdeeling zullen niet meer allen, doch slechts 2 van hen bereden, de overige 3 onbereden zijn.

Bij de veldhospitaalafdeeling, vroeger veldhospitaal genaamd, zullen de dirigeerende en 1 officier van gezondheid bereden, de 3 overigen onbereden zijn.

In plaats van den verplegingstrein, krijgt elke divisie eene verplegingsafdeeling, bestaande uit een peloton administratietroepen, ter sterkte van 1 kapit.-kwart., 2 luit.-kwart., 6 serg., 11 korp. en 60 soldaten, benevens een detachement trein. Behalve 1 comp. kar, beschikt die afdeeling slechts over 51 burgervoertuigen, bij mobilisatie aan te schaffen, waaronder 1 voor het medevoeren van gereedschappen. Zoowel de daarbij thans nog ingedeelde transportwagens als het bewakingsdetachement der infanterie vervallen dus.

De pontonafdeeling der divisie wordt teruggebracht van 12 ponton- en schraagwagens op 8, terwijl het aantal pontonniers dienovereenkomstig van 80 gebracht wordt op 64.

Bij de *infanterie* moet het regiment 1 ond.-wielr. afgeven en wel of voor het hoofdkwartier, of voor den divisiestaf.

Bij de compagnie wordt het aantal luitenants van 2 gebracht op 3, doch van deze zijn 2 militieluitenants. In plaats van 8 serg. (waarvan 2 mil.) kunnen er 12 bij eene comp. zijn (waarvan 8 mil.); de fourier kan den rang van sergeant hebben of dien van korporaal; het aantal korporaals wordt van 17 (waarvan 10 mil.), teruggebracht op 12 (waarvan 8 mil.). Zoowel het militie- als het vrijwillige kader kan, voor zooveel noodig, vervangen worden door reservekader; dit geldt ook voor de andere wapens.

Het aantal soldaten der compagnie zal bedragen: 224, waarvan 1 wielrijder en wordt dus onafhankelijk van het aantal kaderniliciens.

Bij de *cavalerie* wordt het aantal off. van gez. van 3 gebracht op 2.

De zwaardveger zal, evenals bij de artillerie, den naam wapensmid dragen.

Het aantal huzaren per eskadron wordt van 76 gebracht op 88.

Bij de *veldartillerie* wordt aan den afdeelingsstaf een adjudant-onderofficier toegevoegd.

Bij elke afdeeling wordt het aantal geneeskundigen van 2 gebracht op 1 officier van gez. en 1 paardenarts.

De voorraadaffuit vervalt ook hierbij.

Bij de batterij zullen de d.d. officieren voortaan niet meer den rang van adj.-ond., maar van opperwachtmeester hebben (om eenvormigheid te brengen bij de verschillende wapens). Het aantal wachtmeesters wordt van 7 gebracht op 9 (waaronder 3 mil.); het aantal korporaals van 8 op 9 (waarvan 4 mil.) Van deze korporaals zullen die der stukken onbereden zijn en op het stuk vervoerd worden.

Elke batterij krijgt niet meer 1 houtwerker *en* 1 smid-bankwerker, maar 1 houtwerker *of* smid-bankwerker, terwijl 1 mil. hoefsmid, 1 mil. zadelmaker en 1 mil. houtw. of smid-bankwerker, d.i. dus totaal 6 werklieden bij de batterij zullen zijn. Het aantal hospitaalsoldaten wordt van 1 op 2 gebracht.

Elke batterij zal bestaan uit 6 stukken en 9 caissons (in plaats van 6), terwijl bij elke afdeeling eene lichte munitiecolonne wordt ingedeeld van 1 luit. (mil.) met het noodige personeel en 9 caissons.

Bij de *rijdende artillerie* komt 1 adj.-ond. bij den staf, benevens 1 luit.-kwart. bij den bagagetrein. De voorraadaffuit vervalt, doch het aantal caissons per batterij blijft 6.

W. VOSMAER,

Kapitein van den Generalen Staf.

Versterking en bezetting der Stad Alkmaar in 1672 en 1673.

(Met één plaat.)

Terwijl de Vereenigde Provinciën na den vrede van Munster meer dan 20 jaren lang alleen ter zee oorlog hadden moeten voeren, waren het leger en het vestingwezen, vooral in het stadhouderlooze tijdperk, zeer verwaarloosd, en bevonden deze zich in zeer onbevredigenden staat, toen in 1672 een viertal mogendheden zich vereenigde om de Republiek van de land- zoowel als van de zeezijde te bestoken en te overweldigen.

Met Alkmaars wallen was het, als elders, treurig gesteld. „De vrede — zegt een aanteekenaar — had ze tot lage dijken geslagen.” In de vroedschapsvergadering van den 15^{en} April brachten burgemeesteren ter sprake het groote gevaar, waarin het Noorderkwartier verkeerde, en inzonderheid de gebrekkige fortificatie der stad, waarop aan onze gedeputeerden werd opgedragen ter vergadering der Staten voor te stellen, om ten spoedigste op Texel en den Helder een aanzienlijk fort te bouwen, den seekant van militie, de stad Alkmaar van behoorlijke versterking, ammunitie en genoegzaam krijgsvolk te voorzien, ten einde alzo het geheele Noorderkwartier tegen eene landing der Engelschen te behoeden, in elk geval hen te beletten zich te Alkmaar te nestelen, hetgeen de ruïne der stad en benauwing van het kwartier zou ten gevolge hebben; voorts te verklaren, dat men zonder zoodanige voorziening geen nieuwe middelen zou kunnen bewilligen, en te trachten met de andere Noordhollandsche steden, alsmede met Amsterdam, aangaande de zaak in ernstig overleg te komen. Den 23sten werd ook eene commissie benoemd om in de, den 27sten te Hoorn te houden, vergadering van Gecommitteerde Raden, te wijzen op de onweerbaarheid der stad en de hooge noodzakelijkheid van voorziening, als zijnde zij het hart, waarvan het behoud van het geheele kwartier afhing; en het daarheen te leiden, dat er een punt van beschrijving aan de steden van het kwartier van gemaakt werd, om de stad te voorzien van grof kanon en andere oorlogs-ammunitie. Nog werd goed gevonden, alvorens daaromtrent finaal te besluiten, door al de regeerende en oud-burgemeesters eene nauwkeurige opneming te laten doen, van hetgeen aan wallen, grachten, enz. ter defensie behoorde gedaan te worden, en van hen te vernemen, hoe en wat men ten spoedigste zou moeten verrichten.

Ingevolge het hierop uitgebrachte rapport werden burgemeesteren den 30sten gemachtigd om te doen, wat zij ten dienste der stad noodig zouden oordeelen.

Den zelfden dag werd besloten, op een verzoek van regenten van Egmond aan den Hoef, om eene derwaarts bestemde compagnie ruiters in te nemen, dat men haar eerst ontvangen en zich dan wenden moest tot burgemeesteren, die gemachtigd werden er op te beschikken; voorts om naar den Haag te schrijven tot aandrang van de zending der hierheen bestemde, maar achtergebleven compagnie ruiters, vermits de stad ontbloot was van alle defensie; en eindelijk om de poorten een $\frac{1}{2}$ uur vroeger te sluiten en 1 uur later te openen en inmiddels de wacht erbij te laten.

Den 7^{en} Mei, bij de bespreking der in de tegen den 9^{en} te Hoorn beschreven vergadering te behandelen punten, werd bij dat nopens het oefenen en gebruiken van de burgers en schutters in de steden en de huislieden ten platten lande besloten, aan te dringen op het bij leening verstrekken van stukken geschut en grof kanon ter verdediging der stad, en het haar bij anticipatie geven van 10-maal zooveel kruit, lood, enz. als men voor een jaar gewoon was.

Op eene aanschrijving der Staten, om uit de dorpen van het district het noodige volk te ontbieden voor het herstellen der versterkingen, verstond men den 19^{en} om eerst den hooitijd te laten voorbijgaan en eenige meerdere stadswerkers aan te nemen, om de ondiepste plaatsen der vestgrachten te laten verdiepen.

Nadat te Hoorn den 17^{en} Juni het ter leen verstrekken van kanon aan de steden goedgekeurd was, deden onze gedeputeerden den 23sten ter vergadering van Holland aanvraag om 20 stuks met toebehooren. Aan Gecomm. Raden werd diensvolgens opgedragen den voorraad in 's Lands magazijn te Delft na te gaan en, zoo deze genoegzaam was, aan het verzoek te voldoen. Den 29sten herhaalden de onzen hunne vraag, en toen werden Gecomm. Raden tot de inwilliging gemachtigd en gelast. Maar nogmaals moest men den 3^{en} Juli aandringen, om zonder langer verwijl de 20 stukken, 18 en 12 ponden ijzer schietende, af te zenden, en ontvingen Gecommitteerden weder last om zich ten spoedigste van het genoegzame van den voorraad te vergewissen en, zoo mogelijk, de afzending te doen volgen. Van groote bereidwilligheid om Alkmaar te helpen bleek dus niet, maar gekomen is het verlangde toch, hoewel zonder affuiten. Onze vroedschap had op het bericht van het den 23sten Juni door de Staten verordende reeds den 25sten besloten, het geschut te doen afhalen en ter vergadering ook te verzoeken om kruit, scherp en ammunitie van oorlog, en te dien aanzien getraceerd te worden als Rotterdam en andere steden.

Den 30sten Juni besloten de Staten den heer VAN BEVERNINGK schriftelijk te verzoeken, te bewerken, dat de compagnie ruiters van den ritmeester SCHIMMELPENNINGH alsnog ten spoedigste binnen Alkmaar mocht worden gezonden. Of zulks gevolg heeft gehad, is niet bekend.

Den 9^{en} Juli hielden fabriekmeesters met de 4 kapiteinen der schutterij,

den schout en den stads-landmeter JAN HEYMENBERG eene inspectie op het Friesche bolwerk en werd besloten de kazematten daarin te stoppen; den 12^{en} werd het werk aldaar afgerooid en met sparren afgestoken, den 13^{en} het werk in de gracht gepeild met plaatsing van vaste peilen voor de werklieden tot verdieping op 5 voeten beneden het zomerpeil. Den zelfden dag weigerde de vroedschap, om schaarschheid in het eigen magazijn, het verzoek van kolonel HOOGENCAMP te Bergen om eenig kruit en besloot zij iemand te zenden tot Gecomm. Raden, om op verschaffing aan te dringen, en, niet slagende, te Hoorn of elders voor *f* 1000 aan te koopen.

Den 10^{en} September bekwamen burgemeesteren machtiging om door den thesaurier de noodige gelden te doen opnemen, tot het zoo spoedig mogelijk doen herstellen der wallen en werken en het verschaffen van ammunitie. Derhalve droegen zij den volgenden dag, na de voormiddag-predicatie, den thesaurier op om, tegen facibelen interest naar de gelegenheid des tijds, alhier, te Amsterdam of elders 20 à 25 duizend gulden te leenen. Maar den 15^{en} vernamen zij van hem, dat hij op de beurs te Amsterdam VAN BORSSELEN en anderen te vergeefs aangesproken en van hen gehoord had, dat, zoo er eenige kooplieden geld beschikbaar konden stellen, de stad het tegen 7 à 8 t. h. zou moeten nemen, gelijk ook de O.-I. Compagnie gedaan had, terwijl ook de stad Amsterdam geen geld op losrenten kon bekomen. ¹⁾ Onder deze omstandigheden besloot de vroedschap den 17^{en} om *f* 10.000 op lijffrente te negociëeren, tegen 10 t. h., zonder onderscheid van den ouderdom der personen.

Den 11^{en} hadden burgemeesteren ook aan de beide fabriekmeesters, den konstapel ADRIAEN SWARTEPAERT en den stads-timmerman CLAES JANSZ. opgedragen om te Amsterdam bij DIRCK VAN LEECK, konstapel dier stad, te informeeren naar gemaakte of nog te maken roopaarden, handspaken, wiggen, wisschers, lepels, enz., en daarvan tegen contant geld voor spoedige levering te koopen, en voorts eene goede partij buskruit, louten, enz. Ook deze gezondenen rapporteerden den 15^{en} aan burgemeesteren, en wel, dat te Amsterdam het geschut om de stad lag op affuiten en in de buitenwerken op roode paarden, dat zij deze op de O.-I. werf bezichtigd en met de makers gesproken hadden, die *f* 50 per stuk vroegen, maar op uiterlijk *f* 40 voor 18- à 12-ponders dooreen afgekomen waren, zoodat tegen dien prijs op optie gekocht was; mede hadden zij te Zaandam vernomen naar den prijs van hout voor roode paarden, waardoor deze per stuk op *f* 43 à 44 zouden komen, maar suffisanter worden Voorts deden zij opgaaf der prijzen van kogels, à *f* 11:10:— het schippond, kneppeis, schroot en kruit *f* 8, 7:10:— en *f* 46 per 100 ponden, alsmede van kardoeskokers en stokken, aanzetters, lepelklossen en schrootlantarens.

's Namiddags werd de vroedschap van een en ander in kennis gesteld

¹⁾ De obligatiën der stad Amsterdam golden 90, de brieven op het gemeenlandskantoor aldaar 75, die op dat te Alkmaar 60 t. h.

en besloot deze, de roode paarden hier te doen maken. Burgemeesteren verzochten nog den Gecommitteerden Raad SIJMS aan de heeren van het kwartier te Hoorn, in wier steden kruitmakers waren, prijsopgaaf van kruit te vragen, tegen betaling op 6 weken of, indien later, met suppletie van 4 t. h. SIJMS deelde den 17^{en} aan de vroedschap mede, dat Gecomm. Raden der stad bij leening toegestaan hadden 3000 ponden kruit, af te halen op nader bericht. Burgemeesteren gelastten den 16^{en} en 18^{en} fabriekmeesters, het hout voor de op het stads-erf te maken roode paarden, het bij het geschut noodige gereedschap en 2 schepen steen voor de beddingen van het kanon te koopen, en om tusschen den Baanmolen en de Nieuwlanderpoort een aanvang te maken met de verzwaring der borstwering. De fabriekmeester JOHAN COLTERMAN ontving den 22sten order om de geleende 3000 ponden kruit bij den kruitmaker, N. N. MUNNICK te Purmerende, te halen en er nog evenveel bij te koopen, tegen *f* 38 de 100 ponden, of zooveel minder, als hij kon bedingen, met korting van 1 t. h. voor contante betaling. Het gelukte voor *f* 37 plus de korting. Eindelijk werd de fabriekmeester SIMON SEVENHUYSEN den 3^{en} October gemachtigd te koopen het noodige scherp voor het kanon, ten gevolge waarvan hij, naar zijn rapport van den 7^{en}, kocht 4270 kogels van 1 tot 12 ponden voor *f* 163:14:—, 2614 ponden lang scherp voor *f* 209:2:6 en 18 kruithorens voor 20:1:—.

De werken tot verbetering der fortificatie zijn, blijkens de aantekening der uitgaven, reeds met de maand Mei aangevangen. Bij de eigen daglooners hebben zich, vermoedelijk in Juni, vluchtelingen gevoegd uit het door de Keulschen en Munsterschen vermeesterde Overijsel en het door de Franschen vermeesterde Utrecht, die daarvoor beloond werden. Toen de hooioogst was afgeloopen, werden ook omwonenden opgevorderd, die de werkende burgers kwamen verpoozen. De wallen werden van 10 voeten breede borstweringen met schietgaten en van 9 bolwerken, het Groote met 2 stormkatten, de overige met 1, voorzien; een tiende, zegt eene aantekening, kon niet voltrokken worden, vermits een meelmolen in den weg stond. Wellicht is hiermede bedoeld een molendragende voorsprong van den wal bij de Waterpoort, wel eens het Roöbolwerk genoemd, of een dergelijke bij de Nieuwlanderpoort; maar ook de molen op het Kleine of Baanbolwerk werd als hinderlijk beschouwd, aangezien de vroedschap den 5^{en} November burgemeesteren machtigde om na te gaan, hoe en op wat wijze deze, b.v. door verkoop aan de eigenaars der andere molenaars, het gevoegelijkst zou kunnen weggenomen worden. Den 1sten November was order gegeven op het effenen en waterpas maken der vlakte op het Friesche bolwerk, den 4^{en} hoe men de borstwering zou maken; den 5^{en}, 8sten en 12^{en} werd het werk der bovenste borstwering afgebakend, den 19^{en} de wal tusschen het bolwerk en de vuilniskuil, den 20sten de borstwering van de Friesche poort tot de Quakelgracht.

Op het bericht onzer gedeputeerden van de plundering van Bodegraven en Zwammerdam en het terugtrekken van het leger van KÖNINGS-

MARCK tot voor de poorten van Leiden, vond de vroedschap den 30sten December goed, 3 harer leden naar Haarlem, zoo noodig naar Leiden te zenden, om hoogte te halen en spoedig terug te keeren, en één lid met een fabriekmeester naar Hoorn, om bij Gecomm. Raden eene goede partij buskruit te verzoeken en, niet slagende, van 10 tot 20 duizend ponden te koopen.

Volgens eene opneming van het geschut door SWARTEPAERT op den 2en Januari 1673, lagen hier op de wallen en bolwerken 48 stuks, waarvan 13 van metaal en 35 van ijzer. De stads-landmeter ISAËC HARINGHUYSEN teekende aan, dat het geschut den 23sten op de wallen gebracht werd, waarmede bedoeld zullen zijn 22 in het magazijn opgeslagen stukken, aangezien de geheele bewapening 70 telde. ¹⁾

Den 12en Januari werd bij de vroedschap gelezen een brief van Gecomm. Raden van den 11en, kennis gevende, dat den 12en 425 dragonders van het regiment van den hertog van Koerland voorbij de stad zouden trekken, en verzoekende de toegezonden patenten te willen invullen om hen voor één nacht in de dorpen te logeeren. Men besloot Heiloo, Limmen en Castricum en, zoo noodig, andere dorpen met dit volk te belasten. Maar spoedig volgde het patent van den Prins van den 11en, waarbij genoemd regiment uit Amsterdam verlegd werd naar Alkmaar, om aldaar tot nader order garnizoen te houden; de vroedschap machtigde hierop den 14en burgemeesteren en oud-burgemeesteren om met de kapiteinen der burgerij voor de inkwartiering, logeering, enz. te zorgen.

De ruiters, 3 compagnieën vormende onder bevel van den ritmeester WILHELM baron von LUDINGHAUSEN gezegd WOLF, den majoor NICOLAAS GEORGE von VIETINGHOFF genaamd SCHEEL en den kapitein-luitenant HENDRIK ROMMEL, waren reeds in Augustus 1672 uit Koerland vertrokken, aangenomen zijnde tegen eene gage van f 30 's maands, waarvan in het geheel nog niet meer betaald was dan 4 ducats per man, zoodat zij in zeer berooiden toestand hier aankwamen. De vroedschap besloot den 18en hun geen stadscrediet te verleenen, tenzij op belofte van indemniteit der bevelhebbers; dezen verbonden zich den 22sten schriftelijk, hunne manschappen in goede orde te houden, zoodat de burgers tegen overlast beveiligd bleven, en gaven bons af voor inhouding op de soldij, waartegen burgemeesteren bons verstrekten voor de verschaffing van eetwaren. Aan de vrouwen, ter wier huizen de ruiters sliepen, werd daarvoor 10 stuivers per man en per week toegestaan, 't geen de vroedschap den 26sten voorloopig voor 14 dagen verlengde.

De ruiters waren verbolgen over het uitblijven hunner soldij, en dit verbeterde niet, toen een hunner, die den majoor daarover aansprak, gevangen werd gezet. Zij richtten tot burgemeesteren, onder dankbetuiging voor de hun betoonde hulp, den 18en het verzoek den gevan-

¹⁾ Een kanon op het Friesche bolwerk had tot opschrift:

*Als ik sta op mijn pas,
Schiet ik te Hoorn in 't kerkglas.*

gene te doen in vrijheid stellen en te beletten, dat het uiten van rechtmatige klachten gestraft werd. De majoor, hierover gebelgd, gaf last 5 der verzoekers aan te houden, hetgeen met 3 gelukte, maar de beide anderen werden door hunne makkers verdedigd, naar het stadshuis gebracht en daar in protectie genomen. De hertog zelf, die, naar hij schreef, door ziekte afwezig was, een en ander vernemende, het in protectie nemen even onbehoorlijk achtende als het indienen van adressen, wendde zich om redres schriftelijk tot den Prins, tot zijne rechtvaardiging aanvoerende, dat hij den last van het transport tot zijne groote schade op zich genomen, maar daarvoor slechts $1\frac{1}{2}$ maand soldij van den Staat genoten had, en dat hij, zijne ruiters langer dan 5 maanden tot zijn last gehouden hebbende, wel eene ordonnantie, maar geene betaling van den Lande had bekomen, hoewel hij uit opgenomen geld bereids eene halve maand had uitbetaald. De Prins zond den 21sten dit schrijven naar Alkmaar, met verzoek hem de juiste toedracht der zaak te doen kennen, opdat „op soodanige klachten ten spoedigste salutare remediën moogen werden geapplianceert”. Wat men Z. H. geantwoord heeft en er verder in deze geschied mag zijn, staat alhier niet aangeteekend.

Den 11^{en} Februari teekenden de 3 officieren, onder verband hunner personen en goederen, schuldbewijzen voor samen *f* 1015, door burgemeesteren hun verstrekt voor schulden, door hunne ruiters gedurende den tijd van 3 weken met ingang van dien dag te maken; vermoedelijk zijn kort daarna 2 compagnieën naar elders verlegd, want voor deze werd den 1sten Maart te Alphen, op last van den veldmaarschalk graaf VAN WALDECK, eene marschorder geteekend, om, met nachtverblijf te Leiderdorp en Velsen, naar Alkmaar te trekken en daar verdere bevelen van Gecomm. Raden af te wachten. Sedert den 4^{en} waren de compagnieën hier weder bijeen, want van dien dag tot den 15^{en} April is voor kost- en slaapgeld, uit gelden door den ontvanger van de kapitale leening der stad verstrekt, *f* 2971.10 betaald. De manschappen gedroegen zich zoo, dat de vroedschap den 8sten Maart aan schout, burgemeesteren en schepenen opdroeg eene keur te maken tegen hun moedwil en ongeregeldheden. Op het verzoek om weiding voor de paarden besloot men den 6^{en} Mei voorloopig nog eenige dagen hooi te voeren; een ernstigen brief aan den raadpensionaris FAGEL te schrijven tot uiteenzetting der ongemakken, door het verblijf der ruiters veroorzaakt, en door daartoe gekozen leden bij den Prins en Gecomm. Raden te 's-Gravenhage en Hoorn verlegging te verzoeken, waartoe den 18^{en} ook de hier in commissie zijnde Hoornsche burgemeester SONK werd in den arm genomen. Den 26sten Juni werd voor de schulden der compagnieën nog *f* 1960:17:8 betaald; in het begin van Juli waren al de voorschotten aan de bevelhebbers, waarvan wij maar enkele cijfers kennen, grootendeels door hen aan de stad terugbetaald. ¹⁾

¹⁾ Volgens de thesauriers-rekening van 1673 is voor de Koerlandsche ruiters betaald *f* 3428 aan kostpenningen, serviesgelden, enz.; *f* 420:2:8 voor

Bij schrijven van den 13^{en} Maart hadden Gecomm. Raden bericht, dat hier volgens patent van Z.H. eenige compagnieën voetvolk in garnizoenen zouden komen. De vroedschap besloot den 15^{en} de manschappen van logement, doch geenszins van kost en drank te voorzien, en den 18^{en} om de 8 compagnieën van het regiment AQUILA bij provisie in te nemen, maar de officieren niet te biljetteren, terwijl de Gecommitteerde Raad BAERT werd verzocht te bewerken, dat het patent van het regiment STOCKUM veranderd en van Alkmaar afgebracht werd. Hoelang bedoelde troepen hier vertoefd hebben, is niet bekend. Volgens een schrijven van den Prins van den 16^{en} Mei aan onze regeering, was toen alle militie uit Alkmaar en omstreken vertrokken.

De landmeter JAN HEYMENBERG had zich in April al weder bezig gehouden met de versterking der stad. Den 29sten werden bij de vroedschap gelezen en goedgekeurd eenige door kapiteinen opgestelde punten om weder een aanvang met de werken te maken, met opdracht aan den gerechte om diensvolgens eene keur te formeeren. Bij deze, den 2^{en} Mei gedateerd, werd bepaald, dat men, beginnende Maandag den 8sten, weder bij buurten, ieder persoonlijk of door een plaatsvervanger ten genoeg van burgemeesteren, op den dag zijner beurt zou moeten verschijnen, op verbeurte van *f*1 of van *f*1.10 voor een regent, terwijl buurtmeesters voor een afwezige tot diens kosten à 12 stuivers een ander zouden stellen; van alle te voren tot het werk opgeschreven huizen, maar waarin nu geen man boven de 18 jaren was, zou op den beurtdag 12 stuivers bij den buurtmeester gebracht moeten worden, om daarvoor iemand te kiezen.

Op een in het gemeente-archief aanwezig gedrukt exemplaar dezer keur staat met de hand van ADRIAAN WESTPHALEN geschreven: „*Note bene dese ordonnantie is als tonrechtmatich herroepen met andere*”; en deze aantekening is juist, want den 18^{en} besloot de vroedschap het werk der fortificatie voort te zetten volgens de vastgestelde keur, maar met deze wijziging, dat de boden daags te voren den burgers zouden afvragen, of zij zelf zouden komen of een ander zenden, of terstond 12

stalhuur, fourage, brood, kaas, bier, enz. en *f*39 voor vervoer van bagage naar Hoorn—Edam—Purmerende; het weideloon werd in de rekening van 1674 in 23 posten samen à *f*3978:11:6 uitgetrokken, terwijl toen nog 2 posten van regenten van de Bergermeer en de Schagerbrug, samen à *f*83:9:12, onopgevorderd waren. Maar nog meer moet voor hen, buiten den thesaurier om, uitgegeven zijn, hieruit blijkende, dat de Alkmaarsche pensionaris DE NEYN van *f*1500, door hem in 1673 ontvangen als eerste derde part van het verschotene voor hooi, stroo, haver, servies- en kostgelden, slechts een restant van *f*207 in de kas van dien functionaris leverde, en dat het door dezen geboekte bedrag der restitutiën van den Lande merkelijk meer was dan het blijkens onze bronnen uitgegevene, t. w. in 1673 nog een derde part van *f*1500, den 13^{en} Januari 1674 *f*1693:17 voor verschot van serviesgelden aan verscheidene compagnieën te voet en te paard, en verder in het zelfde jaar *f*8170:10 voor hooi, ten behoeve van de paarden der Koerlanders.

stuivers betalen, waarvoor door de buurtmeesters een ander te huren; den 20sten burgemeesteren met de buurtmeesters te doen overleggen, of de bureu te bewegen zouden zijn voor eene wekelijksche gift — voorloopig 20 weken lang — in te teekenen, om een goed getal arbeiders aan de fortificatie te stellen en zoo de burgers te verschoonen; en den 25sten om de dus gegeven penningen bij uitbesteding en niet in daghuur te laten verwerken. Den 8sten Juni vereenigden burgemeesteren zich met het voorstel van commissarissen voor de versterking, waarbij deze vrijheid bekwamen om de werken niet alleen in het openbaar, maar ook ondershands uit te besteden. Den 11^{en} werd het verzwaren van het bolwerk bij de Schermerpoort besteed; van verdere werken is geene aantekening voorhanden. Dat het bij den arbeid niet steeds ordelijk en vredig toeging, valt op te maken uit het den 13^{en} Augustus door de vroedschap genomen besluit om eene keur te maken tegen ongeregeldheden daarbij.

In de thesauriers-rekening over 1672 zijn de uitgaven voor de fortificatie zooveel mogelijk afzonderlijk gehouden met het oog op de kans, bij tijd en wijle een gedeelte van het gemeeneland terug te krijgen. Het dus aangeteekend bedrag was *f*19684.4 —, waarvan *f*6368.4.— aan fabriekmeesters voor arbeidsloon voldaan van 7 Mei tot 17 December; *f*499.17.— voor den stads-timmerman en zijne knechts voldaan van 20 Juli tot 30 December; *f*87.15.— voor den stads-metselaar en zijne lieden; *f*3135.11.— voor verdiepingsgelden; *f*1954.1.— voor het maken van roopaarden en affuiten; *f*441.2.— voor het maken en herstellen van wagens, kruiwagens, enz.; *f*322.3.— voor het rijden van zoden; *f*270 voor steen; *f*5216.17.— voor 14000 ponden buskruit; *f*398.17.— voor kogels; *f*989.17.— voor schanskorven, manden, zeilen, stampers, wischers, lontstokken, kardoestokken, kruitvaatjes, wagens, vrachten, reiskosten, enz. In de thesauriers-rekening over 1673 is voor de versterking uitgetrokken *f*2221.13.—, zijnde aan fabriekmeesters 7 Januari—27 Mei *f*1700.5.—, aan den timmerman in Januari *f*64.9.—, aan manden, karren, rijden van zoden en van takken voor schanskorven, wagens, touw, gereedschap voor het geschut, kardoestokken en kruitvaten *f*429.1.— en aan verschot van den secretaris wegens eenige burgers, die op hun beurt geweigerd hadden aan de wallen te werken, *f*27.18.—

Den 28sten October kwamen, met patent van den graaf VAN WALDECK om hier garnizoen te houden, voor de poorten de regimenten der kolonnellen TURCK en BLAMPHY. De vroedschap droeg den oud-burgemeester JOHAN VAN DE NIJENBURG met den secretaris SCHAGEN op, om bij de Staten en, niet slagende, bij den graaf verlichting van inkwartiering met één regiment te vragen, en besloot tot hun terugkeer de troepen buiten de stad te houden. Op het vernemen, dat de militie niet in de kleine scheepjes, waarmede zij vervoerd was, kon verblijven, verstond men nader, den officieren als logementen voor hun volk aan te wijzen de stallen, mits zij niet meer dan 's Lands servies genieten en, alvorens binnen te trekken, den opgestelden eed afleggen zouden. Maar nogmaals

moest de vergadering samenkomen, dewijl de officieren van het „Pamphieldsche” regiment verzochten hunne gepasseerde acte, waarbij zij zich verbonden hadden hunne onderhoorige soldaten in goede discipline te houden en aan de rechtspraak van schepenen te onderwerpen, te mogen intrekken of hunne onderteekening daarvan te royeeren. Het laatste werd hun toegestaan en voorts besloten, aan gemelde officieren voor ieder soldaat 's wekelijks aan te bieden 6 stuivers, mits zij zich met de hun tot logementen aangewezen stalling zouden vergenoegen, of zich elders naar eigen keuze van slaapplaatsen zouden voorzien. Den 30sten werden, na nadere overweging, burgemeesteren gemachtigd, het serviesgeld tot 10 stuivers per week te verhoogen.

Ingevolge het vroedschapsbesluit van den 28sten November om „soo-danig wassent hout uyt den houten te doen hacken en verkoopen, en daer tegen wederom soodanige nieuwe plantage te maken als haer ed. wel achtb. sullen oordeelen ten besten vande stadt te behooren”, werden den 18en, 19en en 20sten December verkocht de 759 stamboomen van den Ouden Hout en de 656 iepen- en 18 lindeboomen van het bosch, met eene opbrengst, na aftrek der kosten, van f 4480.16. Een aanteekenaar zegt, dat dit geschiedde om beter uitzicht op de aankomst van den vijand te hebben en om het volk, „in een neringloozen tijd op een sprong aan 't muiten”, werk te geven. Ware de eerste reden te recht genoemd, dan zou deze boomenverkoop tot de geschiedenis onzer versterking behooren; maar de aanteekenaar dwaalde, want de boomen van den nader aan de stad gelegen Voorhout bleven gespaard en werden eerst den 30sten April van het volgende jaar te gelde gemaakt, ten gevolge eener in het plan der nieuwe beplanting gebrachte wijziging.

De uit het magazijn te Delft geleende kanonnen zijn niet derwaarts teruggekeerd. Op eene aanschrijving van Gecomm. Raden van het Zuiderkwartier van 10 April 1694 ¹⁾ om ze op te zenden, wegens een verzoek om 200 stukken ter monteering van 3 oorlogsschepen der Admiraliteit van Westfriesland en het Noorderkwartier, besloot de vroedschap den 1sten Mei na deliberatie „hetselve voor als nogh te verschuyven”. Toen men in 1784 bedacht was om de schutterij van nieuwe wapenen te voorzien, werd onder de middelen, in overweging gegeven om de daarvoor noodige gelden te bekomen ook genoemd het verkoopen der in het magazijn voorhanden 32 oude ijzeren kanonnen en kogels en van 1 onbruikbaar stuk van metaal. Aangezien hieronder de 20 stukken van 1672 behoorden, rees de vraag, of men daarover wel vrijelijk mocht beschikken. Men meende, dat der Staten resolutie van den 3en Juli van dat jaar afstand, in plaats van leening, kon bedoeld hebben, en burgemeesteren deden daarom op de kantoren van Gecomm. Raden der beide kwartieren onderzoeken, of er ook eenig bewijs of recipis aanwezig was. Dit nu was

¹⁾ Over vroegere aanschrijvingen dd. 4 April en 5 Augustus 1680 is in de vroedschapsresolutiën niets aangeteekend.

niet het geval en de verkoop van het kanon had plaats. De tijdsomstandigheden lieten het patriottisch geweten wat speling toe.

Werd de fortificatie van Alkmaar in 1672 door de stads- en, blijkens de verstreking van het geschut, ook door de Lands-regeering in staat geacht een vijand weêrstand te bieden, 127 jaren later, toen de oorlog hevig in Noordholland woedde, was zulks niet meer het geval. Vriend en vijand vestigden beurtelings hun hoofdkwartier in de stad, maar geen van beiden deed eene poging om zich van de wallen ter verdediging te bedienen. Hunne zwakheid heeft de burgerij, die overigens last en schade genoeg had van den toenmaligen krijg, voor erger rampen behoed.

Alkmaar, 1904.

C. W. BRUINVIS.

De Africhting van het artilleriepaard en de STEINBRECHT'sche methode.

Het is te verwachten, dat de wijzigingen, die de rijkunstige reglementen der Bereden Artillerie in den laatsten tijd hebben ondergaan, ook eene andere wijze van africhting van het artilleriepaard ten gevolge zullen hebben, aangezien door het innige verband, hetwelk tusschen Ruiterschool en africhting behoort te bestaan, deze beide voorschriften niet naar verschillende grondbeginselen kunnen zijn samengesteld.

Bij de veranderingen, die tot dusverre zijn aangebracht, geldt het beginsel, dat zoo min mogelijk van de rij- en africhtingsmethode van het rijpaard der Cavalerie behoort te worden afgeweken, gedachtig aan het gezegde, hetwelk ook in de „Africhting van het artilleriepaard” voorkomt: „Er bestaat geen principieel verschil tusschen de africhting van het rijpaard en het trekpaard”.

Aangezien het thans zeker gewettigd is te overwegen, in hoeverre het bestaande reglement van africhting zou kunnen worden verbeterd, heb ik mij allereerst de vraag gesteld: „Heeft de tegenwoordige „Africhting van het artilleriepaard” het beginsel gehandhaafd, dat de africhting van rij- en trekpaard in principe overeenstemmen?”

Deze vraag moet niet in dien geest worden opgevat, als zoude er sprake van zijn, dat in het Africhtingsvoorschrift zelf een principieel onderscheid tusschen de africhting van beide categorieën van paarden gemaakt was.

Dit toch, is geenszins het geval. Daarom komt het mij beter voor, de vraag aldus te stellen: „Komt de wijze, waarop in het Artillerievoorschrift de africhting van het artilleriepaard, als rijpaard, is omschreven, overeen met eene der bestaande africhtingsmethoden?”

Het doel van de navolgende regelen is om dit na te gaan, door in het licht te stellen de wijze, waarop een jong paard aan den teugel wordt gereden, volgens de beginselen van GUSTAV STEINBRECHT en hiermede te vergelijken de overeenkomstige dressuurmethode, voorgeschreven in de „Africhting van het artilleriepaard” van 1900. Dit voorschrift toch, is naar het „Gymnasium des Pferdes” van STEINBRECHT bewerkt; eene vergelijking met andere africhtingsmethoden is dus overbodig. Komen de beginselen, in deze beide voorschriften nedergelegd, niet overeen, dan bestaat reeds in het A. B. C. van de dressuur een verschil, dat zich vermoedelijk in den verderen loop daarvan hoe langer hoe meer zal doen gevoelen en ons Afr. Regt. kenmerkt als een geheel op zichzelf

staand stelsel, dat met het STEINBRECHT'sche weinig of niets te maken heeft.

Slaan wij daartoe in de eerste plaats op het desbetreffende Hoofdstuk in het Gymnasium des Pferdes: „Vom Aureiten des jungen Pferdes, oder der Entwicklung der Schiebkraft in der natürlichen Richtung desselben". Hiervan geef ik enkele gedeelten vertaald weer en zal daarbij sommige zinsneden, waarop ik in het bijzonder de aandacht wil vestigen, cursiveeren.

Allereerst begint Schr. erop te wijzen, dat het een verkeerd denkbeeld is, als zoude een jong paard niet door een fijngevoelend ruiter moeten worden aangereden. Voor het eerste elementaire onderricht is, zoowel voor het kind als voor het paard, een kundig onderwijzer noodig. Juist in deze periode zou men door hardheid en gevoelloosheid de kiem leggen tot allerlei verzet, dat later niet dan met moeite zou zijn uit te roeien.

Laten wij thans den Schrijver aan het woord:

Het doel, dat de africhter zich stelt, moet aanstonds zijn de *vooruitschuivende kracht*, d. i. de looplust van het paard, geheel in zijne natuurlijke richting te ontwikkelen. Elk ongereden paard zal onder den ruiter van nature meer bekrompen en terughoudend gaan dan aan de hand, aangezien de vrijheid zijner bewegingen, deels door het *ruitergewicht*, deels door de ongewone wijze van aanraking door den ruiter, min of meer beperkt wordt. Men kan dit zeer duidelijk zien bij het monsteren van jonge paarden door den koopman; gewoon zijnde aan de hand te gaan, bewegen zij zich statig met fier opgeheven hals, hoofd en staart, terwijl zij onder den ruiter met opgetrokken rug, ingetrokken staart en met een stijven, uitgestreken hals nauwelijks te herkennen zijn. Deze kunstmatige spanning der spieren, vooral van den rug, hindert de vrije beweging der ledematen, doch is niettemin het gevolg van het instinctmatig gehoorzamen aan de wetten der natuur. Evenals de lastdrager den zwaren last niet met een ingebogen, doch met een krommen rug, zonder gevaar voor zijne gezondheid, kan dragen, omdat een gewelfde steun beter draagt dan een rechte, zoo zal het paard de ongewone last direct met een krommen rug opnemen, tot het door gewoonte en oefening geen hinder meer daarvan heeft.

Daarom trachte de ruiter hem zijn gewicht, zooveel mogelijk, licht en weinig onaangenaam te doen zijn, door den zit zoodanig te regelen, dat zijn zwaartepunt in overeenstemming worde gebracht met dat van het paard. Aangezien dit laatste zwaartepunt min of meer in de richting der schouders is gelegen, zoo neige de ruiter zich voorover en bevordere daardoor niet slechts de vooruitschuivende kracht der achterbeenen, doch matige ook, bij snelle gangen door een krachtig steunen in de beugels en een lichten zit op het split, de schokken, die paard en ruiter elkaar wederkeerig toebrengen. Voorts bevordere hij den gang, door zooveel mogelijk

rechte lijnen te rijden en neme den hoefslag langs het beschot der manege, daar dit niet alleen een kunstmatigen slagboom vormt, maar ook aan het jonge, zonder houding gaande paard den weg wijst, evenals toen het aan de longe liep, waarbij de wendingen moeten vergemakkelijkt worden door de hoeken af te ronden.

De voortdrijvende hulpen geve de ruiter door middel van de beenen en de karwats; bij levendige, gevoelige en wantrouwende paarden late hij de sporen geheel weg, opdat hij deze paarden door een vrij en ongedwongen gebruik van de kuiten en hakken eerst geheel met de onderbeenen vertrouwd kan maken.

Het gebit bestaat uit eene dresseertrens, zonder andere hulpmiddelen, en de besturing wordt daartoe beperkt, den hoefslag te houden, *het hoofd matig bij te brengen en eene constante, eerder te vaste dan te lichte aanleuning te verkrijgen. De ruiter neme daarbij de teugels kort*, stelle de beide handen laag en zóó tegen elkaar gericht, dat de teugels den hals van het paard aanraken. Hij zoeke niet met de handen de gewenschte aanleuning, doch wachte in eene rustige houding het oogenblik af, waarop het paard die aanleuning, ingevolge de voortdrijvende hulpen, neemt. Bij het wenden door de hoeken worden beide handen naar binnen gebracht, waarbij de binnenteugel sterker wordt gespannen, ten einde den hals te buigen, en waarbij de binnenbeugel meer wordt belast. De korte teugelmaat is noodig, om bij den vooroverhellenden zit de noodige ruimte tusschen hand en lichaam ten behoeve van de aanhoudingen over te houden, om de handen zoo mogelijk diep te kunnen plaatsen voor het bijbrengen, zoowel als om snel, zeker en krachtig daarmede op het nog onbeholpen paard te kunnen inwerken. *De te zoeken bijgebrachte houding is noodig, om de werking van het gebit op de lagen en niet op de mondhoecken te verzekeren, om de strekspieren van den hals in hunne werking te matigen en daardoor de halsbuiging bij het wenden te vergemakkelijken. De vaste aanleuning is noodig, om de paarden daardoor een steun te verschaffen, wanneer de voortschuivende kracht der achterbeenen de voorhand sterk belast.*

Daarna wordt er op gewezen, dat de galop bij de keuze der gangen niet is uitgesloten. De stap wordt alleen gebruikt om te rusten en is, als dressuurmiddel, in deze periode minder geschikt. Verder eindigt het hoofdstuk aldus:

Aan den eersten eisch, dien men het ongereden paard stelt, is dan voldaan, wanneer het door voornoemde oefeningen geleerd heeft zich onder den ruiter in de richting op de schouders even natuurlijk te bewegen en zijne gangen met de zelfde zekerheid te volvoeren, als het dit vroeger zonder ruitergewicht deed, zoomede wanneer het zoodanig gehoorzaam is aan hand en been, als zijne richting op de schouders dit toelaat. Alsdan bezit het paard de grondslagen om ontvankelijk te zijn voor de eigenlijke dressuur,

evenals het kind eerst de letters en cijfers kennen moet, om lezen en rekenen te leeren.

Gaan wij thans na, wat het Africhtingsreglement der Bereden Artillerie over deze eerste periode van dressuur vermeldt. Hiertoe verzoek ik den belangstellenden Lezer eens op te slaan §§ 544–548 van de „Africhting van het artilleriepaard” en deze ter vergelijking naast het hierboven vertaalde voorschrift van STEINBRECHT te leggen.

Oogenshijnlijk hebben deze beide voorschriften zeer vele punten van overeenkomst en dit spreekt ook vanzelf, aangezien het eene van het andere is overgenomen. Op die punten behoef ik dus niet te wijzen.

Intusschen zijn er ook punten van verschil en de vraag, die gesteld mag worden, is: „Zijn die verschilpunten van principieelen aard of van meer ondergeschikt belang?”

De harmonische gedachtengang bij de STEINBRECHT'sche beschrijving valt ons dadelijk op. De onvoorwaardelijk bijgebrachte houding is het doel. Deze houding wordt verkregen door, bij lichten zit, aandrijven met de beenen tegen de laag geplaatste hand met korte teugels, waarbij de hand niet door terugwerking de aanleuning tracht te verkrijgen. Niet alleen door den lichten zit wordt het welven van den rug bevorderd, doch door het krachtig aandrijven aan de eene zijde en de korte teugelmaat en lage hand aan de andere zijde. Deze beide laatste factoren worden vereischt om den rug te spannen, wat noodig is om de door het ruitergewicht onderdrukte rugwelling wederom te ontwikkelen. Ook ons Artillerievoorschrift geeft al deze middelen en hulpen aan en stelt ook als eisch, dat de onvoorwaardelijk bijgebrachte houding in deze periode wordt aangenomen.

Intusschen zijn er enkele zinsneden aan toegevoegd, die m. i. de zooveen genoemde aanwijzingen van STEINBRECHT gedeeltelijk tegenspreken en eene verwarring van denkbeelden ten gevolge hebben, waaraan alleen hij, wien de bedoeling van het voorschrift nader is toegelicht geworden, weet te ontsnappen. En dan blijkt, dat aan die toegevoegde zinsneden zooveel waarde wordt gehecht, dat de oorspronkelijk door STEINBRECHT aangegeven hulpen meer en meer op den achtergrond worden geschoven. Met die toevoegsels bedoel ik o. a.

a. § 544.... de ruiter regelt, met veerkrachtig polsgewricht de lengte der teugels, naar gelang het paard den hals, als een gevolg van de werking der halsspieren, langer of korter maakt.

Het resultaat van deze aanwijzing is het rijden met eene hand, die stilgehouden wordt ten opzichte van den mond van het paard, dus de meegaande hand en arm.

b. § 547.... Verkort het paard het tempo niet, dan is het onnoodig voortdurend aan te drukken; de onderbeenen blijven echter steeds in voeling met het paard, om onmiddellijk te kunnen aandrijven, zoo het zich terughoudt.

c. .... Verzet een paard zich bij de overgangen tot kortere gangen

of tot halt houden tegen die aanhouding der teugels door stieren, dan moet de ruiter *niet trekken*, maar moet de hand met gespannen teugels *medegaan*, totdat het stieren ophoudt en weder aanleuning is verkregen, waarna de aanhouding wordt herhaald.

Wat zal nu het gevolg zijn van hetgeen in deze punten, voornamelijk in *a* en *b*, is voorgeschreven? Dat de ruiter met licht vooroverhellen den zit en lage, korte teugels begint aan te drijven, totdat het paard het voor hem gewenschte tempo heeft aangenomen. Dan matigt de ruiter het aandrijven (punt *b*), aangezien de werking der hand niet toestaat het tempo te verkorten. In die houding wordt het strekken van den hals afgewacht. Komt het paard ertoe, door het geleidelijk gewennen aan het ruitergewicht en door het sterk op de voorhand gaan, den hals te strekken, dan gaat de hand en arm mede, totdat eindelijk het paard in de diepte den hals buigt en een steun in de hand zoekt. Dit is dan eindelijk de „voortdrijvende kracht, die voelbaar wordt in de hand des ruiters”.

En nu vraag ik, waar blijft de elastische rugwielving? De rug, die als een boog gespannen moet worden, heeft daartoe twee krachten noodig, welke de uiteinden naar elkander toe brengen. De eene kracht is de vooruitschuivende werking der achterbeenen, de andere de hand des ruiters, die een ontwijken van het voor-uiteinde van den boog belet (bij trekkende paarden kan het haam of gareel daartoe dienen).

Werken deze beide krachten niet, dan bestaat er geen kans de elastische rugwielving te ontwikkelen, dan is de aanleuning, welke ten slotte genomen wordt, niet het gevolg van die rugwerking en van de voortdrijvende kracht, die de achterbeenen ontwikkelen, doch van het verloren evenwicht, van den vèr naar voren gestrekten hals, die uit vermoeidheid een steun zoekt in de hand.

Zijn de natuurlijke tempo's behouden geworden, dan zal de rug, aan het ruitergewicht gewennende, zijn verzet laten varen en als van nature beginnen te werken; waren de tempo's echter overijld geworden, waarvoor groot gevaar bestaat bij de steeds ontwijkende en niet tegenhoudende hand, dan strekt zich de rug en wordt de werking dus gestoord. In geen van beide gevallen heeft ontwikkeling van den ruggang plaats gegrepen, omdat de verzameling, al is het dan op de voorhand, geheel is uitgebleven.

Is het eindelijk dengene, die volgens het Artillerievoorschrift handelt, mogen gelukken, aanleuning te verkrijgen, dan eerst moet hij gaan werken op de verzameling op de voorhand, die noodzakelijk is om, in verband met de onvoorwaardelijk bijgebrachte houding, eene behoorlijke rugwerking te kunnen verkrijgen. Dit is dan eene verzameling, die niet het gevolg is van terugwerken, en waarvoor ook het Artillerievoorschrift te recht waarschuwt, doch de verzameling, die het gevolg is van de ontwikkeling der voortschuivende kracht tegen de hand des ruiters.

Maanden — misschien jaren — zijn voorbijgegaan; de africhting dient

reeds lang voltooid te zijn en nog is men in die eerste periode op het standpunt, dat volgens STEINBRECHT direct moet worden ingenomen.

Doch niemand zal er vrede mede hebben, wanneer ik slechts aangeef, hoe het aan den teugel rijden *niet* moet geschieden; de vraag is gewettigd: wat was dan wel de bedoeling van STEINBRECHT? Is de zinsnede: „Hij zoek niet met de handen de gewenschte aanleuning, doch wachte in eene rustige houding het oogenblik af, waarop het paard die aanleuning ingevolge de voortdrijvende hulpen neemt” niet de, in het Artillerievoorschrift bedoelde, meegaande hand en arm?

Volstrekt niet; want dan zou deze zinsnede regelrecht in strijd zijn met hetgeen door mij in STEINBRECHT's beschrijving is gecursiveerd. Men moet dit alles in dien geest opvatten, dat de volkomen ontwijkende hand alleen vereischt wordt, zoolang het paard op de voortdrijvende beenhulpen niet gewillig opschiet, dus bij het allereerste aanrijden der remontepaarden. Zoodra echter de paarden op de aandrijvende hulpen krachtig tegen den teugel gaan, moet elk actief inwerken, elk terugwerken met de hand, wel is waar, worden vermeden, doch bij betrekkelijk korte teugellengte de eventueele drang van het paard tegen het mondstuk worden tegengehouden, hetzij die drang plaats heeft om het tempo te versterken, hetzij om de reeds verkregen spanning in den rug van het paard te ontbinden. Toch blijft de hand volkomen nageefflijk, zoolang het paard er niet tegen drukt. De standvastigheid, de spanning in de hand wordt dus geheel aangegeven door het paard zelf; houdt de druk, ingevolge het nageven van het paard, op, dan ontspant zij zich vanzelf ook weder. Wij hebben dus hier te doen met het hoogst belangrijke verschil tusschen *tegenhouden* en *terugwerken*.

Wanneer men daarenboven in de zinsnede van STEINBRECHT let op de woorden: „ingevolge de voortdrijvende hulpen”, dan is dit toch niet overeen te brengen met hetgeen door mij onder *b* uit het Artillerievoorschrift is aangehaald, waar het aandrijven alleen dan is voorgeschreven, wanneer het paard zich terughoudt, en waarbij dus de aanleuning, die het paard ten slotte mocht nemen, niet het rechtstreeksche gevolg van die voortdrijvende hulpen is. Dit laatste kan alleen dan geschieden, wanneer de achterhand *voortdurend* krachtig voorwaarts wordt gedreven, uitgezonderd alleen op die oogenblikken, dat het overwicht, hetwelk in de hand van den ruiter wordt geworpen, zoo belangrijk zou worden, dat deze niet meer in staat zou zijn het te dragen, waardoor het paard geheel uit de hand zou geraken.

Is dus het onder *a*, *b* en *c* gestelde aan STEINBRECHT's voorschrift toegevoegd ter vereenvoudiging, met het oog op de minder geschikte arbeidskrachten, dan is dat middel erger dan de kwaal. Het is om zoo te zeggen zulk een langzaam werkend geneesmiddel, dat de levensduur van den patient te kort is om ervan te kunnen profiteeren.

Denk ik mij de paarden in, zooals zij in die eerste periode volgens

het Artillerievoorschrift gaan, dan heeft dit veel van de „houdingloosheid”, waartegen de Schrijver der „Natürliche Reitkunst” in zijn mooie Hoofdstuk II waarschuwt, n.l. de houdingloosheid, die het gevolg is van eene verkeerde opvatting van het begrip „loslaten”. Zoo zegt hij:

.....En dan zien wij, ter wille van het „loslaten”, de paarden van dag tot dag meer uit elkaar vallen, omdat zij en beenen niet drijven en de hand vreest iets te moeten dragen. Want deed de ruiter dit, dan zouden de beide einden van de veer, waarmede wij het paard vergeleken hebben, dichter bij elkaar zijn gebracht, waardoor eene spanning zou zijn ontstaan en waarmede tegen het verkeerde begrip van „loslaten” (hetwelk zich het paard zonder spanning met slappe spieren en ingezakten rug voorstelt) zou zijn gezondigd. Derhalve worden de voortdrijvende hulpen spoedig wederom gestaakt (punt b) en, evenals het veerkrachtig afzetten der achterbeenen, houdt de druk tegen de hand weder op. Dan heeft het paard zich weer losgelaten, d. w. z. gaat zonder houding en, daar oefening den meester maakt, krijgt het paard op kunstige wijze zulk eene handigheid om uit elkander te loopen, dat het weldra ook middel- en sterken draf, ja zelfs de overeenkomstige galoptempo's in dezen vorm, d. i. met elk been afzonderlijk, uitvoert.

Wanneer nu aan het einde van het zelfde hoofdstuk de Schr. zegt:

Ten slotte, en dat is het sterkste bewijs (voor het grootere gewicht van den arbeid van achteren naar voren dan omgekeerd), geef ik, door aanvankelijk zoo mogelijk de aanleuning aan den teugel geheel te ontwijken, eene zeer krachtige hulp voor het loslaten, die in verband met lange reprises een dwingend karakter aanneemt, dan schijnt dit geheel in den geest van het Artillerievoorschrift, doch dan moet men hierbij bedenken:

1°. dat er in Hoofdstuk I der „Natürliche Reitkunst” duidelijk op is gewezen, dat het tempo daarbij niet verloren mag gaan en dat op het oogenblik, waarop zulks geschiedt, het „ontwijken” ophoudt. Zoo staat daarin o. a.: „Hoe minder de hand op de spieren inwerkt en *daarbij toch het vooruitdringen van het paard belet*, des te beter”, en iets later: „Deze slotsom wordt echter, evenals elke andere, alleen bewaarheid bij ruiters, die drijven. Nooit echter geschiedt het aandrijven gemakkelijker en met beter gevolg, dan bij eene lichte hand, die bij een elastisch daartegen veerend paard *standvastig* is, doch elke krampachtige spanning der spieren ontwijkt”.

2°. dat dus op den voorgrond is gesteld krachtig drijvende hulpen;

3°. dat de „Natürliche Reitkunst” niet streeft naar de onvoorwaardelijk bijgebrachte houding van STEINBRECHT, de houding, die in § 544 als eisch is gesteld.

Zoo is dan mijne overtuiging, dat hetgeen in het Artillerievoorschrift aan STEINBRECHT's methode is toegevoegd, die methode heeft ontzenuwd

en dat het Artillerievoorschrift daarom aanspraak mag maken op den naam van oorspronkelijk te zijn.

Of zonder die toevoegsels het voorschrift niet te moeilijk zou zijn toe te passen door den gewonen remonteberijder? Ik geloof het wel, doch dit is eene quaestie buiten het thans door mij aangeroeerde onderwerp, waarin ik heb trachten aan te toonen, dat het Artillerievoorschrift niet leidt tot de ontwikkeling als rugganger van het jonge paard, hoogstens tot het bewaren van ruime gangen onder den ruiter, doch daarvoor hebben wij geen langdurige africhting noodig.

W. A. ORTT,

Eerste-Luitenant der Veld-Artillerie.

Leeraar a/d Kon. Mil. Academie.

Aanteekeningen betreffende den Russisch- Japanschen oorlog.¹⁾

(Ontleend aan RASWJEEDTSCHIK.)

In den nacht van den 27sten Juli (9 Augustus) bestormden de Japaners voor Port-Arthur, na een strijd van 15 uren, met groote troepenmassa's de bergen Dagoeschan (1 werst ten W. van Dagoeschangoi) en Sjaogoeschan (1½ werst ten Z. v. den berg Dagoeschan) en vermeesterden deze. In den nacht van den 28sten Juli (10 Augustus), deden zij onder een hevigen regen aanvallen op het oostelijk en noordelijk front der Russische stellingen, doch werden overal teruggeslagen.

Ten 9 uur v.m. van den 28sten Juli (10 Augustus) verliet het Russische eskader, ter sterkte van 6 slagschepen, 4 kruisers (*Askold*, *Diana Pallada* en *Nowik*) en 8 torpedojagers, vergezeld van het hospitaalschip *Mongolië*, de haven van Port-Arthur om te trachten zich met het Vladivostok-eskader te vereenigen.

¹⁾ Bij Ministerieel Besluit van 29 Juli (11 Augustus) werden de Siberische depotbataljons in brigades vereenigd; de 1ste depotbrigade omvat het 1ste, 2^e, 3^e en 4^e, de 2^e het 5^e, 6^e, 7^e en 8ste Siberische depotbataljon.

De 3^e Oost-Siberische bergbatterij (snelvuur-) werd den 6^{en} (19) Juli geformeerd.

„ 4^e „ „ „ „ „ 10^{en} (23) „ „

Het 4^e en 5^e mortierregiment zullen, na beëindiging hunner mobilisatie, naar het Verre Oosten gedirigeerd worden.

Een Oost-Siberisch belegeringsartillerieregiment (10 compagnieën) wordt geformeerd uit de Oost-Siberische belegeringsartilleriecompagnie en uit Europeesche en Kaukasische compagnieën. (Ministerieel besluit van 3 (16) Augustus.)

Bij Keizerlijk Besluit van 20 Augustus (2 September) is bepaald: I. dat de 1ste en 2^e Oost-Siberische bergbatterij en het 1ste Oost-Siberische bergartilleriepark van snelvuurmaterieel zullen worden voorzien; II. dat 4 nieuwe Oost-Siberische bergbatterijen (Nos. 9—12, snelvuur-) zullen worden opgericht, alsook de Oost-Siberische bergartillerieparken N°. 2 en Nos. 9—12.

De divisie- en brigadestaven van de 4^e Donsche Kozakkendivisie waren geformeerd 29 Juli (11 Aug.)

Het 19 ^e Donsche Kozakkenregiment was	„	28	„	(10	„	)
„ 24 ^{ste} „ „ „ „	„	26	„	(8	„	)
„ 25 ^{ste} „ „ „ „	„	27	„	(9	„	)
„ 26 ^{ste} „ „ „ „	„	27	„	(9	„	)

Het Oost-Siberische veld-luchtbataljon werd den 14^{en} (27) Augustus geformeerd.

Het Japansche eskader, in 3 smaldeelen (1ste: slagschepen *Asai*, *Mikasa*, *Foeji*, *Yashima*, *Shikishima* en gepantserde kruisers *Nissin* en *Kasoega*; 2^e: kruisers *Jakoema*, *Kasagi*, *Chitose* en *Takasago*; 3^e: kruisers *Akita-Shima*, *Idzumi*, *Matsushima*, *Itsukoeshima*, *Hashidate*, pantser-schip *Chin-Yen* en ongeveer 30 torpedobooten) verdeeld, bevond zich in de nabijheid van Port-Arthur.

Ten 1 uur n.m. geraakten de beide eskaders op 25 mijl Z. O. van Port-Arthur slaags. Na een strijd van 40 minuten wist het Russische eskader door de Japansche linie heen te breken en werd naar kaap Shantoeng koers gezet.

De geheele Japansche vloot volgde het Russische eskader. Gaandeweg verminderde de afstand tusschen beide en ten 5 uur n.m. ontbrandde de strijd opnieuw. Gedurende het gevecht werd Admiraal WITGEFT, welke zich aan boord van de *Tsarewitch* bevond, gedood en ging het bevel op Vorst OEXTOMSKIE over. De machines en de stuurinrichting van de *Tsarewitch* zwaar beschadigd zijnde, kon dit schip het eskader niet meer volgen en zette, bij het invallen der duisternis, koers naar het Zuiden. Den 29sten Juli (11 Augustus) werd Kiau-chau bereikt, waar de *Nowik* en de torpedojager *Besschoemni* werden aangetroffen. Den 30sten (12 Augustus) kwamen te Kiau-chau nog de torpedojagers *Besposchadnie* en *Besstraschnie* aan. Den 3^{en} (16) Augustus werden de *Tsarewitch* en de 3 torpedojagers ontwapend. De *Nowik* zette, na kolen ingenomen te hebben, naar Vladiwostok koers. Den 7^{en} (20) Augustus kwam deze kruiser te Korsakof aan. Ten 4 uur n.m. van dien dag werd de Japansche kruiser *Tsoeshima* waargenomen en besloot de commandant van de *Nowik* den strijd te aanvaarden, welke ten 5¹⁵ n.m. op 15 mijl afstand van Korsakof aanving. Beide schepen werden zwaar beschadigd. De *Nowik* keerde naar de reede terug. Toen bleek, dat nog eene Japansche kruiser naderde, besloot de commandant zijn schip op eene zandbank te doen loopen en het door de bemanning te doen verlaten. Den volgenden morgen beschoot de *Chitose* van 7 uur—8¹⁵ v.m. het boven water zichtbare gedeelte van de *Nowik*.

Den 29sten Juli (11 Augustus) kwam de torpedojager *Reschitelnie* met belangrijke berichten te Tschifoe aan. Daar de machines beschadigd

De droeshines (bataljons) van de landweer van de Siberische conscriptie werden geformeerd:

Nos. 1—13	}	15 (28) Juli.
Nos. 17—22		
N ^o . 14	30	" (12 Augustus).
N ^o . 15	25	" (7 ").
N ^o . 16	27	" (9 ").
N ^o . 23	16 (29)	" .
N ^o . 24	24	" (6 ").

De Generaal-Adjudant, Generaal der Infanterie, O. K. GRIPPENBERG is benoemd tot commandant van het 2^e Mandschoerische leger. (K. B. van 11 (24) September 1904.)

waren en niet binnen den vastgestelden tijd konden hersteld worden, werd tot ontwapening overgegaan. In den nacht van den 30sten Juli (12 Augustus) kwamen twee Japansche torpedojagers de haven binnen en maakten zich van de *Reschitelnie* meester, welke zij op sleeptouw namen. Tegen deze ernstige schending der neutraliteit werd door het Russische gouvernement protest aangeteekend.

Den 30sten Juli (12 Augustus) ten 2^s v.m. liep de torpedojager *Boernie* bij Shantoeng op eene rots en werd, na vernield te zijn, door de bemanning verlaten.

Den 31sten Juli (13 Augustus) kwamen de *Askold* en de torpedojager *Grosowoi* te Shangai aan. De Russische kruiser was zwaar beschadigd. Beide schepen werden later ontwapend.

De Russische kruiser *Diana* bereikte Saigon en zal waarschijnlijk ontwapend worden.

De rest van het Port-Arthur-eskader (5 slagschepen en de *Pallada*) keerde den 29sten Juli (11 Augustus) in de haven terug.

Den 1sten (14) Augustus ten 5 uur v.m. had, ter hoogte van Foesan, eene ontmoeting plaats tusschen de *Rossya*, *Gromoboi* en *Rjoerik* en de Japansche gepantserde kruisers *Asama*, *Idzumo*, *Tokino* en *Iwate*, weldra versterkt door de 2^e klasse kruiser *Nanina* en later nog door 2 kruisers. In den strijd werd de stuurinrichting van de *Rjoerik* beschadigd, zoodat dit schip niet kon volgen. De *Rossija* en de *Gromoboi*, met de 4 gepantserde kruisers in gevecht gewikkeld, zetten koers naar Vladiwostok, terwijl de *Rjoerik* den strijd met de beschermde kruisers voortzette, waarin zij ten slotte onderging (10 uur v.m.). De *Gromoboi* en de *Rossija* bereikten Vladiwostok; 50% der officieren en 25% der overige bemanning was buiten gevecht gesteld. Hoewel zwaar beschadigd kunnen beide schepen spoedig weder gevechtsvaardig zijn, daar het niet noodig is ze te dokken.

De totale sterkte der opereerende Japansche legers wordt op 250 000 man met 600 vuurmonden (verdeeld in 15 divisiën, waarvan 5 reserve-divisiën) geschat.

Van den 25sten tot den 28sten Juli vielen voortdurend regens, die de wegen onbegaanbaar maakten; toch hadden bij de voorposten voortdurend schermutselingen plaats.

Den 24sten Juli (6 Augustus) deed jesaoel EFKA eene verkenning naar Nioe-chwang.

Dien zelfden dag had op 8 werst ten W. van Tsjantschan (aan de Taitsi-xe) een gevecht tusschen eene Kozakkenafdeeling en Japansche infanterie plaats. Aan Russische zijde werden 2 Kozakken gedood en 12 gewond. Uit het verschil in kaliber der geweerkogels bleek, dat zich bij de Japansche afdeeling reservetroepen bevonden.

Den 25sten Juli (7 Augustus) ontruimden de Japanners Tsjantschan en trokken in de richting van Saimatsie terug.

Daarna hadden tot den 31sten Juli (13 Augustus) geen veranderingen

in front van het Mandschoerijische leger plaats. In den rug van dit leger doen de Xoenxoesen bij voortdoring aanvallen op de spoorlijn.

In Noord-Korea hadden schermutselingen tusschen Kozakken en Japansche afdeelingen plaats.

Den 26sten Juli (8 Augustus) kwam de buitgemaakte Engelsche stoomboot *Kalgas* te Vladiwostok aan.

De Japansche troepenmacht voor Port-Arthur wordt geschat op $\pm$ 100.000 man met 450 vuurmonden, waarvan 150 stukken belegeringsstukken.

Na een, van af den 29sten Juli onafgebroken voortdurend, bombardement, gingen de Japanners den 31sten Juli (13 Augustus) ten 2 uur v.m. van Sjoeschain tot den aanval op het centrum der Russische stellingen ten N. van Port-Arthur over. Deze aanval werd afgeslagen, waarop het 26ste Oost-Siberische scherpschuttersregiment tot den tegenaanval overging. De Japanners leden zware verliezen.

Van de zijde van de Louisebaai deden de Japanners den 1sten (14) en 2^{en} (15) Augustus hevige aanvallen. De Russen wisten zich echter op de bergen Oeglowaja, Wisokaja en Divissionaja (ten Z. van de Louisebaai) te handhaven en brachten door hun vuur en het doen springen van fougassen de Japanners ontzettende verliezen toe. De, door de Russen op deze beide dagen geleden verliezen waren gering.

Den 3^{en} (16) Augustus kwam een Japansch parlementair voor Port-Arthur om een voorstel tot overgave van de vesting over te brengen, waarop een weigerend antwoord gegeven werd. Een verzoek om een wapenstilstand van drie dagen, ten einde de dooden te begraven, werd eveneens afgewezen.

Dien zelfden dag beschoten Russische kanonneerbooten en torpedojagers de Japansche troepen bij de Louisebaai.

Ten 10 uur v.m. van den 4^{en} (17) Augustus werd het bombardement van Port-Arthur heropend.

Van 4—7 (17—20) Augustus hadden voortdurend aanvallen op de vesting plaats.

In den avond van den 5^{en} (18) Augustus stootte de kanonneerboot *Otnasjnie* bij Lajoteschan op eene mijn en zonk; de bemanning werd gered.

In het rayon der veldlegers viel tot den 5^{en} (18) Augustus voortdurend regen, wat de beweging van groote troepenafdeelingen en treinen zeer bezwaarlijk maakte.

Belangrijke veranderingen bij de vooruitgeschoven troependeelen, zoolwel van het Russische als van het Japansche leger, vielen blijkbaar niet voor.

Den 4^{en} (17) Augustus beschadigden de Xoenxoesen de spoorlijn ten N. van Liao-yang, waardoor het verkeer der treinen twee uur gestaakt moest worden.

In het begin van Augustus stonden, volgens berichten uit Gensan, meer dan 2000 Russen te Ion-Yon en 1500 te Xamxien (50 werst ten N. van Gensan), terwijl detachementen van 500 man in verschillende richtingen waren vooruitgeschoven.

Op den 6^{en} (19) Augustus liep de stelling der Russen bij Port-Arthur van de zuidzijde van de Duivenbaai naar Palidsjoean en vandaar naar de Tanebaai. Noordwaarts van Sjoeschain en door het geheele dal van de Loenxe werden door de Japanners loopgraven aangelegd.

Na eene hevige beschieting op den 7^{en} (20) Augustus begonnen de Japanners den 8sten (21) ten 6 uur v.m. van de zijde van de Louisebaai den aanval op het 't verst van de forten verwijderde deel der Russische stelling. De Russische batterijen brachten ten 1 uur n.m. den vijand tot staan. Den volgenden dag werd de strijd voortgezet, terwijl 5 Japansche schepen Port-Arthur beschoten. De Japanners maakten zich van de versterking Itschan (waarschijnlijk berg Oeglowaja) en eene, 1 werst meer zuidelijk gelegen, versterking meester; een verder oprukken werd door de Russen belet. Lajoteschan en de stelling bij Palidsjoean bleven in Russische handen. Den 10^{en} (23) Augustus beschoten de *Nissin* en de *Kasoega* de Russische batterijen bij de Duivenbaai.

Den 11^{en} (24) Augustus werd het bombardement door de Japanners voortgezet.

Tegenover het front van het Mandschoerijsche leger bleven de Japansche veldlegers in de stellingen, welke zij reeds in Juli innamen, t. w. op 12 à 15 werst ten N. van Xaitschen, ± 4 werst ten Z. en ten O. van Sjandjasan, bij Goetsjatsie (aan den weg Liao-yang—Saimatsie), Bensixoe (aan de Taitsi-xe, op den weg naar Moekden) en oostwaarts van deze plaatsen.

Den 11^{en} (24) Augustus rukte een Japansch bataljon, door het dal van de Sidaxio, over Paxoetsai naar Laodintan op. De voorwaartsche beweging werd ten 3 uur n.m. bij Laodintan door eene Russische compagnie tot staan gebracht.

Dien zelfden dag boden 2 Russische compagnieën met succes tegenstand aan overmachtige vijandelijke strijdkrachten, die op Toensipoe aanrukten. Na aankomst van versterkingen wisten de Russen den vijand tot staan te brengen. Luitenant PETROESCH werd gewond en 53 minderen werden buiten gevecht gesteld.

In den avond van dien dag bezetten Japansche afdeelingen, na de Russische voorposten teruggeworpen te hebben, de hoogten Z.O. van Ljandjasan.

Den 12^{en} (25) Augustus rukten deze troepen bij het aanbreken van den dag verder tegen het Russische detachement op, dat onder bevel van Lt-Generaal IWANOF stond. Ten 7⁴⁵ v.m. opende eene Japansche batterij het vuur in de richting van Kofintsie, doch werd spoedig door eene Russische batterij tot zwijgen gebracht. Ter zelfder tijd rukte eene

Japansche infanteriebrigade met 4 batterijen door het dal van de Sidaxio naar Toensinpoe en Tasintoen op en verdreef de 2 Russische voorposten-compagnieën. Verder voorwaarts gaande, kwam eene der voorste Japansche compagnieën onder het vuur van eene Russische batterij en trok, na zware verliezen geleden te hebben, snel terug. Intusschen hadden de Japanners tegenover Ljandjasan nog 2 batterijen in stelling gebracht en begon hunne infanterie van de zijde van Erdaxe in de richting van Kimnisie te deboucheeren. Ten 11 uur v.m. trokken de Russen op hunne hoofdstelling terug en bezette de Japansche infanterie de begroeide hoogten tusschen Kimnisie en Tasintoen.

Ongeveer ten 12 uur middag werden bij Erdaxe 36 Japansche vuurmonden waargenomen, terwijl tusschen Kimnisie en Katasie ongeveer eene divisie infanterie, met 4 batterijen, werd samengetrokken.

Ten 2 uur n.m. werd eene Japansche bergbatterij, die den hollen weg naar Tasintoen volgde, door het vuur van eene Russische batterij tot staan gebracht en belet in stelling te komen. Eene tweede bergbatterij, die er in slaagde af te leggen, leed blijkbaar zware verliezen en opende het vuur niet. De Japansche infanterie, die loopgraven aanlegde op de hoogten ten O. van Katasie, werd door het Russische artillerievuur verdreven. Ten 3 uur n.m. werd waargenomen, dat de hoogten ten Z. van het dal Iampoe bezet werden door belangrijke troepenafdeelingen, die zich begonnen in te graven. Ten 4³⁰ n.m. werd eene Japansche bergbatterij, op de hoogte N.W. van Kimnisie, gedwongen terug te trekken.

Tot het aanbreken van den volgenden morgen hadden, met uitzondering van schermutselingen bij de voorposten, geen ontmoetingen tusschen beide partijen plaats. De verliezen aan Russische zijde bedroegen op den 12^{en} (25) Augustus ongeveer 100 man buiten gevecht gesteld.

Den 13^{en} (26) Augustus rukten de Japanners over het geheele front voorwaarts, voornamelijk tegen den Russischen linkervleugel en deels tegen het centrum. In den vroegen morgen werden Genschoeansie (aan den weg Nioe-chwang—Schaxe), Toloentschai en Gantsjoeanpoe (ten W. van de spoorlijn) door hen bezet. Tegenover den linkervleugel der Russische stelling bij Anschantschan werden bij het aanbreken van den dag ongeveer 1½ divisie met artillerie samengetrokken. De vooruitgeschoven Russische afdeelingen trokken langzaam op hunne stelling terug. Den geheelen dag duurde het artillerievuur. Met veel succes beschoot de Russische artillerie een vijandelijk bivak te Famain, hetwelk de Japanners gedwongen werden op te breken en naar Baisjasai te verplaatsen.

De verliezen, op het zuidfront door de Russen geleden, bedroegen ongeveer 200 man. Tegen den nacht waren alle troepen op de hoofdstelling teruggetrokken. Het was gebleken, dat in dit rayon ongeveer 5 Japansche divisieën opereerden, doch dien dag weinig krachtig optraden.

In Z.O. richting werd het geschutvuur ten 5³⁰ v.m. geopend, terwijl het infanterievuur over het geheele front ten 6 uur v.m. begon.

Ten 7 uur v.m. werden 2 Japansche bataljons, die tegen den rechtervleugel der Russen oprukten, teruggeslagen. Ten 11 uur v.m. werd de Japansche batterij van 24 stukken bij Toensipoe door de Russische artillerie tot zwijgen gebracht; de bedieningsmanschappen vluchtten. Eene poging om de stukken in veiligheid te brengen, mislukte. Ten 1 uur n.m. rukten de Japanners met kracht tegen Kofintsie op, terwijl belangrijke strijdkrachten bij Laodintan werden waargenomen. Alle aanvallen der Japanners werden echter afgeslagen en tegen den avond ging de Russische rechtervleugel tot den tegenaanval over, waarbij de Japanners op Toensipoe en Tasintoen werden teruggeworpen. Aan Russische zijde werden ongeveer 400 man buiten gevecht gesteld.

Op het oostfront hadden gedurende den nacht aanvallen op de voorste stellingen der Russen bij Tsegoi en Anpinlin plaats, waarbij van de bajonet gebruik gemaakt werd. Bij het aanbreken van den dag gingen de Japanners hier over het geheele front tot den aanval over. Het 122ste Tambofskiesche infanterieregiment, dat op den linkervleugel der Russische stelling streed, wist zich van 1 uur v.m. tot 4 uur n.m. in zijne stellingen te handhaven en verrichtte 4 tegenaanvallen. Door omtrekking van den linkervleugel en het vuur der Japansche batterijen, oostwaarts van Xejoejoe opgesteld, werden de Russen ten slotte tot den terugtocht gedwongen. Hunne verliezen bedroegen meer dan 1500 man.

In den nacht van den 14^{en} (27) Augustus trokken alle Russische troepen op de stelling, voorwaarts van Liao-yang, terug. De Japanners deden geen pogingen om te vervolgen.

De 14e (27) Augustus ging rustig voorbij.

In den voorgaanden driedaagschen strijd was gebleken, dat de Japanners overal met overmachtige strijdkrachten optraden. De sterkte hunner troepenmacht wordt op 270 à 280.000 man geschat.

Volgens buitenlandsche berichten kwam eene Russische treinafdeeling met tenten, munitie en voorraden voor eene groote troepenmacht te Xamxien aan. Een Japansch detachement, uit Ping-yang op Anbion teruggetrokken zijnde, ging, eene ontmoeting met Kozakken ontwijkende, op Tschior-yon terug.

De terugtocht van de Russen op de hoofdstelling bij Liao-yang, ten gevolge van de omtrekking van den Russischen linkervleugel (X. Legerkorps), werd den 14^{en} (27) Augustus voortgezet.

Te oordeelen naar buitenlandsche berichten rukten de Japanners met drie legers op:

- a. uit oostelijke richting het leger van Generaal KOEROKI (5 divisiën);
- b. uit zuid-oostelijke richting het leger van Generaal NODSOE (4 divisiën);
- c. uit zuidelijke richting het leger van Generaal OKOE (5 divisiën).

Bovendien stond bij Bensixoe eene reservedivisie, terwijl 2 reservebrigades langs den Lao-xe noordwaarts marcheerden. Slechts het Ja-

pansche Oosterleger zette dien dag de voorwaartsche beweging (naar Taampin) krachtig voort.

Den 15^{en} (28) Augustus traden de Japanners meer actief op het zuid-front op. Generaal OKOE trachtte de troepen van Generaal ZAROEBAEF (I. en IV. Siberische Legerkorps), die van Anschantschan terugtrokken, te scheiden van de troepen, welke van Kofintsie teruggingen. Te gelijker tijd werd door hem eene poging gedaan den rechtervleugel van Generaal ZAROEBAEF om te trekken. De Russische cavalerie slaagde er echter in, ondanks het voor haar optreden ongunstige terrein (talrijke défilé's door het hooge gaoljan en de nauwe straatjes der vele dorpen en gehuchten), zulks te beletten.

Ten einde den terugtocht van de artillerie en de treinen te dekken, boden de Russen, in eene reeks van achterhoedegevechten, hardnekkigen tegenstand aan den oprukkenden, overmachtigen vijand, die belangrijke verliezen leed. Aan Russische zijde werden Generaal-Majoor ROETKOFKIE en Lt.-Kolonel VON RAABEN gedood. Het aantal dooden en gewonden is overigens nog niet vastgesteld kunnen worden.

Den 16^{en} (29) Augustus rukten de Japanners uit het dal van de Leha-xe in de richting van Banmatoen (ten W. van de spoorlijn) op. Onder dekking van eene krachtige artillerie, op de hoogten ten Z. van Wanbatai opgesteld, deden zij eene geheele reeks van openlijke verkenningen van de Russische stellingen. Kleine afdeelingen van het leger van KOEROKI doorwaadden de Taitsi-xe.

In den avond van dien dag liepen de stellingen der Russen in de lijn Goetsjatsie (aan den spoorweg) Schooeschanpoe—Tantsjatoen—Tsofantoen—Jajoetschie naar de Taitsi-xe tot Sikwantoen. Hunne troepenmacht bestond uit het I. en IV. Siberische Legerkorps, deelen van het II. en III. Siberische Legerkorps, het X. Legerkorps en het XVII. Legerkorps, dat bij Sikwantoen stond.

Gedurende den nacht de concentratie van hunne troepen voltooid hebbende, gingen de Japanners in den morgen van den 17^{en} (30) Augustus tot den aanval over het geheele front over. Ten 5 uur v.m. werd het artillerievuur geopend. Tegen 9 uur v.m. bleek de aanval der Japanners voornamelijk tegen het Russische centrum gericht te zijn. De talrijke stormaanvallen werden over het geheele front afgeslagen en herhaaldelijk door tegenaanvallen gevolgd. Enkele deelen der stelling, welke in den loop van den strijd in Japansche handen waren overgegaan, werden later door de Russen heroverd.

Ten 4 uur n.m. pogde eene aanzienlijke Japansche macht den rechtervleugel der Russen te omtrekken. Uit de algemeene reserve oprukkende bataljons, welke de Japanners gedeeltelijk in de flank vielen, dwongen hen echter, na een hardnekkigen strijd, welke tot 9 uur n.m. voortduurde, tot den terugtocht. Om 11 uur n.m. trokken afdeelingen van het leger van Generaal KOEROKI bij Ljantobewan de Taitsi-xe over en dekten, front makende tegen de Russische stelling bij Xeintai, den overgang van volgende troepen. Meer dan 200, dien dag gevangen ge-

nomen Japanners werden gedurende den nacht per trein noordwaarts vervoerd.

Den 18^{en} (31) Augustus werd het artillerievuur wederom bij het aanbreken van den dag geopend; vooral op het zuidfront was het Japansche vuur buitengewoon hevig. Spoedig na den aanvang van het artillerieduel, ging de Japansche infanterie tot den aanval over; bij de verschillende stormaanvallen, welke alle afgeslagen werden, leed zij ontzettende verliezen. Toch gingen enkele deelen der Russische stelling tijdelijk in handen der Japanners over; zij werden echter, na aankomst van versterkingen, door de Russen met de bajonet hernomen. Tusschen 6 en 7 uur n.m. werd de infanteriestrijd gestaakt; het artillerievuur duurde echter onafgebroken voort. Ten 8 uur n.m. ontbrandde de infanteriestrijd opnieuw, vooral op den rechtervleugel der Russische stelling, waar het I. Siberische Legerkorps tot den aanval langs den spoorweg in Z. richting overging. Ten 12 uur 's nachts werd de strijd over het geheele front gestaakt.

De aanvallen der Japanners, gedurende de voorafgaande dagen op het centrum en den rechtervleugel der Russen ondernomen, hadden blijkbaar ten doel het Russische opperbevel te noodzaken de reserves naar die zijde te doen oprukken, ten einde de voorgenomen omtrekkende beweging van Generaal KOEROKI meer kans van slagen te geven. Daar al deze achtereenvolgende aanvallen onvoldoende door vuur waren voorbereid, mislukten zij echter.

Ten 5 uur v.m. van den 19^{en} Augustus (1 September) bleek uit verkenningen van Russische zijde, dat reeds minstens eene divisie met artillerie en cavalerie de Taitsi-xe, in het vak Sakan, Kankwantoen was overgetrokken. Deze troepen begonnen onmiddellijk in W. richting en naar de kolennijnen van Jantai op te rukken. In den avond van dien dag deed Generaal KOEROKI een aanval op de Russische stellingen (XVII. Legerkorps) bij Sikwantoen met eene bedreiging van hun rechtervleugel; deze aanval werd door de Russen afgeslagen. Gedurende den nacht herhaalden de Japanners den aanval en wierpen een der Russische regimenten op Saxoetoen terug, hetgeen de overige troepen tot ontruiming hunner stellingen noodzaakte.

Dien zelfden dag vielen de Japanners ook het centrum en den rechtervleugel der Russen aan. De daar aanwezige troepen trokken op de hoofdstelling van Liao-yang terug, ten einde het front te verkorten en troepen vrij te maken tot ondersteuning van den linkervleugel van het leger. De omtrekkende beweging, door het leger van Generaal KOEROKI (tot 120.000 man sterk) ondernomen, had het zwaartepunt van den strijd naar den rechteroever van de Taitsi-xe verplaatst en maakte de aanwezigheid van een groot deel van het Mandschoerijische leger bij Liao-yang overbodig. De stelling onmiddellijk ten Z. van Liao-yang was echter niet sterk te noemen, daar zij door de zuidwaarts gelegen hoogten werd beheerscht.

In den nacht van den 20sten Augustus (2 September) openden de Ja-

panners met positiegeschut het vuur op Liao-yang en de voorgelegen versterkingen. Ten 10³⁰ v.m. gingen zij tot den aanval op het midden-gedeelte der Russische versterkingen over, maar werden, volgens bericht van Generaal ZAROEBAEF, met zware verliezen afgeslagen.

Intusschen waren troepen ter versterking van den Russischen linker-vleugel opgerukt. Na eene voorbereiding door artillerievuur ging Generaal KOEROPATKIN tot den aanval over, om de stellingen bij Sikwantoen te hernemen. Na een hevigen strijd van eenige uren waren de Russen in den namiddag van den 20sten Augustus (2 September) weder meester van den geheelen heuvelrug ten W. van Sikwantoen.

Het detachement van Generaal-Majoor ORLOF, dat de kolenmijnen van Jantai dekte en een weinig voorwaarts was gerukt, stootte op over-machtige troepen van den tegenstander en werd gedwongen terug te trekken in de richting van het station Jantai. De voorwaartsche beweging van de Japanners werd door regimenten van het I. Siberische Legerkorps (oorspronkelijk op den Russischen rechtervleugel) tot staan gebracht. De strijd eindigde hier over het geheele front ten 9 uur n.m.

Intusschen hadden de Russische troepen bij Liao-yang een tweeden aanval van de Japanners afgeslagen. Twee regimenten, die in W. richting ter verkenning waren uitgezonden, stootten op belangrijke strijdkrachten van den tegenstander (minstens 2 divisiën). De artilleriestrijd duurde hier gedurende den nacht van den 21sten Augustus (3 September) voort.

Gedurende dien zelfden nacht gingen de Japanners opnieuw tot den aanval op de Russische stellingen bij Sikwantoen over. De Russische troepen trokken in de lijn Tschansoetoen - Schitschetsi terug. Ook het I. Siberische Legerkorps was eenige wersten in W. richting teruggetrokken.

Onder deze omstandigheden gaf Generaal KOEROPATKIN bevel Liao-yang te ontruimen en in N. richting terug te trekken. Zoo eindigde de 5-daagsche strijd van het 150.000 man sterke Russische leger tegen de minstens 270.000 man tellende Japansche strijdmacht; aan Generaal OIJAMA was het niet gelukt de Russen van Moekden af te snijden, ondanks de energie en de overmacht zijner troepen.

Tot den 13^{en} (26) Augustus werden voor Port-Arthur de dagelijksche aanvallen der Japanners afgeslagen.

Den 13^{en} en 14^{en} (26 en 27) Augustus had een hevige strijd in de omstreken van Palitschoean en Itschan (in R. handen) plaats en werd de bron der waterleiding bij het dorp Schoeischain door de Japanners genomen.

Den 14^{en}, 15^{en} en 16^{en} Augustus had een hevige artilleriestrijd plaats, waaraan de *Retwisan*, *Pereswjat*, *Bayan* en *Pallada* deelnamen.

Den 17^{en} (30) Augustus rukte eene Japansche colonne tegen Lajoteschan op, ten einde de insluiting van de vestingwerken te voltooien. Eveneens gingen de Japanners van de zijde van Palitschoean en de

noordelijke forten (Erloengshan) voorwaarts; zware verliezen lijdende, staakten zij echter de voorwaartsche beweging en hielden slechts bij Palitschoean stand.

De geheele fortelinie bevindt zich tot dusverre nog in Russische handen.

De *Diana* ontving van het Russische Ministerie van Marine last om tot ontwapening over te gaan.

R. L. SCHOLTEN.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

BULGARIJĚ.

Voor de officieren van alle wapens is aangenomen het automatisch pistool M. 1903, BORCHARDT-LUEGER, z. g. Parabellum (zie Rev. mil., Sept., en gedetaill. beschr. i. Rev. d'Art., 1902, blz. 149). Te Creuzot is geschut besteld voor 108 batterijen (van 4 stukken), af te leveren in 4 jaren. (M. Woch., N°. 111).

BRAZILIĚ.

Jahrh., Sept., geeft eenige bijzonderheden omtrent de gehouden proeven met snelvuurgeschut, in aansluiting met het door dit Tijdschrift vermelde in de April-afl., 1904.

DENEMARKEN.

N. M. B., N°. 12, geeft ons weer een artikel, voorkomende in „Tag”, betreffende de oplossing van het velduniform-vraagstuk.

Rev. mil., Sept., vermeldt eenige cijfers uit de legerbegrooting 1904/05.

Gew. uitgaven: 10.999.378 Kr. (1 Kr. = 1 Fr. 39 = ± f 0.69).

Buitengew. uitgaven: 2.581.700 Kr.

in plaats van in 1903/04 resp. 11.098.615 en 2.594.833 Kr.

Gewone uitgaven.

Centrale administratie.....	94.708,38	
Soldijen.....	6.074.280,38	
Verpleging.....	260.341,95	
Geneesk. dienst.....	167.326,20	
Kleeding.....	492.499,58	
Kazerneering.....	371.864,00	
Mil. Scholen.....	188.940,05	
Remonte, fourage.....	1.075.148,52	
Kampen en marschen.....	350.039,79	
Diverse uitgaven.....	201.961,00	
Oorlogsmaterieel.....	937.475,00	
Mil. gebouwen en vestingwerken.	537.700,00	
Militie van Bornholm.....	27.803,00	
Onvoorziene uitgaven.....	39.400,00	
Topogr. dienst.....	129.684,00	
Uitgaven voor onvoorz. omst.heden.	33.752,67	
Militie van Kopenhagen.....	16.454,00	
Totaal.	10 999.378,52	

N.B. In de buitengewone uitg. zijn begrepen 2.375.000 Kr. voor aankoop van nieuw veldmaterieel. (Een zelfde cijfer stond reeds op de begr. van het voorgaande jaar.)
Marine-begrooting 1904/05: gew. uitgaven 7.018.335 (waarin begrepen 1.210.000 Kr. voor vloot-aanbouw); buitengew. uitgaven: 449.000 Kr.

DUITSCHLAND.

Int. Rev., Sept., geeft een kort bericht over de in 1904 bij de marine-begrooting toegestane nieuwe schepen (2 linesschepen, ééne groote- en 3 kleine kruisers); tevens een vrij uitvoerig artikel over onderzeesche booten, ontleend aan de Marine-Rundschau.

Verder vindt men de formatie-veranderingen van het leger, welke 1 Oct. l.l. in werking zijn getreden; o.a. wordt eene nieuwe machine-geweer-afd. opgericht (N°. 11 b/h XVI. legerkorps). De bestaande 12 machine-gew.-afdⁿ. worden versterkt met 1 „kapitulant” en 9 man (als „Fahrer”). De bespanningsafdⁿ. der vest. art. worden met 23 man versterkt (20 paarden); daarentegen vallen weg bij de treinbataljons $8 \times 26 = 208$ man van de jongste lichterij (tot nu toe opgeleid bij den trein voor de besp.-afd.).

Rev. mil., Sept., geeft een uitvoerig overzicht van de recruiteering en opleiding van de mr. geweermakers van het Pruisische leger.

Allg. Schw. M. Z., N°. 35, geeft beschouwingen over de Pruisische „Landesverein vom Roten Kreuz”.

B. d. l. P., N°. 487, behelst de organisatie der Rijkschool te Hannover.

N. M. Bl., N°. 12, ontleent aan de Hamb. Nachrichten een artikel over de opleiding der inf. bij 2-jarigen dienstdienst.

ENGELAND.

Op bevel van LORD METHUEN zullen 2 nieuwe compieën, bereiden inf. worden gevormd (bij het 10^e bataljon ber. inf.).

Int. Rev., Sept., vermeldt in hoofdzaak het bericht in de Times, betreffende het legerbevel van LORD KITCHENER voor het Eng.-Ind. leger.

Dat de beslissing omtrent het nieuwe veldgeschut al gevallen zou zijn, betwijfelt het M. Woch., N°. 106.

Volgens de geneeskundige statistiek van het Engelsche leger werden in 1902, op eene gemiddelde sterkte van 93.665 onderoffⁿ. en minderen, 66.617 of 711,2‰ in hospitalen behandeld en 4.598 of 49,1‰ afgekeurd, terwijl 3.901 of 41,7‰ gedurende het geheele jaar aan den dienst onttrokken zijn geweest. Het aantal sterfgevallen (waaronder 32 zelfmoorden) bedroeg 524 of 6,1‰. Het grootste aantal hiervan, 115, werd veroorzaakt door aandoeningen der ademhalingswerktuigen. (B. d. l. P., N°. 487.)

FRANKRIJK.

M. Woch., N°. 102, geeft eene korte beschrijving van eene, bij het 104^e R. I. in beproeving zijnde, nieuwe draagwijze van de inf.-uitrusting. De grondgedachte is verdeling in 2 deelen, n.l. een gedeelte gedragen als ransel, het andere als „porte-manteau”. Volgens M. Woch., N°. 115, wordt dit laatste gedeelte op de comp. kar geladen.

M. Woch., N°. 102, vermeldt tevens nog de, bij besl. van 29 Juni l.l. vastgestelde, veranderingen in de organisatie der Cav.-school te Saumur.

Op last van den M. v. O. is op 3 Oct. een wedstrijd gehouden voor automobielen voor het vervoer van zware lasten. Maximum gewicht van den beladen wagen 3400 KG, waarvan 1600 KG. voor de lading. Min. snelheid 3,5—4,5 KM. per uur. Max. snelheid 16—18 KM. 75 KM. moeten kunnen worden afgelegd zonder eenige vernieuwing of opont-houd (M. Woch., N°. 110.)

Bij de herfstmanoeuvres zijn verschillende nieuwigheden beproefd. Eene van de belangrijkste is wel die, dat men bij de manoeuvres in het N.W. de brigades als zelfstandige afdeelingen heeft laten opereeren, ten einde aan te toonen, dat eene indeeling in divisie en brigades niet alleen niet noodig, maar schadelijk is. N. M. B., N°. 12, laat nog volgen eene nota van den Generaal BRUGÈRE aan de troepen Volgens een bericht in Allg. Schw. M. Z., N°. 35, is bij wijze van proef een bericht van Brest naar Belfort per motorcycle overgebracht. In iets meer dan 24 uren werd deze afstand van 1127 KM., verdeeld in 11 etappen, afgelegd.

Int. Rev., Sept., geeft eenige beschouwingen over de reorganisatie der veldartillerie volgens een min. decreet van 12 Juli 1903 (ook de Umschau der Jahrb. A. u. M., Sept.; voor het decreet staat echter 12 Juli 1904). De grondgedachte is, dat de tot dusverre bij ieder legerkorps bestaande korpsart. wordt opgeheven en de beide art.-regtⁿ. bij de inf.-div. worden ingedeeld. Iedere divisie zal alzoo in den vervolge te beschikken hebben over 11 resp. 12 batterijen, die ingedeeld zijn in 4 afdeelingen. Hiervan zijn uitgezonderd de art. v/h 19^e legerkorps (Algiers), de rijdende batt. der cav.-div., de instructie-afd. der veld-art.-schietschool en de op Corsica liggende batterijen.

Verder een uitvoerig artikel over den 2-jarigen dienstdtijd (zie ook Jahrb., Sept.) In de Jahrb., Sept., (Umschau) vinden wij nog eenige cijfers uit de marine-begrooting 1905.

ITALIË.

Jahrb., Sept., geeft een kort bericht over de legerbegrooting 1904/05 en eenige bijzonderheden over de marine. De voorloopige instructie van 1901 voor de kanonnen van 75 A en de aanvulling daarop van 1903 zijn nu definitief aangenomen.

De vredessterkte van de comp. inf^{te}., die in Duitschland 135, in Frankrijk 100, in Rusland 111, in Oostenrijk 93 man is, bedraagt in Italië op papier 74, in werkelijkheid 6 maanden 94 en 6 maanden 45 man.

JAPAN.

In aansluiting aan het artikel in Beiheft N°. 51 v/d Int. Rev. geeft de Sept. afl. van dat tijdschrift eene beschrijving van het Jap. ARISAKA-veldgeschut.

kaliber	75 mM.	gewicht vuurmond	
lengte vuurmond . .	2200 "	met affuit	883 KG.
hoogte vizierlijn bo-		gewicht afgel. stuk .	1647 "
ven den bodem . .	900 "	projectiel-gewicht . .	6 "
middellijn v/d raden.	1400 "	gew. lading.	0,525 "
spoorbreedte	1260 "	aantal schoten in den	
aanv. snelheid	490 M.	caisson	90.

4 legers van totaal rond 350 000 man zijn nu op het vasteland; van het actieve leger zijn slechts de 9^e inf. brig., 11 esk. cav. en 8 battⁿ. van 4 stukken in het vaderland. Bij deze troepen komen voor de landsverdediging nog 22 bat^{ns}. vest.-artie.

OOSTENRIJK-HONGARIJĒ.

Jahrh., Sept, vermeldt uitvoerig de ontwerp- (leger en marine-) begrooting 1905 (zie ons bericht in de Aug. afl. blz 695). Bij gevechtsschietoefeningen is een nieuwe veld-afstandmeter van den Kolonel der artillerie ERLE beproefd, welke zeer goed voldaan heeft. Alle batterijen hadden den afstand van 3900—4200 pas juist gevonden (met hoogstens 50 pas verschil). (M. Woch., N°. 111.)

M. Woch., N°. 113, geeft een kort bericht over eenige veranderingen in de vredesindeeling van het leger, terwijl Rev. mil., Sept., een overzicht der wijzigingen in de organisatie der landweer geeft.

In Int. Rev., Sept., vindt men een uitvoerig artikel over de oprichting (door de Oostenr. Autom.-club) van een vrijwillig landstorm-automobilisten- en motor-cycles-korps.

M. Woch., N°. 109, ontleent aan „Die Zeit” van 20 Aug. l.l. een bericht omtrent proeven, genomen bij Wiener-Neustadt, om het weerstandsvermogen te onderzoeken van het nieuwe „Rohrrüchl.-geschut, welke proeven zeer bevredigend waren.

N. M. B., Nos. 9/10 ontleent aan de N. Fr. Pr. eenige bijzonderheden over het z.g. kogelvrije pantser (kleeding), hetwelk de Russische regering voor het leger te velde besteld heeft.

Een nieuw reglement voor de vestingartillerie is verschenen, behelzende o. a. de indeeling van het geschut in batterijen, de regeling der aanvoering en de vuurleiding (Belgique militaire, N°. 1726). Voortaan zullen afzonderlijke krijgsspeloefeningen door de officieren van den geneeskundigen dienst (Sanitätskriegsspiel) en door die der intendance (Intendanzkriegsspiel) gehouden worden. (B. d. I. P., N°. 487.)

„Die Zeit” van 21 Aug. '04 maakt melding van schietproeven ter beoordeeling van de uitwerking van het nieuwe veldgeschut op een met projectielen gevulden caisson. Twee met $\pm$ 120 G. en GKT. gevulde caissons werden van af 1500 M. beschoten. Toen een daarvan getroffen werd, ontplofte het grootste gedeelte der projectielen, terwijl de caisson zelf in duizende stukken vloog.

RUMENIË.

In aansluiting aan het vermelde op blz. 205, 1902, en blz. 301, 1903, van de *Int. Rev.* geeft de Sept.-afl. van dit tijdschrift een bericht, vermeldende de nieuwe bewapening der veld-art. met „Rohrücklauf“-veldgeschut, stelsel KRUPP. Op 22 Juli l.l. vond de schietproef plaats met de proefbatterij en einde Juli werd een contract afgesloten met KRUPP voor de levering van 300 stukken met bijbehorende voertuigen en munitie, waarvoor reeds een crediet van 28 mill. fr. was toegestaan. Het nieuwe geschut wordt in de *Indépendance roumaine* genoemd: „Canon KRUPP mod. roumain 1904“. (Zie ook *K. Z.*, Nos. 5 en 7, 1903, en *Jahrb. A. u. M.*, Sept.)

RUSLAND.

Rev. mil., Sept., vermeldt de nota van 27 Juli 1904 betr. de oprichting van vrijkorpsen in Siberië. *Int. Rev.*, Sept., geeft de organisatie van een Siberisch luchtscheepvaart-bataljon, waarvan op het oorlogsterrein tot nu toe slechts 1 compagnie is. De sterkte is 1 hoofdofficier als comp.-ct. (met de bevoegdheid van bataljons-ct.), 1 kapitein, 3 luitenants en 192 man, waarvan 73 non-combattanten. De compie. heeft 4 kabelballons à 640 M³, de trein bestaat uit een techn.afd. en eene verplegings-afd. In de techn. afdeeling zijn 2 ballonwagens, waarvan 1 zes-spanmig. Totaal bestaat de trein uit 56 voertuigen voor het luchtscheepvaartmaterieel, verder 1 veldkeuken en vier 2-spanmige proviandwagens. De zelfde afl. geeft een overzicht van de formaties van het leger in Mandschoerije en van het aantal stukken snelvuurgeschut, M. 1900, tot nu toe ingedeeld bij de verschillende korpsen of brigades van het leger.

Te Liao-yang wordt een mil. veldcourant uitgegeven (op last van KOEROPATKIN), bevattende legerbevelen, oorlogstelegrammen, enz.

Een artikel over het Kozakkenleger vindt men in *N. M. B.*, N°. 11.

Streffleur, Sept., geeft een overzicht van de veranderingen in het schietvoorschrift 1899.

ZWITSERLAND.

In *Rev. M. S.* vindt men de bepalingen, welke 5 Juli 1904 voor de militaire rijwielen vastgesteld zijn.

Te Zurich bij ARN. BOPP is verschenen het 1ste Heft van een nieuw Zwitsersch tijdschrift geheeten: *Militärische Einzelschriften über Tagesfragen der Schweizerischen Armee*“.

Int. Rev., Sept., geeft een kort bericht over het nieuwe velddienstvoorschrift (zie *M. Woch.*, N°. 73) en een overzicht van de mil. organisatie (ontwerp). Volledig vindt men die in het boekwerk N°. 1A 473, *Bibl. Dept. v. Oorlog*.

Aan het ontwerp van de nieuwe militaire organisatie ontleenen wij het volgende. Het voorbereidend militair onderwijs, omvattende de

2
gymnastiek en het schieten, is van af het 16e jaar verplichtend; duur: minstens 60 uren per week. De recrutenschool voor de infanterie der keurtroepen wordt op 80 dagen gebracht; herhalingsoefeningen 8, elk van 11 dagen. De landweer bestaat uit 6 jaarklassen; herhalingsoefening één van 11 dagen. De landstorm wordt in vreedstijd niet opgeroepen. Duur van den dienstplicht: bij de keurtroepen 20 tot en met 33 jaar; landweer 34 tot en met 37 jaar; landstorm tot het 50ste jaar.

De samenstelling van het leger zou de volgende zijn: 6 divisieën, elk à 3 brigades infie., ééne brigade cavalerie, ééne brigade artillerie, één bataljon sapeurs, ééne ambulance, één park, ééne munitiecolonne, enz.

De brigade infie. bestaat uit 3 regimenten, elk à 3 batons., elk à 3 compieën.; de brigade cavie. uit 2 regimenten van 3 eskadrons, en ééne compagnie mitrailleurs; de brigade artie. uit 2 regimenten, elk à 2 afdelingen, elke à 3 batterijen.

Bij elke divisie wordt bovendien ingedeeld één regiment alpenjagers. De guides en de karabiniers zouden vervallen.

De compagnie mitrailleurs bestaat volgens het exercitie-reglement der cavalerie (herzien 9 Apr. 1904) uit 8 stukken, verdeeld in 4 pelotons; elk peloton in 2 escouades, die elk één mitrailleur bedienen. Elk stuk wordt vergezeld door 2 munitiepaarden, te zamen 4.000 patr. dragende. Het peloton is de vuureenheid. (Rev. mil., Arm. étr., Sept.)

N. M. B., N°. 12, vermeldt eenige bijzonderheden omtrent de proeven met den KRUPP'schen 12 cM. snelvuurveldhouwitser L/12 met vuurmondterugloop.

Ter aankondiging ontvangen.

Weekblad voor Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs. Orgaan van het Genootschap van Leeraren aan Nederlandsche gymnasiën en van de Vereeniging van Leeraren aan Inrichtingen van middelbaar onderwijs. I. Jaargang 1904—1905. Nos. 1/4. *Amsterdam*, 1904. W. VERSLUYS.

De zetels der machtigen. Gedenkschriften van ROBERT MORAY, door GILBERT PARKER. 2 dln. *Rotterdam*. J. M. BREDÉE.

Toen de ridderschap in bloei was. Geschiedenis van CHARLES BRANDON en MARY TUDOR, zuster van Koning HENDRIK van Engeland, door EDWIN CASKODEN (CHARLES MAJOR). (Naar het Amerikaansch.) *Rotterdam*. J. M. BREDÉE.

Catalogus der bibliotheek van het Departement van Oorlog. IIe deel. Van 1878 tot en met 1902. Samengesteld door JHR. F. A. G. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Bibliothecaris van het Departement van Oorlog. 's-*Gravenhage*, 1904. DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Verslag van de Twaalfde Algemeene Vergadering der Militair-Geneskundige Vereeniging, gehouden op Zaterdag 11 Juni 1904 te *Utrecht*.

VERBETERING.

In het artikel „Bedenklijke toestanden” in de September-aflevering op blz. 766, in noot 1, staat: 739, lees: 765;

„ „ 767, regel 14 v. b., staat: 743, lees: 769, regel 5 v. b.;

„ „ 767, „ 24 en 25 v. b., in plaats van de woorden: „wordt „verdeeld in een *actief dienend* en in een *boven de formatie* gevoerd „korps,” te lezen: „bestaat uit offⁿ., die in O.-I. *actief* bij dat leger zijn „ingedeeld, en uit offⁿ., die *boven de formatie* zijn gevoerd”.

op blz. 771, regel 1 en 2 v. b., in plaats van de woorden: „de *belangen* en zelfs met de *gevoelens* van hunne ondergeschikten?” te lezen: „de destijds gebleken *belangen* en *gevoelens* van hunne toenmalige of „vroeger onder hen gediend hebbende ondergeschikten?”

op blz. 774, regel 35 v. b., staat: „dan”, lees: doen;

„ „ 780, „ 6 v. b. staat: 752 hiervoren sub 1°, lees: 762 hiervoren sub 2°;

op blz. 783, regel 10 v. b., staat: 747, lees: 773;

„ „ 788, „ 7 „ „ „ : II, lees: III.

Verder zij nog aangeteekend, dat, aangezien bij het neerschrijven der cijfers sub D op blzn. 768 en 769 *geen* rekening is gehouden met den invloed der cijfers van Tabel II op die van Tabel I, deze niet juist zijn, in dien zin, dat de totalen 3546 en 3852 ieder 172 hooger moeten worden gesteld, dus 3718 en 4024. Het opgegeven verschil, van 306 offⁿ. *minder* in *ons* fusiëstelsel, ondergaat echter *geen* verandering.

Evenwel moet daardoor voor 1735 op blz. 779, regel 2 v. b., worden gelezen: 1907, terwijl de aangegeven verhouding ad 8,63 op blz. 780, regel 3 v. b., wordt gewijzigd in ruim 9.
